

Varhainen saneerausmenettely

Oikeustieteellinen tutkielma varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutumisesta ja varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkinnasta

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Insolvenssioikeus
Pro gradu -tutkielma
Tatu Taivaloja
Kevät 2025

Lapin yliopisto

Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Varhainen saneerausmenettely – Oikeustieteellinen tutkielma varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutumisesta ja varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkinnasta

Tekijä: Tatu Taivaloja

Koulutusohjelma/oppiaine: oikeustiede

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma X Licensiaatintutkimus__

Sivumäärä: 76 + XVI

Vuosi: 2025

Varhainen saneerausmenettely on vuoden 2022 uudistuksessa yrityssaneerauslakiin lisätty menettelyväylä. Varhaisen saneerausmenettelyn tavoitteena on edistää aikaista hakeutumista saneerausmenettelyyn ja tehdä menettelyyn pääsemisestä aikaista helpompaa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutumista ja menettelyn aloittamisharkintaa.

Tutkielmassa käydään läpi saneerausmenettelyn vireillepanoon sekä saneeraushakemukseen liittyviä kysymyksiä. Johtopäätöksenä on, etteivät varhaisen menettelyn hakeminen ole sen helpompaa kuin perusmuotoisenkaan menettelyn hakeminen. Tämä tila ei täysin vastaa tavoitetta helpommin aloitettavasta menettelystä.

Tutkielmassa käsitellään varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkintaa ja etenkin menettelyn aloittamisen edellytystä eli uhkaavaa maksukyvyttömyyttä. Johtopäätöksenä uhkaavan maksukyvyttömyyden katsotaan tarkoittavan, että velallista uhkaa korkeintaan tulevan 5 vuoden aikana jokin konkreettinen tapahtumainkulku, joka toteutuessaan aiheuttaa velallisen maksukyvyttömyyden. Tämän tapahtumainkulun toteutumista on pidettävä todennäköisempänä, kuin sen toteutumatta jäämistä.

Lisäksi tutkielmassa arvioidaan, onko menettelyn aloittamiselle muita edellytyksiä sekä tutkitaan menettelyn aloittamisen esteitä. Johtopäätöksenä todetaan, että saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset ovat varhaista menettelyä kevyemmät.

Asiasanat: varhainen saneerausmenettely, saneeraushakemus, aloittamisharkinta, maksukyvyttömyys, uhkaava maksukyvyttömyys, saneerausmenettelyn edellytykset, saneerausmenettelyn esteet

Sisällys

Lähteet.....	V
Kirjallisuus.....	V
Virallislähteet.....	XI
Muut lähteet.....	XII
Verkkolähteet.....	XIII
Oikeuskäytäntö.....	XIV
Lyhenteet.....	XV
1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkielman aihe.....	1
1.2. Kysymyksenasettelu.....	5
1.3. Tutkielman menetit.....	6
1.4. Tutkielman rakenne.....	9
2. Insolvenssioikeus ja yrityssaneeraus.....	10
2.1. Insolvenssioikeus oikeudenalana.....	10
2.2. Yrityssaneerauslain tarkoitus ja suhde konkurssiin.....	11
2.3. Yrityssaneerauslain lainsäädäntöhistoria.....	12
2.4. Kaksiväyläinen yrityssaneerausmenettely.....	18
2.5. Vapaaehtoinen saneeraus – kolmas ”menettelyväylä”?.....	20
3. Varhainen saneerausmenettely pääpiirteissään.....	24
3.1. Hakemusvaihe.....	24
3.2. Aloittamisvaihe.....	25
3.3. Suunnitteluvaihe.....	29
3.4. Päätöksentekovaihe ja vahvistamisvaihe.....	32
3.5. Toteutusvaihe.....	35
4. Hakeutuminen varhaiseen saneerausmenettelyyn.....	37
4.1. Saneerauskelpoisuuden edellytyksenä taloudellinen toiminta.....	37

4.2.	Aloiteoikeus	39
4.3.	Saneeraushakemuksen sisältö	40
4.4.	Hakemuksen vireilletulo ja välivaihe	45
4.5.	Yhteenveto.....	46
5.	Maksukyvyttömyyden aste menettelyväylän määrittäjänä.....	47
5.1.	Maksukyvyttömyyden asteen korostunut merkitys	47
5.2.	Maksukyvyttömyys	48
5.3.	Uhkaava maksukyvyttömyys.....	52
5.4.	Uhkaavan maksukyvyttömyyden ajallinen ulottuvuus	54
5.5.	Maksukyvyttömyysriskin toteutumisen todennäköisyys.....	58
5.6.	Maksukyvyttömyys insolvenssioikeuden ulkopuolella	60
5.7.	Yhteenveto.....	62
6.	Varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkinta	63
6.1.	Tuomioistuimen aloittamisharkinta.....	63
6.2.	Varhaisen saneerausmenettelyn edellytykset	65
6.3.	Varhaisen saneerausmenettelyn esteet	68
6.3.1.	Yleistä esteperusteista	68
6.3.2.	Saneerauskustannukset ja menettelynaikaiset velat.....	69
6.3.3.	Kirjanpidon puutteellisuus.....	72
6.3.4.	Aikaisempi menettely saneerauksen esteenä	73
6.4.	Yhteenveto.....	74
7.	Lopuksi.....	75

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio 1978

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Kustannusosakeyhtiö Tammi 1978.

Aarnio 1982

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten tulkinnasta. Juridica 1982.

Aarnio 1989

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. WSOY 1989.

Aarnio 2006

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Talentum Media 2006.

Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho päivittyvä verkkojulkaisu

Airaksinen, Manne; Pulkkinen, Pekka; Rasinaho, Vesa; Osakeyhtiö. I-II. Alma Talent päivittyvä verkkojulkaisu.

Alanen 2024

Alanen, Tatu: Suomalaiset yrityssaneeraukset käytännössä: Empiirinen tutkimus vuoden 2022 aikana vahvistetuista saneerausohjelmista. Pro-gradu tutkielma. Helsingin yliopisto 2024.

Bobek 2020

Barnard, Catherine; Peers, Steve; Craig, Paul; Schütze, Robert; Bradley, Kieran; Bobek, Michal; de Witte, Bruno; Hofmann, Herwig; Spaventa, Eleanor; Albors-Llorens, Albertina; Snell, Jukka; Oliver, Peter; Martínez-Navarro, Martín; Flynn, Leo; Nic Shuibhne, Niamh; Jones, Alison; Townley, Christopher; Hinajeros, Alicia; Rönömar, Mia; Hervey, Tamara; Morgera, Elisa; Kulolesi, Kati; Howells, Geraint; De Baere, Geert; Spencer, John; Harvey, Darren: European Union Law. 3., uudistettu painos. Oxford University Press 2020.

Engelberg – Hupli – Villa 2022

Engelberg, Matti; Hupli, Tuomas; Villa, Seppo: Velkakonversio. Alma Talent 2022.

Frände – Helenius – Korkka-Knuts

Frände, Dan; Helenius, Dan; Korkka-Knuts, Heli: Yleinen rikosoikeus. 3., uudistettu painos. Edita Publishing 2020.

Haajanen 2022

Haajanen, Hilla: Keinotteluluonteiset yrityssaneeraushakemukset – Empiirinen tutkimus. Pro-gradu tutkielma. Lapin yliopisto 2022.

Haajanen – Kärki 2022

Haajanen, Hilla; Kärki, Anssi: Saneeraushakemus konkurssin viivyttämisen keinona – Ehdotettujen puuttumiskeinojen kriittinen analyysi. Edilex Referee-artikkeli 2022/28.

Hakamies 2005

Hakamies, Kaarlo: Maksukyvytön vai ei? Legaliteettiperiaate ja KKO 2004:46. Oikeustiede – Jurisprudentia, 2005.

Helenius ym. päivittyvä verkkojulkaisu

Helenius, Dan; Hietanen-Kunwald, Petra; Hupli, Tuomas; Koulu, Risto; Lapalainen, Juha; Lindfors, Heidi; Niemi, Johanna; Rautio, Jaakko; Saranpää, Timo; Turunen, Santtu; Virolainen, Jyrki; Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus. Alma Talent päivittyvä verkkojulkaisu.

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? – Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja nro. 17 2011.

Hupli 2004

Hupli, Tuomas: Täytäntöönpanointressi yrityssaneerauksessa. Insolvenssi-oikeudellinen tutkimus saneerausvelkojan oikeusaseman perusteista. Suomalainen lakimiesyhdistys 2004.

Hyttinen – Tapani – Tolvanen 2019

Hyttinen, Tatu; Tapani, Jussi; Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. 3., uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Härmäläinen ym. 2009

Härmäläinen, Ilkka; Malinen, Jari; Pirinen, Jari; Raitala, Saara; Sorri, Sakari; Strang, Lars: Yrityssaneerauksen käsikirja. Edita Publishing 2009.

Juvonen ym. 2023

Juvonen, Marko; Koskensyrjä, Mikko; Kuhanen, Leena; Kämppi, Pasi; Talala, Tero: Yrityksen riskienhallinta. 3., päivitetty laitos. Aalto University Executive Education 2023.

Kolehmainen 2016

Miettinen, Tarmo; Sajama, Seppo; Soininen, Niko; Voutilainen, Tomi; Kolehmainen, Antti; Määttä, Tapio; Talus, Kim; Penttinen, Leena; Keinänen, Anssi; Väätänen, Ulla; Tolvanen, Matti; Hoffrén, Mia: Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing 2016.

Koponen 2002

Koponen, Pekka: Tahallisuudesta talousrikoksissa. Oikeustiede – Jurisprudentia XXXV:2002.

Koskelo 1994

Koskelo, Pauliine: Yrityssaneeraus. Lakimiesliiton kustannus 1994.

Koskinen-Vaara 2022

Koskinen-Vaara, Tytti: Saneerausmenettelyn keskeytysperusteet ratkaisukäytännössä ja arvioinnin merkitys aloittamisharkinnassa. Defensor Legis 1/2022.

Koulu 1994

Koulu, Risto: Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen – Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuuden määräytyminen saneerauksen aloittamisharkinnassa. Suomalainen lakimiesyhdistys 1994.

Koulu 2003

Koulu, Risto: Immateriaalinen varallisuus konkurssissa. Talentum 2003.

Koulu 2007

Koulu, Risto: Uudistettu yrityssaneeraus. Saneerausmenettely vuoden 2007 uudistuksen jälkeen. Alma Talent 2007.

Koulu 2022

Koulu, Risto: Eurooppalaistunut yrityksen saneeraus. Edita Publishing 2022.

Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu

Koulu, Risto; Niemi, Johanna; Lindfors, Heidi; Korkea-aho, Emilia; Havansi, Erkki: Insolvenssioikeus. Alma Talent päivittyvä verkkojulkaisu.

Koulu – Niemi-Kiesiläinen 1999

Koulu, Risto; Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Velkajärjestelyn ja saneerauksen pääpiirteet. Lakimiesliiton kustannus 1999.

Koulu – Lindfors 2013

Koulu, Risto; Lindfors, Heidi: Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2013.

Koulu – Lindfors 2021

Koulu, Risto; Lindfors, Heidi: Maksukyvyttömyys – yritys velkojana ja velallisena. 2., uudistettu painos. Kauppakamari 2021.

Kärki 2020

Kärki, Anssi: Koronapandemian vaikutus konkurssiedellytysten ja etenkin maksukyvyttömyyden tilapäisyyden arviointiin. Edilex-artikkeli 9.4.2020.

Kärki 2021

Kärki, Anssi: Tutkimus viivyttelyluonteisista yrityssaneeraushakemuksista ja menettelyistä sekä selvittäjälle mahdollisesti asetettavasta rikosilmoitusvelvollisuudesta. Konkurssiasiamiehen toimiston julkaisu 1/2021.

Kärki – Paukku 2022

Prosessipetoksesta yrityssaneeraushakemuksissa. Edilex Referee-artikkeli 2022/38.

Könkkölä – Linna 2020

Könkkölä, Mikko; Linna, Tuula: Konkurssioikeus. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Laakso – Laitinen – Vento 2010

Laakso, Tapio; Laitinen, Erkki; Vento, Harri: Uhkaava maksukyvyttömyys ja onnistunut yrityssaneeraus. Talentum 2010.

Lehtimäki 2010

Lehtimäki, Mika: Vapaaehtoinen saneeraus, velan konversio omaksi pääomaksi ja velallisyriityksen haltuunotto. Lakimies 6/2010 s. 999–1024.

Linna 2019

Linna, Tuula: Prosessioikeuden oppikirja. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Liukkonen 1994

Yrityssaneerauksen edellytykset ja esteet. Defensor Legis 1/1995.

Medearis 2009

Medearis, John: Joseph A. Schumpeter. 1. painos. Continuum 2009.

Pinomaa 2009

Pinomaa, Pekka: Saneerauskäytäntö. 2., uudistettu painos. Tietosanoma 2009.

Raitio 2013

Raitio, Juha: Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. 3., uudistettu painos. Talentum 2013.

Raitio – Tuominen 2020

Raitio, Juha; Tuominen, Tomi: Euroopan unionin oikeus. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2020.

Savolainen 2004

Savolainen, Markku: Yrityssaneeraus – oikeustaloustieteellinen näkökulma menettelyvalintaan. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 2004.

Siltala 2003

Siltala, Raimo: Oikeudellinen tulkintateoria. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 234. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.

Vento 1994

Vento, Harri: Maksukyvyttömyys ja konkurssi rangaistavuuden edellytyksenä : tutkimus konkurssirikoksista historian ja rikosoikeuden yleisten oppien valossa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 1994.

Virallislähteet

HE 15/1990 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 182/1992 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 68/1998 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 152/2006 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n muuttamisesta.

HE 166/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle säätölaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 238/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

HE 251/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

LAVM 4/2022 vp

Lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2022 vp– HE 238/2021 vp.

OM 2006:5

Mietintöjä ja lausuntoja. Yrityssaneerausta koskevan lainsäädännön tarkistaminen. Työryhmämietintö.

OM 2021:18

Mietintöjä ja lausuntoja. Yrityssaneerauslain muuttaminen: maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano. Työryhmän välimietintö.

OM 2021:31

Mietintöjä ja lausuntoja. Yrityssaneerauslain muuttaminen: maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano. Lausuntotiivistelmä.

OM 2022:18

Mietintöjä ja lausuntoja. Yrityssaneerauslain kehittäminen. Työryhmän loppumietintö.

OM 2022:33

Mietintöjä ja lausuntoja. Yrityssaneerauslain kehittäminen: Työryhmän loppumietintö. Lausuntotiivistelmä.

OM 2025:16

Mietintöjä ja lausuntoja. Velkakonversio yrityssaneerauksessa. Työryhmän mietintö.

TaVL 17/2022 vp

Talousvaliokunnan lausunto TaVL 17/2022 vp – HE238/2021 vp.

Muut lähteet

Asianajajaliiton lausunto 24.11.2016

Suomen Asianajajaliitto: Lausunto lakivaliokunnalle komission direktiiviehdotuksesta maksukyvyttömyyslainsäädäntöjen harmonisoinniksi. Lausuntopyyntö 24.11.2016, OM 2/472/2016.

KANK suositus 17, Liite

Konkurssiasian neuvottelukunnan suosituksen 17 Liite. 21.11.2023.

Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2024.

Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2024: Yrityssaneeraushakemukseen liitettävä tilintarkastajan selvitys. 17.5.2022.

Verkkolähteet

Yle 8.2.2024

Varhainen saneeraus voisi pelastaa yrityksen jo ennen kun kassan pohja häämöttää – harva on silti vielä turvautunut siihen. <https://yle.fi/a/74-20072797>.

Tilastokeskus: Konkurssit vuositasolla vuodesta 1986 [verkkojulkaisu]

Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit ja yrityssaneeraukset 13fj – Konkurssit vuositasolla vuodesta 1986, 1986-2023 [verkkojulkaisu]. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kony/statfin_kony_pxt_13fj.px/

Tilastokeskus: Yrityssaneeraukset neljännesvuositasolla alueittain [verkkojulkaisu]

Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit ja yrityssaneeraukset 13fl – Yrityssaneeraukset neljännesvuositasolla alueittain, 2003Q1-2024Q4 [verkkojulkaisu]. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kony/statfin_kony_pxt_13fl.px/

Eduskunta.fi: Asian käsittelytiedot HE 182/1992 vp

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+182/1992>

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1997:28

KKO:2003-T-648

KKO 2004:46

KKO 2004:29

KKO 2011:48

KKO 2011:79

KKO 2020:101

Hovioikeudet

VaaHO 1995:3

Lyhenteet

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
KonkL	Konkurssilaki (120/2004)
KANK	Konkurssiasiain neuvottelukunta
KPL	Kirjanpitolaki (1336/1997)
LaVM	Eduskunnan lakivaliokunnan mietintö
Maksukyvyttömyysdirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1023 ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta (direktiivi uudelleenjärjestelystä ja maksukyvyttömyydestä).
OM	Oikeusministeriö
OYL	Osakeyhtiölaki (624/2006)
RL	Rikoslaki (39/1889)
TakSL	Laki takaisinsaannista konkurssipesään (758/1991)
TaV	Eduskunnan talousvaliokunta
TaVL	Eduskunnan talousvaliokunnan lausunto
VaaHo	Vaasan hovioikeus

VJL	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993)
YSA	Asetus yrityksen saneerauksesta (55/1993)
YSL	Laki yrityksen saneerauksesta (47/1993)

1. Johdanto

1.1. Tutkielman aihe

”Varhainen saneeraus voisi pelastaa yrityksen jo ennen kun kassan pohja häämöttää – harva on silti vielä turvautunut siihen

--

Varhaista saneerausmenettelyä hyödynnetään vielä harvoin talousvaikeuksiin joutuneiden yritysten pelastamisessa. Varhainen saneerausmenettely poikkeaa tavallisesta siten, että yritys voi hakeutua siihen jo silloin, kun sitä uhkaa maksukyvyttömyys.

Laki on mahdollistanut varhaisen saneerausmenettelyn heinäkuusta 2022. Konkursiasiamiehen toimiston mukaan niitä on tähän mennessä aloitettu muutama.

Konkurssiylitarkastaja Henri Isoahde arvioi vähäisen käytön johtuvan siitä, että yrittäjät eivät vielä tunne vaihtoehtoa kovin hyvin, eikä sopivaa hetkeä sen hyödyntämiseen tunnisteta.

Hänen mukaansa haasteeksi on koettu se, että yritykset hakeutuvat perusmuotoiseen saneeraukseen usein liian myöhään eli vasta siinä vaiheessa, kun konkurssi olisi jo realistisempi vaihtoehto.” Yle Uutiset 8.2.2024¹

Yritystoimintaan kuuluu lähes erottamattomana osana riski liiketoiminnan epäonnistumisesta ja taloudellisista menetyksistä. Voiton tuottaminen, joka mainitaan esimerkiksi osakeyhtiölain (624/2006) 5 §:ssä osakeyhtiöiden lähtökohtaiseksi tarkoitukseksi, nimitäin edellyttää usein riskiä. Osakeyhtiöoikeudessa vallitsevan näkemyksen mukaan myös riskialttiiseen hankkeeseen ryhtymistä voidaan kuitenkin pitää hyväksyttävänä, mikäli hankkeen odotusarvo on päätöksentekohetkellä positiivinen.² Hallittujen riskien ottaminen voittoa tavoiteltaessa on näin ollen keskeinen osa yritystoimintaa.

Kaikki yritystoiminnan riskitekijät eivät kuitenkaan ole yrityksen ennustettavissa saatikka hallittavissa. Yrityksen sisäisiin toimintoihin liittyvien riskien lisäksi yrityksen toimintaan

¹ Yle Uutiset 8.2.2024.

² Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho päivittyvä verkkojulkaisu, I.1.5§.

vaikuttavat liiketoimintaympäristössä tapahtuvat ennakoimattomat muutokset. Euroop-
palaiset yritykset ovat oikeastaan koko 2020-luvun ajan joutuneet sopeutumaan tällai-
siin liiketoimintaympäristön muutoksiin muun muassa Covid-19-pandemian, globaalin
sirupulan sekä Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vuoksi.³ Uusimpana liike-
toimintaympäristöä ravistelevana tekijänä voidaan mainita Euroopan ja Yhdysvaltojen
rakoileva kauppakumppanuus.

Parhaimmillaan riskeihin kyetään varautumaan ennalta, mutta monesti yritykset joutu-
vat sopeutumaan muutoksiin reaktiivisesti pakon edessä. Oli kyse sitten epäonnistu-
neista liiketoimista tai liiketoimintaympäristön muutoksista, yllättäen realisoituvat riskit
saattavat ajaa yrityksen taloudelliseen kriisitilaan. Tällaiset tilanteet ovat liiketoimin-
nassa yleisiä, ja vain harvat yritykset eivät kohtaa taloudellisia kriisitilanteita elinkaarensa
aikana.⁴

Pahimmillaan yrityksen liiketoiminnan edellytykset heikentyvät niin vahvasti tai jopa lak-
kaavat olemasta, että ainoaksi vaihtoehdoksi jää yrityksen konkurssi. Konkursissa yrityk-
sen koko varallisuus käytetään kaikkien yrityksen velkojen maksamiseen niin pitkälle kuin
varoja riittää. Vaikka konkurssiin liittyy usein vahvoja negatiivisia mielleyhtymiä, on se
kuitenkin kansantalouden näkökulmasta välttämätön menettely, jossa siirretään tehot-
tomassa käytössä olleita resursseja tehokkaampaan käyttöön.⁵

Tilanteissa, joissa muutoin elinvoimaisen yrityksen toiminnan jatkuvuus on uhattuna ti-
lapäisen taloudellisen kriisitilanteen johdosta, konkurssi ei ole kansantaloudellisesti toi-
vottava lopputulos. Konkursseihin liittyy väistämättä tuotantokapasiteetin purkautu-
mista sekä työpaikkojen ja aineettoman varallisuuden menetyksiä.⁶ Juuri yritykseen si-
toutunut aineeton varallisuus, kuten tietotaito, asiakassuhteet ja koulutettu henkilö-
kunta, muodostaa tänä päivänä nykyaikaisten yritysten varallisuuden pääosan. Klassinen
konkurssimenettely ei kykene hyödyntämään tätä yritykseen kertynyttä aineetonta

³ Juvonen ym. 2023, 3.1.

⁴ Härmäläinen ym. 2009, s. 13.

⁵ HE 238/2021 vp, s. 102. Ajattelu pohjautuu itävaltalaisen taloustieteilijän Joseph A. Schumpeterin kehiti-
tämään ns. luovan tuhon teoriaan, jonka mukaan likvidaatiokonkurssi on keino vapauttaa kannattamatto-
miin yrityksiin sitoutunutta pääomaa ja tuotannontekijöitä uusien, tehokkaampien toimijoiden käyttöön.
Ks. esim. Medearis 2009, s. 58.

⁶ HE 238/2021 vp, s. 102. Vastaavasti Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneerauslaki ja sen
tausta, Muuttuva sääntely-ympäristö.

varallisuutta. Tästä johtuen yhtiön varallisuudesta jää jäljelle vain sen romuarvo, kun omaisuus realisoidaan konkurssissa.⁷

Elinvoimaisten, mutta taloudellisiin kriisitilanteisiin ajautuneiden yritysten auttamiseen, ja siten niiden kansantaloudellisen arvon säilyttämiseen tarvitaan siis muita keinoja. Tätä tavoitetta edistämään on säädetty laki yrityksen saneerauksesta (47/1993) (jäljempänä *yrityssaneerauslaki*). Lain keskeisenä tavoitteena onkin mahdollistaa taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden yritysten valikoituminen yritystoiminnan lopettavan konkurssin ja toiminnan tervehdyttävän saneerauksen välillä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että elinkelpoiset yritykset ohjautuvat yrityssaneeraukseen ja elinkelvottomat konkurssiin.⁸

Yrityssaneerauslaki tuli voimaan 1.7.1993 hyvin lyhyen virkamiesvalmistelun tuloksena keskellä 1990-luvun talouskriisiä.⁹ 1990-luvun alkupuolen laman myötä havaittiin, että myös vakavaraiset ja elinkelpoiset yritykset saattoivat ajautua konkurssiin esimerkiksi vaikean likviditeettikriisin vuoksi.¹⁰ Tarvittiin sellainen lakisääteinen menettely, joka säilyttää yrityksen taloudellisen potentiaalin ja aineettoman pääoman, mutta joka samalla kykenee tervehdyttämään yrityksen talouden.¹¹

Yrityssaneerauslakia voidaan pitää yhtenä suomalaisen insolvenssilainsäädännön menestystarinoista, sillä sen säätämisen jälkeen yli 2000 yritystä on välttänyt turhan konkurssin yrityssaneerauksen avulla.¹² Yrityssaneerausmenettelyä ovat kuitenkin vaivanneet kolme samaa ongelmaa sen alkuperäisestä säätämisestä lähtien: saneerausmenettelyyn hakeudutaan aivan liian myöhään, saneeraushakemusten laatu on heikko ja saneerausmenettelyyn hakeutuvat yritykset ovat kooltaan liian pieniä.

Saneeraushakemusten heikkoon laatuun puututtiin yrityssaneerauslain vuoden 2007 uudistuksessa, jossa velalliselta edellytettiin saneerauksen valmistelua hakemusten laadun parantamiseksi. Uudistuksella ei kuitenkaan ole saavutettu asetettuja tavoitteita, sillä saneerausmenettelyn vireillepano puutteellisilla hakemuksilla näyttää muodostuneen tavanomaiseksi käytännöksi. Tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin kalenterivuonna 2019

⁷ Koulou 2003, s. 339.

⁸ Savolainen 2004, s. 1.

⁹ Koskelo 1994, s. 4.

¹⁰ Koulou 2007, s. 9.

¹¹ Koulou ym. päivittyyvä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneerauslaki ja sen tausta, Muuttuva lainsäädäntöympäristö.

¹² Koulou 2022, s. 2.

vireille pantuja saneeraushakemuksia, havaittiin, että jopa 70 prosentissa tapauksista saneeraushakemusta pyydettiin täydentämään tai täydennyspyynnön tekemistä ei voitu päätellä aineistosta.¹³

Yrityskokoa koskevaan ongelmaan ei taas ole haluttu puuttua lainsäädännön keinoin, koska yrityksen koon asettamista saneerausmenettelyn edellytykseksi pidettäisiin helposti pienempiä yrityksiä syrjivänä.¹⁴ Liian myöhäinen hakeutuminen saneerausmenettelyyn on kuitenkin ongelma, joka on vaivannut saneerausmenettelyä sen alkutaipaleelta aina tähän päivään saakka.¹⁵

Hidas saneerausmenettelyyn hakeutuminen ei vaikuta olevan vain suomalaisen oikeusjärjestelmän ongelma, sillä myös Euroopan Unioni on katsonut tarpeelliseksi puuttua ongelmaan. Euroopan parlamentin ja komission *direktiivi (EU) 2019/1023, ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta* (jäljempänä ”maksukyvyttömyysdirektiivi”) pyrkii osaltaan ratkaisemaan tätä ongelmaa. Direktiivin II osastossa säädetään ennaltaehkäisevien uudelleenjärjestelyjen puitteista, joiden keskeisenä tavoitteena on antaa velallisyrietyksille mahdollisuus toteuttaa uudelleenjärjestely tehokkaasti varhaisessa vaiheessa maksukyvyttömyyden välttämiseksi.

Direktiivin vaatimukset ennaltaehkäisevien uudelleenjärjestelyiden puitteista on implementoitu Suomessa yrityssaneerauslakiin varhaista saneerausmenettelyä koskevilla säännöksillä. Varhaista saneerausmenettelyä koskevat muutokset astuivat voimaan 1.7.2022. Kuten edellä lainatusta Ylen artikkelista käy ilmi, velallisyrietykset eivät kuitenkaan ole ottaneet uutta varhaista saneerausmenettelyä käyttöön toivotulla tavalla.

Miksi sitten varhaista saneerausmenettelyä ei hyödynnetä laajemmin, vaikka sen pitäisi olla menettelyllisesti kevyempi ja jättää saneerausvelalliselle enemmän valtaa saneerausohjelman toteuttamisessa? Konkurssiylitarkastaja Isoahteen esittämällä tavalla, kyse voi olla tietoisuuden puutteesta verrattain uutta menettelyväylää kohtaan.

¹³ Haajanen 2022, s. 22 – 23.

¹⁴ Koulu 2022, s. 14 – 15

¹⁵ Näin mm. HE 152/2006 vp, s. 13, HE 238/2021 vp, s. 99 ja Koulu 2022, s. 2.

Saneerausmenettelyiden uutta järjestelmää on myös kritisoitu sen vaikeaselkoisuudesta ja monimutkaisuudesta.¹⁶ Vaikka varhaisen saneerausmenettelyn, ja sen taustalla vaikuttavan maksukyvyttömyysdirektiivin tavoitteena oli luoda yrittäjille tehokkaat keinot välttää uhkaava maksukyvyttömyys, saneerausmenettelyiden hyväksikäyttäminen edellyttää huomattavaa juridista ja taloudellista asiantuntemusta. Näin ollen on erittäin todennäköistä, että varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutuva yritys joutuu turvautumaan kalliiseen asiantuntijatukeen vastaavasti kuin perusmuotoisessa saneerausmenettelyssä.¹⁷

Varhaisen saneerausmenettelyn suosion kasvattaminen vaikuttaakin edellyttävän etenkin uutta menettelyväylää koskevan tietoisuuden lisäämistä, sekä sääntelyn monimutkaisuuden purkamista systematisoinnin keinoin. Myös saneerausmenettelyihin liittyviin asenteisiin vaikuttaminen todennäköisesti edesauttaisi menettelyiden suosiota.¹⁸

1.2. Kysymyksenasettelu

Tämän tutkielman tavoitteena on antaa vastaus kysymyksiin: mikä on varhainen saneerausmenettely ja miten velallinen voi päästä menettelyyn? Jotta näihin kysymyksiin voidaan antaa perusteltu vastaus, tutkimuksen on vastattava ainakin seuraaviin apukysymyksiin:

1. Mitkä ovat varhaisen saneerausmenettelyn pääpiirteet?
2. Miten varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeudutaan?
3. Mitä tarkoitetaan uhkaavalla maksukyvyttömyydellä?
4. Miten varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkinta toimii?

Vastaus näihin mitkä, miten ja mitä -kysymyksiin, voidaan löytää tulkitsemalla yrityssaneerauslain säännöksiä.

¹⁶ Koulu 2022, s. 14. Koulu katsoo uuden kaksiväyläisen saneerausmenettelyn lähestyvän monimutkaisuutensa vuoksi ”sitä praktisuus- ja toimivuusminimiä, joka kaikkien lakisääteisten insolvenssimenettelyiden periaatteessa tulisi saavuttaa.”

¹⁷ Koulu 2022, s. 14.

¹⁸ Asianajajaliiton lausunto 24.11.2016, s. 2.

1.3. Tutkielman metodit

Varhaista saneerausmenettelyä koskevaa lainsäädäntöä on kritisoitu sekavaksi, ja tietoisuus varhaisen saneerausmenettelyn tuomista mahdollisuuksista näyttääkin jääneen matalalle tasolle, ainakin aloitettujen menettelyiden määrästä päätellen.

Tämän tutkielman tavoitteena onkin systematisoida varhaista saneerausmenettelyä koskeva sääntely johdonmukaiseksi esitykseksi, joka antaa lukijalleen selkeän yleiskuvan varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksistä. Tutkielma syventyy etenkin varhaisen saneerausmenettelyn hakemiseen ja aloittamisharkintaan sekä niihin liittyviin tulkinnanvaraisiin käsitteisiin kuten uhkaava maksukyvyttömyys. Näistä syistä tutkielman metodi on lainopillinen.

Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on voimassa olevan oikeuden tulkintaan ja systematisointiin keskittyvä tieteenala.¹⁹ Oikeudellisella tulkinnalla tarkoitetaan tulkinnallisen merkityssisällön antamista oikeuslähteistä asianmukaisesti johdetuille oikeussäännöille.²⁰ Oikeudellisella systematisoinnilla taas tarkoitetaan käsitekonstruointia, joka järjestelee voimassa olevan oikeuden sääntöjä sekä määrittää niiden keskinäisiä suhteita.²¹ Lisäksi lainoppiin kuuluu oikeusperiaatteiden punninta, eli yksittäisten oikeusperiaatteiden ratkaisuarvon määrittäminen, sekä niiden yhtensovittaminen.²²

Lainopillisen tulkinnan tavoitteena on oikeusnormien sisällön selvittäminen ja täsmentäminen. Tulkinta muodostuu tietyn fakta- ja normipremissin yhdistelmästä, josta päädytään oikeudelliseen tulkintakannanottoon.²³ Tulkinnan tulee seurata loogista päättelyketjua premisseistä johtopäätökseen siten, että päättelyketju on ymmärrettävällä tavalla siirrettävissä muille juridisen ammattikoulutuksen suorittaneille henkilöille.²⁴

Siirrettävyyden lisäksi tulkinkannanotto on kyettävä perustelemaan. Lainoppia voidaan kuvata ennen kaikkea hyvän argumentaation tieteeksi, jossa kannanotot eivät ole tosia tai epätosia, vaan paremmin tai huonommin perusteltuja.²⁵ Perustelu tapahtuu

¹⁹ Siltala 2003, s. 67.

²⁰ Aarnio 1989, s. 48 ja Siltala 2003, s. 328.

²¹ Aarnio 1989, s. 48 ja Siltala 2003, s. 328.

²² Hirvonen 2011, s. 24.

²³ Siltala 2003, s. 498.

²⁴ Aarnio 1978, s. 134.

²⁵ Aarnio 1998, s. 163 – 169.

ensisijaisesti juridisia tulkintaperusteita, eli oikeuslähteitä käyttämällä.²⁶ Oikeuslähteet jaetaan perinteisesti Aulis Aarnion ja Aleksander Peczenikin kehittämän oikeuslähdenopin perusteella vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin.²⁷ Jaottelu perustuu siihen millaisia seurauksia tuomarille taikka muulle lainsoveltajalle seuraa, mikäli tämä jättää noudattamatta tai sivuuttaa oikeuslähteen.

Vahvasti velvoittavan oikeuslähteen noudattamatta jättävää lainsoveltajaa uhkaa virallinen sanktio virkavirheestä, kun taas heikosti velvoittavan oikeuslähteen sivuuttamisesta ei seuraa sanktiota, mutta tällainen ratkaisu lainsoveltajan on perusteltava.²⁸ Sallittuihin oikeuslähteisiin lainsoveltaja voi vedota ratkaisunsa tueksi, mutta mitään velvoitetta niiden käyttämiseen ei ole.²⁹ Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat lait, maantapa, eurooppaoikeuden sitovat osat, Suomea sitovat kansainväliset sopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus sekä Euroopan Unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ennakkoratkaisut.³⁰ Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat lainvalmisteluaineisto sekä prejudikaattiratkaisut.³¹ Sallittuihin oikeuslähteisiin kuuluvat muun muassa oikeuskirjallisuus ja siinä formuloidut yleiset oikeusperiaatteet sekä niin sanotut reaaliset argumentit, joilla voidaan tukea ratkaisun perusteluita.³²

Tällaista aarniolasta oikeuslähteiden järjestelyä kutsutaan staattiseksi oikeuslähdeopiksi, sillä siinä eri oikeuslähteiden velvoittavuuden aste on ennalta vakioitu tai ainakin ennalta vakioitavissa.³³ Dynaaminen oikeuslähdeoppi sen sijaan riitauttaa näkemyksen ennalta vakioidusta oikeuslähteiden velvoittavuudesta. Dynaamisen oikeuslähdeopin mukaan eri oikeuslähteiden painoarvo on määriteltävissä vain tapauskohtaisesti, eikä oikeuslähteille voida esittää yleistä, lainsoveltajia sitovaa oikeuslähdehierarkiaa.³⁴

Lainopin toinen keskeinen tavoite on oikeusjärjestelmän systematisointi. Systematisoinnin keinoin lainoppi pyrkii esittämään oikeusjärjestelmän entistä järjestäytyneempänä

²⁶ Aarnio 1989, s. 218.

²⁷ Aarnio 1989, s. 220 – 221.

²⁸ Siltala 2003, s. 200.

²⁹ Siltala 2003, s. 200.

³⁰ Aarnio 1982, s. 87-99, Aarnio 2006, s. 292. Aarnion alkuperäinen oikeuslähdeoppi ei lukenut eurooppaoikeutta ja kansainvälisiä sopimuksia osaksi vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä. Tämä johtuu toki siitä, ettei Suomi ollut tällöin vielä Euroopan Unionin jäsen. Myöhemmässä oikeuslähdeoppinsa päivityksessä Aarnio on sisällyttänyt myös nämä oikeuslähteet vahvasti velvoittavien joukkoon.

³¹ Aarnio 1982, s. 87-99.

³² Aarnio 2006, s. 293.

³³ Siltala 2003, s. 199-200.

³⁴ Siltala 2003, s. 202.

systemiinä. Lainopillisen systematisoinnin voidaankin nähdä olevan lainsäätäjän systematisointityön jatkamista.³⁵ Systematisoinnin lähtökohtana on lainsäätäjän perussysteemi eli lainsäädäntö.³⁶ Systematisoinnin avulla luotu järjestelmä ei voi muuttaa systematisoinnin kohteena olevien normien sisältöä, vaan systematisoinnin tulee kytkeytyä voimassa olevan lain säännöksiin.³⁷

Systematisoinnin keskeinen keino on oikeudenalakohtaisten yleisten oppien kehittäminen. Yleisistä opeista voidaan tunnistaa kaksi kategoriaa; oikeusperiaatteet, jotka tarjoavat ratkaisuohteita konkreettisissa ongelmatilanteissa, sekä oikeuskäsitteet, jotka auttavat paikantamaan oikeuskysymyksen paikan oikeusjärjestyksessä. Yksinkertaisimmillaan systematisointi merkitsee normien välisten suhteiden selvittämistä ja niiden jäsentämistä jonkin tietyn perusteen mukaisesti.³⁸

Lainopin vallitsevan doktriinin tiedonintressinä on vallitseva tuomarinideologia eli tuomarikunnan ja muiden institutionaalisten lainsoveltajien kollektiivisesti hyväksymä oikeuden merkitysisältö. Näin ymmärrettynä lainopin tutkimuskohteena on siis oikeus sellaisena, kuin se on tosiasiallisesti toteutunut ja miten se tulee todennäköisesti toteutumaan myös tulevaisuudessa.³⁹ Vaihtoehtoisesti lainopin tiedonintressi voi kohdistua myös siihen, mitä oikeuden tulisi olla⁴⁰, mutta tämä tutkielma keskittyy vallitsevan tuomarinideologian mukaisen oikeuden sisällön selvittämiseen.

Koska varhaista saneerausmenettelyä koskeva sääntely perustuu EU:n maksukyvyttömyysdirektiiviin, menettelyä koskevassa arvioinnissa on otettava huomioon EU-oikeuden tulkintavaikutus. EU-oikeuden tulkintavaikutus, joka tunnetaan myös nimellä EU-oikeuden välillinen vaikutus, tarkoitetaan kaikkien kansallisten elinten velvollisuutta tulkita kansallista lainsäädäntöä EU:n lainsäädännön valossa ja sen mukaisesti.⁴¹ Periaatteen mukaisesti kansallisen oikeuden säännöksille on pyrittävä antamaan eurooppaoikeuden kanssa yhteensopiva merkitysisältö tulkinnan kautta.⁴²

³⁵ Kolehmainen 2016, s. 128

³⁶ Aarnio 1978, s. 79 ja Aarnio 1989, s. 291.

³⁷ Aarnio 1978, s. 80–81.

³⁸ Kolehmainen 2016, s. 128-129.

³⁹ Siltala 2003, s. 59-60.

⁴⁰ Vaihtoehtoisista tutkijanideologioista ks. Siltala 2003, s. 65-66.

⁴¹ Bobek 2020, s. 168.

⁴² Raitio – Tuominen 2020, s. 252-253.

1.4. Tutkielman rakenne

Tutkielmassa on johdanto- ja loppukappaleiden lisäksi viisi pääkappaletta. Tutkielman toisessa kappaleessa käsitellään saneerauksen merkitystä osana insolvenssioikeutta sekä perehdytään yrityssaneerauslain lainsäädäntöhistoriaan ja saneerausmenettelyn jakautumiseen kahteen menettelyväylään vuoden 2022 uudistuksessa. Tutkielman kolmannessa kappaleessa lukija kuljetetaan varhaisen saneerausmenettelyn alusta sen päättymiseen saakka, jotta lukija saa yleiskuvan varhaisen saneerausmenettelyn etenemisestä. Tutkielman neljännessä kappaleessa käydään läpi saneerausmenettelyn vireillepanoon sekä saneeraushakemukseen liittyviä kysymyksiä. Tutkielman viides kappale käsittelee varhaisen saneerausmenettelyn kannalta kahta hyvin keskeistä käsitettä, maksukyvyttömyyttä ja uhkaavaa maksukyvyttömyyttä, joiden välinen rajanveto on saanut vuoden 2022 uudistuksen myötä merkityksen, jota sillä ei ole ennen ollut. Tutkielman kuudennessa ja viimeisessä pääkappaleessa perehdytään muihin varhaisen saneerausmenettelyn edellytyksiin ja esteisiin sekä tuomioistuimen aloittamisharkintaan. Tutkielman viimeisessä kappaleessa kootaan yhteen tutkimuksella saavutetut havainnot.

2. Insolvenssioikeus ja yrityssaneeraus

2.1. Insolvenssioikeus oikeudenalana

Maksukyvyttömyys- eli insolvenssioikeuden on perinteisesti katsottu kuuluvan prosessioikeuden oikeudenalaa oikeusjärjestelmän systematiikassa.⁴³ Huomautuksena todettakoon, että vaikka maksukyvyttömyys- ja insolvenssioikeutta käytetään tässä synonyymeinä, ne eivät periaatteessa tarkoita täysin samaa asiaa. Maksukyvyttömyys- ja insolvenssioikeutta voidaan pitää insolvenssioikeutta suppeampana käsitteenä, koska yksi insolvenssimenettely, ulosotto, ei kuulu maksukyvyttömyys- ja insolvenssioikeuden piiriin. Ulosottoa ei lueta osaksi maksukyvyttömyys- ja insolvenssioikeutta, koska maksukyvyttömyys ei ole ulosoton edellytys. Erottelua voidaan kuitenkin pitää keinotekoisena, koska maksukyvyttömyys ei ole muidenkään insolvenssimenettelyjen aloittamisen ehdoton edellytys.⁴⁴

Niin sanotun perinteisen insolvenssioikeuden, ulosoton ja konkurssin, katsottiin aikaisemmin kuuluvan kiinteästi osaksi prosessioikeutta, vaikka niitä säätelevät lait, ulosottolaki (705/2007) ja konkurssilaki (120/2004) sisältävät myös huomattavasti aineellisoikeudellista sääntelyä.⁴⁵ Viime vuosina insolvenssioikeutta on kuitenkin alettu pitää omana, prosessioikeudesta erillisenä oikeudenalanaan.⁴⁶ Muutoksen taustalla ovat 1990-luvun syvän taloudellisen laman seurauksena säädetyt niin sanotut modernit insolvenssimenettelyt. Moderniin insolvenssioikeuteen luetaan lait yrityksen saneerauksesta ja yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993).

Ulosotossa ja konkurssissa menettelyiden pääpaino on perinteisen insolvenssioikeuden keskeisimmässä tavoitteessa eli likvidaatiossa. Likvidaatiossa tavoitteena on muuttaa velallisen omaisuus nopeasti ja tehokkaasti rahaksi, jonka jälkeen se voidaan tilittää velkojille.⁴⁷ Moderneissa insolvenssimenettelyissä, yrityssaneerauksessa ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä, pääpaino on likvidaation sijaan velallisen rehabilitaatiossa.⁴⁸ Rehabilitaatiolla tarkoitetaan velallisen maksukyvytön ja sitä kautta hänen taloudellisen

⁴³ Linna 2019, s. 9.

⁴⁴ Koulumäki – Lindfors 2013, s. 17.

⁴⁵ Helenius ym. päivittyvä verkkojulkaisu, I.1, Prosessioikeus oikeudenalana, Prosessin sisältö, Pakkotäytäntö ja maksukyvyttömyysmenettelyt, Klassinen prosessioikeus.

⁴⁶ Helenius ym. päivittyvä verkkojulkaisu, I.1, Prosessioikeus oikeudenalana, Prosessin sisältö, Pakkotäytäntö ja maksukyvyttömyysmenettelyt, Insolvenssioikeus.

⁴⁷ Könkkölä – Linna 2020, s. 4.

⁴⁸ Koulumäki ym. päivittyvä verkkojulkaisu, I.5, Likvidaatio vai rehabilitaatio?, Rehabilitaatio lainsäädännössä.

aloitteellisuutensa palauttamista.⁴⁹ Rehabilitoivissa menettelyissä velallisen omaisuutta ei likvidoida, vaan velallisen toimintaa pyritään mukauttamaan kannattavammaksi ja velallisen velkoja voidaan leikata tämän maksukykyä vastaavaksi.

Käytännössä modernitkaan insolvenssimenettelyt eivät ole puhtaan rehabilitoivia, vaan niihin sisältyy usein erilaisia uudelleenjärjestelytoimia, kuten omaisuuden likvidointia varojen hankkimiseksi. Esimerkiksi yrityssaneerauksen osana velallisyriityksen omaisuutta tai yrityksen toimivia kokonaisuuksia voidaan myydä varojen hankkimiseksi maksuohjelman toteuttamista varten.

Yhdessä perinteiseen ja moderniin insolvenssioikeuteen lukeutuvat menettelyt toteuttavat modernin insolvenssioikeuden kaksoistavoitetta, jonka mukaan insolvenssilainsäädännön tehtävänä on yhtäältä lopettaa elinkelvoton yritystoiminta ja toisaalta varata elinkelpoiselle toiminnalle jatkamisen mahdollisuus.⁵⁰ Liiketoiminnan saralla insolvenssioikeuden oikeuspoliittisena tavoitteena onkin ohjata elinkelpoiset yritykset yrityssaneeraukseen ja elinkelvottomat konkurssiin.⁵¹

2.2. Yrityssaneerauslain tarkoitus ja suhde konkurssiin

Yrityssaneerauslain tarkoituksesta säädetään sen 1 §:ssä. YSL 1.1 §:n mukaan ”Taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämiseksi taikka sen edellytysten turvaamiseksi ja velkajärjestelyjen aikaansaamiseksi voidaan ryhtyä tämän lain mukaiseen varhaiseen tai perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn.” Lain tarkoituksena on siis antaa tilapäiseen taloudelliseen kriisiin ajautuneille yrityksille mahdollisuus liiketoiminnan tervehdyttämiseen ja jatkamiseen sen sijaan, että yritys asetettaisiin konkurssiin ja sen harjoittama liiketoiminta lakkaisi.

Tavoite kuvastaa 1990-luvun laman myötä omaksuttua uutta maksukyvyttömyysfilosofiaa, jonka keskeinen oivallus oli, että velkaongelmat eivät ole pelkästään velallisen ja velkojan välillä. Velkaongelmat vaikuttavat väistämättä myös yhteiskuntaan ja kansantalouteen laajemminkin.⁵² Yrityksen konkurssissa yrityksen tuotannollinen potentiaali

⁴⁹ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, II.2, Konkurssin tavoiteperiaatteet, Rehabilitaatio

⁵⁰ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, II.1, Konkurssin järjestelmäyhteydet, Konkurssi talousjärjestelmässä, Luovan tuhon teoria.

⁵¹ Savolainen 2004, s. 1.

⁵² Ks. esim Savolainen s. 15.

purkaantuu ja työpaikat sekä yritykseen kertynyt aineeton pääoma menetetään. Tänä päivänä merkittävä osa yritysten varallisuudesta koostuu juuri tästä aineettomasta pääomasta; henkilöstön osaamisesta ja tietotaidosta, asiakkuuksista sekä yrityssuhteista.⁵³

Näistä syistä taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneen yrityksen toiminnan tervehdyttäminen on kannattavaa, mikäli yritys on tilapäisistä maksuvaikeuksistaan huolimatta elinvoimainen. Liiketoiminta tervehdyttämällä ja sitä jatkamalla yrityksen tuomat yhteiskunnalliset hyödyt säilyvät.⁵⁴ Yhteiskunnallisten hyötyjen lisäksi yrityssaneeraus on myös velkasuhteen osapuolille konkurssia parempi vaihtoehto. Yrityksen arvo säilyy yrityssaneerauksessa huomattavasti paremmin kuin konkurssissa, koska konkurssissa hyvän realisointihinnan saavuttaminen velallisen omaisuudelle on vaikeaa.⁵⁵ Tästä johtuen velallinen kykenee suorittamaan suuremman osuuden veloistaan saneerausohjelman aikana, kuin mitä likvidaatiokonkurssi olisi velkojille tuottanut.⁵⁶

Yrityssaneeraus on suhteessa konkurssiin ensisijainen, mikä ilmenee YSL 24 §:stä. Sen 1 momentin mukaan saneeraushakemuksella on konkurssihakemuksen käsittelyä siirtävä vaikutus. Jos saneeraushakemuksen tekemisen aikaan vireillä on myös hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin, konkurssihakemuksen käsittelyä jatketaan, mutta sitä ei ratkaista ennen kuin päätös saneerausmenettelyn aloittamisesta on tehty. Konkurssihakemuksen käsittely siirtyy myös silloin, jos hakemus konkurssiin asettamisesta tehdään saneerausasian ollessa jo vireillä. Mikäli saneerausmenettely aloitetaan, hakemus konkurssiin asettamisesta raukeaa.

2.3. Yrityssaneerauslain lainsäädäntöhistoria

Suomi vaipui 1990-luvun alussa syvään lamaan. Hallitsematon luotonanto, valuuttapoliittiset virheet ja Venäjän kaupan tyrehtyminen syöksivät Suomen ennennäkemättömään taloudelliseen kriisiin.⁵⁷ Laman alkaessa suomalainen insolvenssilainsäädäntö kärsi käytännössä vain yhden keinon taloudelliseen kriisitilanteeseen ajautuneen yrityksen auttamiseen, akordin. Akordit olivat kuitenkin käytännössä jääneet erittäin

⁵³ Koulou 2003, s. 339.

⁵⁴ Savolainen 2004, s. 11.

⁵⁵ Savolainen 2004, s. 57.

⁵⁶ Engelberg – Hupli – Villa 2022, s. 40.

⁵⁷ Koulou 2007, s. 9

vähäisiksi.⁵⁸ Lamasta ja vaikeasta taloustilanteesta johtuen myös tavallisesti elinvoimaiset ja vakavaraiset yritykset olivat vaarassa ajautua konkurssiin tilapäisten likviditeettikriisien takia.⁵⁹ Jo ennen 1990-luvun lamaa Suomessa oli herätty pohtimaan, oliko likvidaatiokonkurssi oikea vaihtoehto kannattavan, mutta tilapäiseen maksukyvyttömyyteen ajautuneiden yritysten kohdalla. Yrityksen toiminnan päättävän konkurssin oli jo tällöin havaittu pirstaloivan yrityksen taloudellisen potentiaalin, jonka johdosta yritykseen kerjynyt aineeton varallisuus tuhoutuu ja yrityksen omaisuudesta jää jäljelle vain sen romuarvo.⁶⁰

Vuosien 1990 – 1993 lama nosti asian esiin ennennäkemättömällä tavalla, kun yrityksiä ajautui ennätysmäärin konkurssiin.⁶¹ Myös lainsäätäjät piti epäkohtana tilanteita, joissa konkurssiin ajautuu yritys, joka ei ole lopullisesti elinkelvoton, vaan sen taloudelliset vaikeudet ovat tilapäisiä tai johtuvat syistä, jotka olisivat sopivin toimenpitein korjattavissa. Lakia pidettiin laman kurimuksessa erittäin kiireellisenä.⁶² Uusi laki yrityksen saneerauksesta valmisteltiin erittäin nopeasti virkamiestyönä kuulematta asiantuntijoita taikka intressiryhmiä. Laki yrityksen saneerauksesta (47/1993) astui voimaan 8.2.1993.⁶³ Vaikka yrityssaneerauslain vaikutuksen 1990-luvun laman päättymiseen arvioidaan olevan vähäinen sen myöhäisen säätämisaikojen takia, lakia on kokonaisuudessaan pidetty onnistuneena ja toimivana.⁶⁴

Yrityssaneerauslaki uudistettiin vuonna 1998, mutta muutokset olivat lähinnä teknisiä tarkistuksia. Muutokset koskivat etenkin epäonnistunutta saneerausta seuraavaa

⁵⁸ HE 182/1992, s. 7 – 9. Keskeisenä syynä akordisäännösten vähäiselle käytölle pidettiin velkojien etuoikeusjärjestelyjä. Akordimenettely nimittäin koski vain vakuudettomia velkojia ja vain harvoissa tilanteissa etuoikeudettomille velkojille jäävä summa riitti kattamaan alimman sallitun osuuden, 25 prosenttia, etuoikeudettomien velkojien saatavista. Akordeista ks. myös Koskelo 1994, s. 9.

⁵⁹ Koulum 2007, s. 9.

⁶⁰ Koulum 2007, s. 8 – 9

⁶¹ Lamavuosisista keskimäisenä, 1992, tehtiin vuosikohtainen ennätys vireille pantujen konkurssien määrässä, 7391 konkurssia. Määrä on lähes kolminkertainen verrattuna lamaa edeltävään vuoteen 1989, jolloin konkurssreja pantiin vireille 2749. Ks. Tilastokeskus: Konkurssit vuositasolla vuodesta 1986 [verkkokjulkaisu].

⁶² HE 182/1992 s. 6

⁶³ Ks. esim. Koskelo 1994, s. 4. Lain poikkeuksellisesta valmistelu- ja säätämisaikojen nopeudesta kertoo se, että lakiehdotus yrityssaneerauslaista julkistettiin ensi kerran 17.1.1992. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 25.9.1992, joka vahvisti sen 25.1.1993. Laki astui voimaan 8.2.1993, vain hieman yli vuosi lakiehdotuksen julkistamisesta. Ks. eduskunta.fi: Asian käsittelytiedot HE 182/1992 vp.

⁶⁴ Savolainen 2004, s. 1. Vastaavasti myös OM 2006:5, s. 19.

konkurssia eli niin sanottua jälkikonkurssia.⁶⁵ Alkuperäisen lain mukaan saneerausmenettelyn menettelynaikaiset velat olivat käsitteellisesti konkurssipesän velkaa eli massa-velkaa. Järjestelmää pidettiin kuitenkin ongelmallisena, ja vuoden 1998 uudistuksessa nämä velat muutettiin etuoikeutetuiksi konkurssisaataviksi.⁶⁶

Vuoden 2007 uudistus sen sijaan sisälsi laajoja ja perustavanlaatuisia muutoksia alkuperäiseen järjestelmään. Uudistuksella oli kaksi keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin uudistuksella tavoiteltiin saneeraushakemusten yleisen laadun parantamista. Uudistuksen jälkeen velallisen edellytettiin osoittavan vähintäänkin jonkinlaisen alustavan ajatuksen saneerauksen suuntaviivoista. Laadukkaampien hakemusten katsottiin parantavan saneerausmenettelyssä tehtävää päätöksentekoa. Laadukkaamman hakemuksen laatimiseksi velallisen tulisi valmistella saneerausta esimerkiksi velkojien kanssa neuvottelemalla ja saneerauskeinoja harkitsemalla.⁶⁷

Toiseksi uudistuksella pyrittiin kannustamaan yrityksiä hakeutumaan saneerausmenettelyyn ajoissa, ennen kuin yrityksen ongelmat muodostuvat ylitsepääsemättömiksi.⁶⁸ Uudistuksen ensimmäisen tavoitteen arvioidaan täyttyneen: hakemusten taso on nousut, vaikka niin sanotuista tyhjästä hakemuksista ei olekaan päästy kokonaan eroon. Sen sijaan liian myöhäinen hakeutuminen saneerausmenettelyyn on ongelma, joka leimaa suomalaista saneerauskäytäntöä edelleen.⁶⁹

Lisäksi vuoden 2007 uudistuksessa tehtiin lukuisia muita muutoksia. Uudistuksen myötä siirryttiin alkuperäisen lain optimistisuudesta ja saneerausvelallista suosivista presumptioista kohti kriittisempää ja velkojien oikeuksia enemmän huomioivaa saneerausta. Myös saneerausvelkojen ajallista piiriä supistettiin ja säännökset kuittauksesta saneerauksessa sisällytettiin lakiin.⁷⁰

Seuraava, vuoden 2022 uudistus oli seurausta Euroopan unionin maksukyvyttömyysdirektiivistä (EU 2018/1023). Direktiivi on muodoltaan harmonisoiva vähimmäisdirektiivi, joka sisältää useita maksukyvyttömyyteen liittyviä osastoja. Direktiivin II-osaston

⁶⁵ Jälkikonkurssilla tarkoitetaan ensisijaisesti saneerausohjelman toteuttamisen aikana alkavaa konkurssia, mutta samaa käsitettä käytetään yleisesti myös välittömästi lakanneen saneerauksen jälkeen alkavasta konkurssista.

⁶⁶ HE 68/1998 vp, s. 4.

⁶⁷ Koulu ym. päivittyvä verkkajulkaisu, IV.1.2. Vuoden 2007 uudistus

⁶⁸ HE 152/2006 vp, s. 31

⁶⁹ Koulu 2022, s. 14

⁷⁰ Koulu ym. päivittyvä verkkajulkaisu, IV.1.2. Vuoden 2007 uudistus

määräykset toteutettiin yrityssaneerauslain muutoksilla, jotka astuivat voimaan 1.7.2022. Direktiivin implementointia valmisteli oikeusministeriön asettama työryhmä, ja hallituksen esitys HE 238/2021 perustuukin pitkälti työryhmän välimietintöön.

Direktiiviä on kritisoitu sen vaikeaselkoisuudesta ja hajanaisuudesta.⁷¹ Direktiivi edellyttää jäsenmaita ottamaan käyttöön ennaltaehkäisevien uudelleenjärjestelyjen puitteet, joiden avulla velalliset voivat toteuttaa uudelleenjärjestelyt välttääkseen maksukyvyttömyyden ja varmistaakseen elinkelpoisuutensa. Suomessa tämä määräys toteutettiin ottamalla yrityssaneerusalakiin säännökset varhaisesta saneerausmenettelystä.⁷² Saneerausmenettely muuttui näin ollen aikaisemmasta yksiväyläisestä menettelystä kaksiväyläiseksi, jossa saneerausmenettelyt jakautuvat varhaiseen ja perusmuotoiseen menettelyyn velallisen maksukyvyttömyyden asteen perusteella. Mikäli hakijan maksukyvyttömyys on vasta uhkaavaa, oikea väylä on varhainen saneerausmenettely, mutta jos maksukyvyttömyys on jo aktualisoitunut, oikea menettelyväylä on perusmuotoinen saneeraus.

Maksukyvyttömyysdirektiivin, ja samalla yrityssaneerauslain vuoden 2022 uudistuksen, keskeisenä tavoitteena on aikaisempi puuttuminen yrityksen taloudellisiin vaikeuksiin. Tavoite on kiistatta positiivinen, sillä mitä aikaisemmin yrityksen taloudellisiin ongelmiin puututaan, sitä parempi on saneerauksen ennuste.⁷³ Viivästynyt saneeraus taas pakottaa kovempaan saneeraukseen, kuin mitä oikea-aikainen menettely olisi vaatinut, mikäli menettelyssä yleensäkin onnistutaan vahvistamaan saneerausohjelmaa.⁷⁴ Myös hallituksen esityksen valiokuntakierroksella tavoitetta on pidetty kannatettavana, tosin lakivaliokunta huomautti lausunnossaan, että myös aikaisempi laki mahdollisti puuttumisen yrityksen taloudellisiin ongelmiin jo ennen maksukyvyttömyyden aktualisoitumista. Lakivaliokunta edelleen peräänkuulutti yrittäjien riittävää tiedottamista, ohjausta ja neuvontaa, jotta aikaisemman puuttumisen tavoite saavutetaan.⁷⁵

⁷¹ Ks. esim. Koulu 2022, s. 2. Koulu kutsuu maksukyvyttömyysdirektiiviä suureksi joukoksi keskeneräisiä ja osin ristiriitaisia ”hyviä ajatuksia”.

⁷² HE 238/2021 vp, s. 1.

⁷³ HE 182/1992 vp, s. 22. Vastaavasti myös esim. Koulu – Lindfors 2013, s. 131.

⁷⁴ Koulu 1994, s. 215.

⁷⁵ LaVM 4/2022 vp, s. 4. Vastaavasti myös talousvaliokunta piti aikaisemman puuttumisen tavoitetta kannatettavana, ja nosti esiin neuvontaa pienyrityksille tarjoavan Early Warning -palvelun, ks. TaVL 17/2022 vp, s. 2

Sitä, onko uudistuksesta konkreettista hyötyä oikea-aikaisen saneeraukseen hakeutumisen saralla, jää nähtäväksi. Selvää kuitenkin on, että uudistuksen valiokuntakierroksella esiin nostetut tiedottaminen ja ohjaus ovat avainasemassa tavoitteen saavuttamiseksi, sillä riittävän aikainen hakeutuminen saneeraukseen edellyttää ensinnäkin yrityksen tietoisuutta käytettävissä olevista saneerausvaihtoehdoista sekä kykyä tunnistaa oikea hetki saneeraukseen hakeutumiselle. Viime kädessä tavoitteen saavuttaminen saattaa edellyttää myös yhteiskunnallisen suhtautumisen muutosta saneeraukseen, etenkin varhaiseen saneerausmenettelyyn. Kynnys saneerausmenettelyyn hakeutumiselle pienee merkittävästi, mikäli saneerausta ei nähdä yhtä negatiivisessa valossa.

Viimeisin yrityssaneerauslain osittaisuudistus tehtiin vuonna 2023. Uudistuksella oli kaksi pääasiallista tavoitetta. Ensinnäkin uudistuksen tavoitteena oli edistää yritysten mahdollisuutta päästä riittävän varhaisessa vaiheessa joutuisaan ja kustannuksiltaan kohtuulliseen saneerausmenettelyyn. Tavoitteet ovat pitkälti yhteneväisiä, sillä nopeampi saneerausmenettely pitää myös siihen liittyviä kustannuksia kurissa.⁷⁶ Tavoitteen edistämiseksi muun muassa mahdollisuutta saneerausohjelman nopeaan vahvistamiseen laajennettiin.⁷⁷

Tavoitteista jälkimmäinen oli ehkäistä saneerausmenettelyyn liittyviä väärinkäytöksiä. Ongelmana pidettiin muun muassa niin sanottuja viivyttelyluonteisia saneeraushakemuksia, joilla velallinen pyrkii viivyttämään elinkelvottoman yrityksen konkurssiin asettamista. Viivyttelyluonteiset saneeraushakemukset aiheuttavat tuomioistuimille turhaa työtä ja taloudellista vahinkoa yrityksen velkojille.⁷⁸ Oikeuskirjallisuudessa on näkemyksiä, joissa lainsäätäjän huolta saneeraushakemusten väärinkäyttämistä on kritisoitu ylimitoituksi.⁷⁹

Konkurssiasiamiehen toimiston toimeksiannosta tehdyn tutkimuksen mukaan huoli ei kuitenkaan ole perusteetonta. Tutkimuksessa tarkasteltiin vuonna 2019 konkurssiin asetettuja yrityksiä, joista 289 oli joko ollut yrityssaneerausmenettelyssä tai hakenut selailaista. Näistä 289 tapauksesta tutkimus rajattiin niihin 48 tapaukseen, joiden myöhemässä konkurssimenettelyssä oli tehty rikosilmoitus velallisen toiminnasta.

⁷⁶ HE 251/2022, s. 58

⁷⁷ Koulu ym. päivittämä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneerauslaki ja sen tausta, Vuoden 2023 uudistus

⁷⁸ HE 251/2022, s. 58

⁷⁹ Koulu ym. päivittämä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneerauslaki ja sen tausta, Vuoden 2023 uudistus

Tutkimuksessa havaittiin, että keskimääräinen viivytyisaika, joka saneerausmenettelyllä voitiin saavuttaa, oli noin 6 – 7 kuukautta ja keskimääräinen viivyttelyluonteisella menettelyllä aiheutettu taloudellinen vahinko oli noin 220.000 euroa.⁸⁰ Tutkimuksen perusteella voidaan siis havaita, että noin joka kuudennessa tapauksessa, jossa saneerausmenettelyä oli haettu ennen yrityksen konkurssiin asettamista, esiintyi viivyttelyluonteista saneerausmenettelyn väärinkäyttöä ja väärinkäytöksillä oli onnistuttu aiheuttamaan mitattavaa vahinkoa näiden velallisyriyten velkojille. Lainsäätäjän huolta viivyttelyluonteisista saneeraushakemuksista voidaan näin ollen pitää täysin aiheellisena.

Väärinkäytösten ehkäisemiseksi uudistuksessa sallittiin saneeraushakemuksen kanssa samanaikaisesti vireillä olevan konkurssihakemuksen käsittelyn jatkaminen ratkaisukypsäksi asti, jotta konkurssihakemus olisi ratkaistavissa viivytyksettä sen jälkeen, kun saneerausasian käsittely on päättynyt. Samalla mahdollistettiin saneeraushakemuksen nopea hylkääminen ja tutkimatta jättäminen tilanteissa, jossa saneeraushakemus on tehty suoraan edellisen hakemuksen tultua hylätyksi. Lisäksi viivyttelytarkoituksessa tehtyjen saneeraushakemusten torjumiseksi säädettyä vahingonkorvausvelvollisuutta laajennettiin koskemaan myös hakemuksen vireillepanijan avustajaa tai asiamiestä.⁸¹

Vuoden 2023 uudistuksen vaikutuksista ei ole tiedettävästi vielä tutkimustietoa. Uudistuksessa valittujen keinojen oletettavia vaikutuksia arvioitiin kuitenkin oikeustieteellisessä tutkimuksessa uudistuksen ollessa vielä valmistelun tasolla. Tutkimuksessa tarkasteltiin vuonna 2019 vireille pantuja ja ratkaistuja saneeraushakemuksia sekä pyrittiin arvioimaan sitä, millaisia vaikutuksia ehdotetuilla keinoilla olisi aineiston saneeraushakemuksista ilmenevään viivyttelyyn.⁸² Tutkimuksessa havaittiin, että niin konkurssihakemuksen käsittelyn jatkamisella kuin saneeraushakemuksen hylkäämisellä kirjallisessa menettelyssä voidaan saavuttaa konkreettisia hyötyjä, vaikkakin hyödyt ovat melko vähäisiä.⁸³ Vastaavasti asiamiehen korvausvelvollisuuden säätämällä katsottiin olevan konkreettisia hyötyjä, sillä vaikka ilmeisen perusteettomia saneeraushakemuksia havaittiin tutkimuksessa vain vähän, näistä valtaosa oli asiamiehen laatimia.⁸⁴

⁸⁰ Kärki 2021, s. 134 – 136.

⁸¹ HE 251/2022 s. 60 – 61

⁸² Haajanen – Kärki 2022, s. 3.

⁸³ Haajanen – Kärki 2022, s. 7 – 8 ja 11.

⁸⁴ Haajanen – Kärki 2022, s. 14.

Tutkimuksessa uudistuksen keskeisimpänä puutteena pidettiin sitä, ettei siinä ole huomioitu puutteellisten saneeraushakemusten täydennyspyyntöjen määrärajoille esitettäviä pidennyspyyntöjä. Tällaisia lisäaikapyynnöillä voidaan pitää vireillä sellaisiakin saneeraushakemuksia, joilla ei ole realistisia mahdollisuuksia velallisen tervehdyttämiseen, ja täten viivyttää velallisen konkurssiin asettamista. Tutkimuksessa havaittiin, että tällaisesta lisäaikapyynnöillä tapahtuvasta viivyttelystä on muodostunut todellinen toimintamalli. Tästä johtuen lisäaikapyyntöihin tulisi suhtautua nykyistä ankarammin.⁸⁵

Oikeusministeriö on lisäksi asettanut työryhmän laatimaan ehdotusta, jolla mahdollistettaisiin velkakonversio yrityssaneerauksessa. Velkakonversiolla tarkoitetaan velkojen konvertointia eli muuttamista velallisyhtiön osakkeiksi.⁸⁶ Työryhmä on julkaissut mietintönsä 26.3.2025.⁸⁷

2.4. Kaksiväyläinen yrityssaneerausmenettely

Alkuperäinen vuoden 1993 yrityssaneerauslaki tunsikin vain yhden menettelyväylän. 1.7.2022 voimaan tulleessa uudistuksessa yrityssaneeraus jakautui kahteen eri menettelyväylään, varhaiseen ja perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Uusi perusmuotoinen saneerausmenettely vastaa pitkälti vanhan lain mukaista yksiväyläistä saneerausmenettelyä.⁸⁸ Varhaisen saneerausmenettelyn tavoitteena on sen sijaan edistää yritysten mahdollisuutta päästä riittävän varhaisessa vaiheessa joutuisaan ja kustannuksiltaan kohtuulliseen saneerausmenettelyyn.⁸⁹ Varhainen saneerausmenettely on tarkoitettu perusmuotoista menettelyä kevyemmäksi vaihtoehdoksi tilanteessa, jossa velallinen on vasta maksukyvyttömyyden uhkaama, eikä vielä maksukyvytön.

Hakemuksen varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisesta voi tehdä YSL 4 a §:n mukaan vain velallinen. Hakijoiden rajoittaminen pelkästään velalliseen perustuu maksukyvyttömyysdirektiivin 4 artiklan 7 ja 8 kohtiin, joiden mukaan velallisen tulee kaikissa tilanteissa antaa vähintään suostumuksensa direktiivin mukaisten ennaltaehkäisevien

⁸⁵ Haajanen – Kärki 2022, s. 19 – 20.

⁸⁶ Engelberg – Hupli – Villa 2022, s. 11.

⁸⁷ OM 2025:16.

⁸⁸ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneeraus oikeusjärjestelmässä, Insolvenssipolitiikka

⁸⁹ HE 238/2021 vp, s. 7.

uudelleenjärjestelyjen käyttämiselle. Perusmuotoista saneerausta voi YSL 5 §:n mukaan hakea velallisen lisäksi myös velkoja tai velkojat yhdessä sekä todennäköinen velkoja.

Varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset ovat säädetty perusmuotoista saneerausta helpommin täytettäviksi. Varhainen saneerausmenettely voidaan YSL 4b §:n mukaan aloittaa silloin, kun velallisyriytystä vasta uhkaa maksukyvyttömyys, siinä missä perusmuotoinen saneerausmenettely voidaan YSL 6 §:n 2 kohdan mukaan aloittaa vasta maksukyvyttömyyden toteuduttua. Vaihtoehtoisesti perusmuotoinen saneerausmenettely voidaan YSL 6 §:n 1 kohdan mukaan aloittaa myös, mikäli velallinen tekee saneeraushakemuksen yhdessä velkojiansa kanssa taikka velkojat puoltavat hakemusta. Varhainen saneeraus mahdollistaa näin ollen perusmuotoista saneerausta aikaisemman puuttumisen velallisen taloudellisiin vaikeuksiin, ja ihannetilanteessa velallinen voi varhaisen saneerauksen avulla välttää maksukyvyttömyyden kokonaan.

Varhaisen ja perusmuotoisen saneerausmenettelyn este- ja keskeyttämisperusteet ovat osittain samat, mutta myös niiden osalta varhaiselle saneeraukselle asetetut edellytykset ovat kevyemmät. Esteperusteet voidaan jakaa yrityksen taloudellista tilaa, saneerauksen rahoitusta ja hakijan moitittavaa käyttäytymistä koskeviin perusteisiin.

YSL 4 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan varhaista saneerausta ei voida ensinnäkään aloittaa, jos yritys on maksukyvytön. Mikäli yritys on jo ajautunut maksukyvyttömyyteen, oikea menettelyväylä on tällöin perusmuotoinen saneerausmenettely. Varhainen saneerausmenettely ei ole 1 momentin 2 – 4 kohtien mukaan mahdollinen myöskään silloin, kun 2) on todennäköistä, että velallisen varat eivät riitä kattamaan saneerausmenettelyn kustannuksia, 3) on todennäköistä, ettei velallinen kykene maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyviä velkoja taikka 4) velallisen kirjanpito on olennaisesti puutteellinen tai virheellinen siten, ettei sitä voida vaikeuksista saattaa asianmukaiseen tilaan.

Perusmuotoisessa saneerauksessa ensimmäinen este- ja keskeyttämisperuste on YSL 7.1 §:n mukaan maksukyvyttömyys, jota ei todennäköisesti voida saneerausohjelman avulla poistaa muuten kuin lyhytaikaisesti. Tällaisen niin kutsutun syvän maksukyvyttömyyden tilanteessa saneerauksella ei voida enää tervehdyttää yrityksen toimintaa, ja sen ainoaksi vaihtoehdoksi jää konkurssi.⁹⁰ Maksukyvyttömyyttä lukuun ottamatta, YSL 7.1 § sisältää vastaavat esteperusteet kuin varhaista menettelyä koskeva YSL 4 c §:n 1 momentti.

⁹⁰ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Yrityksen taloudellinen tila, Syvä maksukyvyttömyys

Näiden lisäksi perusmuotoista saneerausta ei voida YSL 7.1 §:n mukaan aloittaa tilanteissa, joissa on perusteltua olettaa, että saneeraushakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojan perintätoimien estäminen taikka että saneerausohjelman aikaansaamiselle tai sen vahvistamiselle ei ole edellytyksiä.

YSL 7.2 § sisältää edelleen säännöksiä velallisen rikoksista, jotka voivat toimia esteenä perusmuotoiselle saneerausmenettelylle. Näitä rikoksia 2 momentin mukaan ovat velallisen rikos ja kirjanpitorikos, määrätyn liiketoimintakiellon rikkominen sekä menettely, joka voisi johtaa liiketoimintakiellon määräämiseen, eli niin sanottu fiktiivinen liiketoimintakielto. Nämä esteperusteet eivät ole 7.1 §:n mukaisten esteperusteiden tavoin ehdottomia, vaan perusmuotoinen saneeraus voidaan aloittaa 7.2 §:n mukaisen esteperusteen olemassaolosta huolimatta, mikäli saneerauksen aloittamiselle on erityinen vastasy.⁹¹ Erityinen vastasy voi olla esimerkiksi velalliseen rikokseen syyllistyneen johtohenkilön erottaminen yrityksestä.⁹²

Mikäli varhaista saneerausta hakenut velallinen osoittautuu uhkaavan maksukyvyttömyyden sijaan maksukyvyttömäksi, varhaista saneerausmenettelyä voidaan YSL 4 d §:n mukaan jatkaa perusmuotoisena saneerauksena. Menettelylinjan vaihtaminen edellyttää ensinäkkin selvittäjän hakemusta saneerauksen jatkamisesta perusmuotoisena. Tämän lisäksi perusmuotoisen saneerauksen aloittamiselle YSL 6 §:ssä asetettujen edellytysten on täytyttävä ja saneerauksen jatkamiselle perusmuotoisena on saatava sekä velkojien että velallisen suostumus.

2.5. Vapaaehtoinen saneeraus – kolmas ”menettelyväylä”?

Lakimääräisen yrityssaneerausmenettelyn lisäksi yritys voi pyrkiä selvittämään taloudelliset ongelmansa vapaaehtoisten sopimusperusteisten tervehdyttämistoimien avulla. Mikäli yritys siihen vain pystyy, vapaaehtoinen yritystoiminnan tervehdyttäminen on usein paras vaihtoehto kaikille osapuolille. Tämä johtuu siitä, että viralliset maksukyvyttömyysmenettelyt, kuten saneerausmenettely, ovat erittäin haitallisia yrityksen

⁹¹ HE 152/2006 vp, s 52.

⁹² Pinomaa 2009, s. 55.

liikesuhteille, sidosryhmille ja goodwill-arvolle.⁹³ Vapaaehtoinen saneeraus on usein myös lakisääteisiä menettelyitä nopeampi ja halvempi vaihtoehto.⁹⁴

Vapaaehtoisen saneerauksen ja yrityksen normaalin johtamisen välille on vaikea vetää selkeää rajaa, jolloin tavanomainen johtaminen muuttuu saneeraukseksi. Hyvin johdettu yritys pyrkii muutoinkin sopeuttamaan toimintaansa liiketoimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Mikäli tavanomainen yrityksen johto ei enää riitä, yhtenä vaihtoehtona on vapaamuotoinen saneeraus.

Vapaaehtoisella saneerauksella voidaan välttää useita lakisääteisten saneerausmenettelyiden haittapuolia. Keskeisin näistä haitoista on lakisääteisten saneerausmenettelyiden julkisuus ja niistä aiheutuva mainehaitta. Saneerausmenettelyn alkamisesta on YSL 80 §:n mukaan julkaistava kuulutus virallisessa lehdessä, jonka lisäksi alkamisesta on yrityksen saneerauksesta annetun asetuksen mukaan ilmoitettava virallisiin rekistereihin. Tieto lakimääräisen saneerausmenettelyn aloittamisesta leviää nopeasti ja laajalle.⁹⁵

Yrityksen rahoittajat, tavarantoimittajat ja muut yhteistyökumppanit saattavat alkaa välttää liiketoimia maksuvaikeuksissa olevan yrityksen kanssa. Tuotannon tekijöiden ja rahoituksen hankkiminen vaikeutuu, mikä heikentää entisestään taloudellisissa vaikeuksissa olevan yrityksen mahdollisuuksia jatkaa toimintaansa. Tieto saneerausmenettelystä saattaa myös johtaa yrityksen avainhenkilöstön menetyksiin, mikäli henkilöstöä irtisnoutuu yrityksen taloudellisista vaikeuksista pelästyneenä.⁹⁶

Saneerausmenettelyn julkisuuden ja siitä aiheutuvien negatiivisten seurausten vuoksi saneerausmenettelyihin hakeutumista usein viivytetään niin pitkään, että saneerauksen onnistumismahdollisuudet heikkenevät huomattavasti. Monesti saneeraushakemus tehdään vasta viime hetkellä konkurssin välttämiseksi.⁹⁷ Saneerauksen viivästyminen taas heikentää olennaisesti saneerauksen onnistumisennustetta.⁹⁸

⁹³ Lehtimäki 2010, s. 1001. Lehtimäki pitää virallisia maksukyvyttömyysmenettelyjä ”vertaansa vaille olevina arvon tuhoajina.”

⁹⁴ Hupli 2004, s. 409.

⁹⁵ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn aloittamisharkinta, Ratkaisuaineisto ja tuomioistuimen päätös, Päätöksen antaminen.

⁹⁶ Koulu 2007, s. 104.

⁹⁷ Savolainen 2004, s. 29. Vastaavasti OM 2021:31, s. 42.

⁹⁸ Koulu 2022, s. 14.

Vapaaehtoisella saneerauksella voidaan välttää julkisen saneerauksen aiheuttamat negatiiviset seuraukset. Arvioiden mukaan useimmat yritysten kriisitilanteet hoidetaan vapaaehtoisen saneerauksen keinoin julkisuudelta suojassa. Vapaaehtoisten saneerausten ja lakisääteisten menettelyjen määrällinen suhde jää kuitenkin vain arvailujen varaan.⁹⁹ Vapaaehtoisten sopimusperusteisten saneeraustoimien avulla velallisyritys pystyy kontrolloimaan sitä, kenelle tieto saneerauksesta ja sen suunnitellusta sisällöstä päättyy. Näin yritys pystyy välttämään saneerauksen yritystoimintaa haittaavia vaikutuksia.

Vapaamuotoinen saneeraus voidaan myös yhdistää lakimääräisten saneerausmenettelyn kanssa. Tällöin velallisyritys neuvottelee pitkälti valmiin saneerausohjelman sidosryhmiensä ja merkittävien velkojien kanssa. Ohjelma voidaan tämän jälkeen toimittaa tuomioistuimen vahvistettavaksi. Tällaista vapaamuotoisen ja lakimääräisen saneerauksen hybridimallia kutsutaan YSL 92 §:ssä saneerausohjelman nopeaksi vahvistamiseksi. Mikäli ohjelmalla on riittävän suuri velkojien kannatus, saneerausohjelma voidaan vahvistaa välittömästi ohittaen lakisääteisten saneerausmenettelyjen hitaat menettelyvaiheet.

YSL 92 §:n mukaan saneerausohjelmalle on saatava niiden velkojien kannatus, joiden saatavien yhteenlaskettu määrä vastaa vähintään 70 prosenttia saatavien kokonaismäärästä. Lisäksi kannatus on saatava kaikilta sellaisilta velkojilta, joiden saatava vastaa vähintään 10 prosenttia saatavien kokonaismäärästä. Mikäli velallisen tulee ohjelmaehdotuksen mukaan maksaa vähintään 25 prosenttia kunkin velkojan saatavan kokonaismäärästä viimeistään vuoden kuluessa saneerausohjelman vahvistamisesta, velkojien kannatus, joka vastaa 60 prosenttia saatavien kokonaismäärästä, riittää nopean vahvistamisen edellytykseksi.

Saneerausohjelman nopea vahvistaminen yhdistää vapaamuotoisen ja lakisääteisen saneerauksen edut. Velallinen saa tuomioistuimen vahvistaman saneerausohjelman, mutta samalla saneerauksesta yritykselle tavallisesti aiheutuvia ongelmia, kuten imagohaittoja ja epävarmuuden tilan aiheuttamia vahinkoja, voidaan välttää. Saneerausohjelman nopea vahvistaminen on myös selkeästi muita lakimääräisiä menettelyjä

⁹⁹ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.1, Yrityssaneeraus oikeusjärjestelmässä, Vapaaehtoinen ja pakosaneeraus

nopeampaa. Saneerauskäytännössä tunnetaankin tapauksia, joissa saneerausmenettely on aloitettu ja saneerausohjelma vahvistettu jopa saman päivän aikana.¹⁰⁰

¹⁰⁰ KANK suositus 17, Liite, s. 2.

3. Varhainen saneerausmenettely pääpiirteissään

3.1. Hakemusvaihe

Varhainen saneeraus on menettely, jolla pyritään puuttumaan velallisen taloudellisiin ongelmiin, ennen kuin ne kärjistyvät, sillä mahdollisimman aikainen puuttuminen velallisen ongelmiin, johtaa suuremmalla todennäköisyydellä onnistuneeseen saneeraukseen.¹⁰¹ Niin varhainen kuin perusmuotoinenkin saneerausmenettely voidaan jakaa viiteen vaiheeseen. Näitä vaiheita ovat aloittamisvaihe, suunnitteluvaihe, päätöksentekovaihe, vahvistamisvaihe sekä toteutusvaihe.¹⁰² Näiden vaiheiden lisäksi voidaan vielä tunnistaa hakemusvaihe, jolloin velallinen havaitsee taloudelliset ongelmansa ja laatii hakemuksen saneerausmenettelyn aloittamisesta sekä hakemukseen liitettävät selvitykset. Tämä vaihe ei tosin ole osa saneerausmenettelyä, vaan se on eräänlainen saneerauksen esivaihe. Vaihe on kuitenkin täysin välttämätön, koska varhaista saneerausmenettelyä ei voida aloittaa ilman velallisen hakemusta.

Taloudellisiin vaikeuksiin ajautumiselle voi olla lukemattomia eri syitä. Kysymys voi olla esimerkiksi suuresta luottotappiosta tai virhearvioista urakkasopimuksen kustannuslaskelmissa.¹⁰³ Taloudellista toimintaa harjoittavan velallisen havaitessa, että häntä uhkaa maksukyvyttömyys, eikä hän kykene estämään sitä tavallisin liikkeenjohdollisin toimin, velallinen kannattaa hakeutua mahdollisimman nopeasti varhaiseen saneerausmenettelyyn.

Varhainen saneerausmenettely pannaan vireille YSL 69 §:n mukaan saneeraushakemuksella, joka toimitetaan kirjallisesti toimivaltaisen tuomioistuimen kansliaan. Hakemuksessa velallisen tulee selvittää taloudellisten vaikeuksiensa keskeiset syyt, miten velallisen toimintaa on tarkoitus tulevaisuudessa jatkaa sekä millä varoilla saneerausmenettelystä aiheutuvat kustannukset katetaan ja miten velallinen kykenee maksamaan saneerausvelkoihin kuulumattomat velkansa. Hakemuksessa tulee lisäksi ilmoittaa, hakeeko velallinen varhaista, perusmuotoista saneerausmenettelyä vai onko kyseessä yhdistetty hakemus, jolla haetaan kumpaakin menettelyä. Yhdistetyn hakemuksen tilanteissa

¹⁰¹ Ks. esim. Koskelo 1994, s. 97.

¹⁰² Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.1, Saneerauksen teoriaa ja todellisuutta, Lainsäätäjän käsitys, Aloittamisvaihe.

¹⁰³ Härmäläinen ym. 2009, s. 57.

velallisen on ilmoitettava, kumpaa menettelyä hän hakee ensisijaisesti. Velallisen tulee yrityksen saneerauksesta annetun asetuksen (55/1993) 1 §:n mukaan toimittaa hakemuksensa liitteinä velallisen taloudellista tilaa selvittäviä asiakirjoja sekä asetuksen 1 a §:n mukainen tilintarkastajan lausunto.

Saneeraushakemuksen, sen liitteiden ja tilintarkastajan lausunnon tavoitteena on antaa niin tuomioistuimelle, kuin velkojillekin taloudellista perusinformaatiota velallisen tilasta ja ongelmista sekä niiden korjaamisen edellyttämistä toimista. Näiden tietojen avulla tuomioistuimen ja velkojien tulisi pystyä arvioimaan, onko saneerausmenettelyn aloittamiselle edellytyksiä.¹⁰⁴ Arvioinnin perustana käytettävä ratkaisuaineisto on kuitenkin huomattavan velallislähtöistä ja tuomioistuimen sekä velkojien mahdollisuudet varmistua velallisen antaman informaation oikeellisuudesta jäänevät heikoiksi.¹⁰⁵ Tästä johtuen velallinen saattaa halutessaan kyetä vaikuttamaan epäasiasiallisesti aloittamis päätöksen, esimerkiksi vääriä tietoja antamalla. Saneerauksen hakemiseen perehdytään tarkemmin jäljempänä kappaleessa 4.

3.2. Aloittamisvaihe

Saneerausasia tulee vireille saneeraushakemuksen saavuttua tuomioistuimen kansliaan. Saneerausasian vireilletulosta alkaa vaihe, josta käytetään YSL 16 §:ssä nimitystä välivaihe. Välivaiheen aikana tuomioistuin harkitsee, onko saneerausmenettelyn aloittamiselle edellytyksiä. Välivaihetta on perinteisesti pidetty velallisen kannalta vaarallisena aikana, sillä pelkkä saneerausasian vireilletulo ei saa itsenäisesti aikaan vielä juurikaan oikeusvaikutuksia.¹⁰⁶ Saneerausasian vireilletulo voi kuitenkin vaikeuttaa velallisyrittäjän toimintaa, kun esimerkiksi saneerausasiasta kuulevat velkojat kiihdyttävät perimistöimiään.¹⁰⁷ Välivaiheen aiheuttamien ongelmien voidaan olettaa olevan vähäisemmät varhaista saneerausmenettelyä hakevan velallisen kohdalla, koska tämä ei ole vielä

¹⁰⁴ Koskelo 1994, s. 63.

¹⁰⁵ Kärki – Paukku 2022, s. 9 – 10.

¹⁰⁶ Saneeraushakemuksen vireilletulon keskeisin oikeusvaikutus on se, että vireillä oleva saneeraushakemus estää tuomioistuinta YSL 24 §:n nojalla tekemästä ratkaisua konkurssiasiasa ennen kuin saneeraushakemus on ratkaistu. Vireillä olevaa saneerausmenettelyä voidaan näin ollen väärinkäyttää konkurssin viivyttämiseen tilanteissa, joissa velallinen toiminta ei ole tosiasiallisesti tervehdytettävissä. Viivyttelyluonteisten saneeraushakemusten problematiikasta ks. Haajanen – Kärki 2022, s. 1 – 3.

¹⁰⁷ Koulu 2007, s. 55.

menettänyt maksukykyään. Velallinen kykenee siis vielä toistaiseksi maksamaan velkojiaan niiden erääntyessä, jonka johdosta velalliselle jää enemmän taloudellista liikkumavaraa välivaiheen ajaksi. Vastaavasti velkojille ei synny tarvetta perintätoimille niin pitkään, kun velallinen kykenee suorittamaan maksunsa ajallaan.

Välivaiheen haitallisten seurausten ehkäisemiseksi tuomioistuin voi YSL 14 f §:n mukaan määrätä voimaan väliaikaiset kiellot enintään kolmen kuukauden ajaksi, jos niiden katsotaan olevan tarpeen. Väliaikaisten kieltojen avulla välivaiheen vaarallinen tila voidaan rauhoittaa, jotta tuomioistuin pystyy rauhassa harkitsemaan saneerausmenettelyn aloittamista. Väliaikaisia kieltoja ovat YSL 17 §:ssä tarkoitettu maksu- ja vakuudenasettamiskielto, 19 §:ssä tarkoitettu perintäkielto, 21 §:ssä tarkoitettu ulosmittauksen ja muiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kiellokset sekä 23 §:ssä tarkoitettu turvaamistoimenpiteiden kiellokset.

Aloittamisvaiheen keskeisin ratkaisu on, aloitetaanko varhainen saneerausmenettely. Tuomioistuimen tähän liittyvää päätöksentekoa kutsutaan aloittamisharkinnaksi. Aloittamisharkinnassa tuomioistuin hyödyntää ensinnäkin velallisen saneeraushakemuksen yhteydessä toimittamaa aineistoa. Tuomioistuin voi tarvittaessa myös kehottaa velallista täydentämään hakemustaan, mikäli se on joltain osin puutteellinen. Velallisen toimittaman aineiston jälkeen toisen keskeisen osan aloittamisharkinnan ratkaisuaineistosta muodostaa velkojien kuuleminen. Aineiston hankinnan lisäksi velkojien kuuleminen toteuttaa kontradiktorista periaatetta.

YSL 70 §:n mukaan tuomioistuimen on annettava hakemus tiedoksi merkittävänä pidettäville velkojille ja varattava näille tilaisuus antaa määräpäivään mennessä kirjallinen lausuma. Se, pidetäänkö velkojaa merkittävänä, määräytyy saatavan suuruuden mukaan. Merkittäväksi katsottavat velkojat ovat tavanomaisesti institutionaalisia velkojatahoja, kuten rahoituslaitoksia.¹⁰⁸ Kuulemisessa kontradiktorista periaatetta ei siis noudateta täysimääräisesti. Syy on prosessiekonominen: suurella yrityksellä voi olla tuhansia velkojia, ja kaikkien näiden kuuleminen kuluttaisi tarpeettomasti tuomioistuimen resursseja ja pitkittäisi aloittamisharkintaa.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Koulou 2007, s. 117.

¹⁰⁹ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn aloittamisharkinta, Hakemuksen käsittely, Kuulemisen tarkoitus

Kun tuomioistuimella on riittävästi aineistoa ratkaisunsa tueksi, sen on ratkaistava, täytyykö varhaisen saneerausmenettelyn edellytys ja toisaalta onko jokin menettelyn esteistä käsillä. YSL 4 b §:n mukaan varhaisen saneerausmenettelyn edellytyksenä on se, että velallista uhkaava maksukyvyttömyys. Maksukyvyttömyyteen ja uhkaavaan maksukyvyttömyyteen perehdytään tarkemmin kappaleessa 5, mutta tiivistäen uhkaavan maksukyvyttömyyden katsotaan tarkoittavan tilannetta, jossa velallinen on konkreettisesti vaarassa tulla maksukyvyttömäksi tulevaisuudessa. Velallinen ei kuitenkaan saa olla vielä maksukyvytön, sillä toteutunut maksukyvyttömyys on varhaisen saneerausmenettelyn este YSL 4 c §:n mukaan. Samassa pykälässä luetellut muut varhaisen saneerausmenettelyn esteet ovat velallisen riittämättömät varan saneerausmenettelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseen, velallisen kyvyttömyys maksaa menettelyn alkamisen jälkeen syntyviä velkoja sekä olennaisesti puutteellinen tai virheellinen kirjanpito, jota ei voida vaikeuksitta saattaa asianmukaiseksi.

Tuomioistuimen aloitusharkinta jakaantuu kahteen osaan: saneerausmenettelyn edellytysten ja esteiden harkintaan. Tuomioistuimen arvioinnissa painopiste kohdistuu saneerausmenettelyn esteiden harkintaan.¹¹⁰ Tuomioistuin tutkii saneerausmenettelyn aloittamisedellytykset viran puolesta, ja todistustaakan edellytysten olemassaolon näyttämisestä kantaa velallinen. Esteperusteiden tutkimisen osalta tilanne ei kuitenkaan ole yhtä selkeä. Tuomioistuimilla on laajat mahdollisuudet selvittää esteperusteiden olemassaoloa. Tuomioistuimet eivät kuitenkaan lähde viran puolesta selvittämään kaikkia mahdollisia esteperusteita, joita voi olla olemassa.¹¹¹ Käytännössä tuomioistuin huomioi esteiden olemassaolon silloin, kun se tavalla tai toisella ilmenee ratkaisuaineistosta tai velkojen väitteistä. Velkojen väitteillä esteperusteiden olemassaolosta on näin ollen suuri merkitys.¹¹² Mikäli velkoja siis katsoo saneerausmenettelyn esteen olevan käsillä, tulee hänen vedota siihen. Mikäli hän ei toimi näin tai kykene näyttämään esteperusteiden olemassaoloa, saneerausmenettely voidaan aloittaa velkojan vastustuksesta huolimatta.

Jos saneerausmenettelyn edellytykset täyttyvät, eikä esteperusteita ole olemassa, hakemus hyväksytään ja saneerausmenettely aloitetaan. Päättyessään saneerausmenettelyn aloittamisesta käräjäoikeuden on YSL 71 §:n nojalla määrättävä saneerauksen

¹¹⁰ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn aloittamisedellytykset, Aloittamisharkinta, Jakautuva päätöksenteko.

¹¹¹ Koulu 2022, s. 9.

¹¹² Kärki 2021, s. 91.

toimielimet, asetettava määräpäivä, johon mennessä velkojien on ilmoitettava selvittäjälle vaatimuksensa, mikäli ne poikkeavat velallisen ilmoittamasta sekä asetettava määräpäivät ohjelmaehdotuksen jättämiselle, velkojien ohjelmalausumille ja saneerausvelkoja koskeville väitteille. Menettelyn aloittamisesta annetaan viipymättä tiedoksi tiedossa oleville velkojille. YSL 80 § mukaan menettelyn aloittamisesta tulee julkaista kuulutus virallisessa lehdessä. Tieto menettelyn alkamisesta lähetetään lisäksi viipymättä yrityssaneerausasetuksessa lueteltuihin julkisiin rekistereihin.

Saneerausmenettelyn aloittamisen myötä tuomioistuimen tulee lisäksi päättää kieltojen määräämisestä. YSL 14 a §:n mukaan kiellot on määrättävä, ellei ole todennäköistä, että ne eivät ole tarpeen. Kiellot on myös jätettävä määräämättä, mikäli velallinen niin vaatii. Saneerausmenettelyssä määrättävät kiellot ovat YSL 17 §:ssä tarkoitettu maksu- ja vakuudenasettamiskielto, 19 §:ssä tarkoitettu perintäkielto, 21 §:ssä tarkoitettu ulosmittauksen sekä muiden täytäntöönpanotoimenpiteiden kielto sekä 23 §:ssä tarkoitettu turvaamistoimenpiteiden kielto. Perusmuotoisesta saneerauksesta poiketen, kieltojen määrääminen ei ole varhaisen saneerausmenettelyn automaattinen seuraus. Tuomioistuim voi myös määrätä vain osan kielloista, toisin kuin perusmuotoisessa saneerauksessa.¹¹³ Kieltojen määräämistä voidaan kuitenkin pitää pääsääntönä ja täysin ”kiellottomat” saneerausmenettelyt jäänevät suuriksi harvinaisuuksiksi.¹¹⁴

Kiellot ovat YSL 14 d §:n mukaan voimassa kolme kuukautta, mutta tuomioistuin voi pidentää niiden kestoa korkeintaan 12 kuukauteen. Kieltojen voimaantulo antaa velalliselle aikaa toimintansa analysointiin ja saneerausmenettelyn suunniteluun. Tätä kieltojen turvaamaa aikaa saattaa saneerausmenettely onnistuneesti maaliin, kutsutaan rauhoitusajaksi.

Saneerausmenettelyn aloittamisharkintaa arvioidaan tarkemmin tutkielman luvussa 6.

¹¹³ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.5, Saneerauksen aloittamisen oikeusvaikutukset, Rauhoitusaika suunnittelun edellytyksenä, Lakisystematiikka.

¹¹⁴ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.2, Väliaikaiset kiellot, Kieltojen järjestelmä.

3.3. Suunnitteluvaihe

YSL 29.1 §:n mukaan velallinen säilyttää pääsääntöisesti vallan määrätä omaisuudestaan ja toiminnastaan myös saneerausmenettelyn aikana. Saneerausmenettelyn aloittaminen ei siis vaikuta velallisen tavanomaiseen liiketoimintaan merkittävästi, vaan velallinen jatkaa toimintaansa saneerauksen suunnitteluvaiheen ajan pitkälti entisellään.¹¹⁵ Määräysvallan pysymisen periaate eli niin sanottu debtor in possession -periaate on yksi moderenin rehabilitaatioajattelun keskeisimpiä piirteitä. Siinä missä perinteisessä likvidaatiokonkurssissa määräysvalta siirtyy velalliselta velkojille, yrityssaneeraus pysyttää määräysvallan velallisella.¹¹⁶

Velallisella säilyvä määräysvalta ei kuitenkaan ole täysin ehdotonta, vaan se oikeuttaa velallisen jatkamaan liiketoimintaa tavanomaisella tavalla. Velallinen ei voi tehdä poikkeuksellisia oikeustoimia määräysvaltansa perusteella, vaan näihin vaaditaan selvittäjän suostumus.¹¹⁷ Oikeustoimista, jotka edellyttävät selvittäjän suostumusta on säädetty YSL 29.2 §:ssä. Edelleen velalliselle voidaan YSL 30.1 §:n nojalla määrätä tiettyjä erityisiä rajoituksia, mikäli on olemassa vaara, että velallinen menettelee velkojien etuja vahingoittavalla tavalla.

Kun saneerausmenettely aloitetaan, tuomioistuin määrää pääsääntöisesti aloittamispäätöksessään selvittäjän. Selvittäjän määräämisestä varhaisessa saneerausmenettelyssä säädetään YSL 82 a §:ssä. Sen 1 momentin mukaan selvittäjä on määrättävä, mikäli saneerausmenettelyssä on määrätty voimaan YSL 14 a §:n mukaisia kieltoja. Tästä pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa, mikäli kukaan ei ole vaatinut selvittäjän määräämistä. Vaikka asiassa saneerausmenettelyssä ei olisi määrätty kieltoja, tuomioistuin voi YSL 82 a.2 §:n mukaan määrätä oma-aloitteisesti selvittäjän, mikäli se on tarpeellista saneerausohjelman vahvistamisen tai velkojien edun valvomisen kannalta.

82 a.3 §:n mukaan selvittäjä on kuitenkin aina määrättävä, mikäli sitä vaatii velallinen taikka vähintään puolet tunnetuista velkojista, joiden saatavat edustavat vähintään puolta tunnettujen saatavien kokonaismäärästä. Samoin selvittäjän määrääminen on

¹¹⁵ Karkia 2003, s. 36

¹¹⁶ Hupli 2004, s. 149 – 150.

¹¹⁷ Hupli 2004, s. 162 – 163.

pakollista silloin, kun saneerausohjelma tulee vahvistettavaksi YSL 54 §:n mukaisella yhden ryhmäenemmistön kannatuksella, eli niin sanotulla pakkovahvistamisella.

Mikäli selvittäjää ei määrättäisi, selvittäjän tehtävät jakautuisivat velallisen ja tuomioistuimen välille YSL 86 a §:stä ilmenevällä tavalla. Tämän selostuksen puitteissa kuitenkin lähdetään siitä oletuksesta, että selvittäjä määrätään. Selvittäjäntöntä saneerausta voidaan kuitenkin pitää suurena harvinaisuutena. Selvittäjää pidetään saneerausmenettelyn keskeisimpänä toimielimenä ja suomalaista saneerauskäytäntöä pidetään huomattavan selvittäjäkeskeisenä.¹¹⁸

Selvittäjän lisäksi saneerausmenettelyyn määrätään YSL 10 §:n pääsäännön mukaan myös velkojatoimikunta. Velkojatoimikunta voidaan kuitenkin jättää määräämättä, jos sitä ei velkojien pienen määrän tai muun syyn takia pidetä tarpeellisena. Velkojatoimikunnan tehtävä on avustaa selvittäjää neuvona antavana elimenä sekä valvoa selvittäjän toimintaa velkojien lukuun. Selvittäjällä on YSL 11 §:n mukaan velvollisuus raportoida velkojatoimikunnalle merkittävistä toimistaan ja havainnoistaan sekä neuvotella merkittävistä päätöksistä toimikunnan kanssa etukäteen.

Saneerausmenettelyn aloittamisesta alkavan rauhoitusajan tarkoitus on luoda mahdollisuudet saneerauksen suunnittelulle ja saneerausohjelman laatimiselle. Saneerausohjelman tavoitteena on turvata velallisen pitkän aikavälin maksukyky. Saneerausohjelman laatiminen kuuluu YSL 8 §:n mukaan selvittäjän tehtäviin. Pykälän mukaan selvittäjällä on useita muitakin tehtäviä, kuten velallisen varojen ja velkojen selvittäminen, mutta saneerausohjelman laatiminen on selvittäjän tehtävistä keskeisin. Laissa ei määritellä saneerausohjelman sisältöä suhteellisen vähäisiä vähimmäisvaatimuksia lukuun ottamatta, joten selvittäjä saa melko vapaat kädet saneerausohjelman laatimisessa. Ohjelmaehdotuksella on kuitenkin yksi tosiasiallinen reunaehto: ohjelman on oltava sellainen, että se vahvistamiselle on edellytyksiä velkojien äänestyksessä.¹¹⁹

Ohjelmaehdotusta laatiessaan selvittäjän tulee YSL 40 §:n mukaan neuvotella velallisen, velkojatoimikunnan ja tarpeen mukaan velkojien kanssa. Ilman tätä niin sanottua neuvotteluelvoitetakin, selvittäjän ja asianosaisten välisen neuvottelun tarve on ilmeinen, sillä velkojien hyväksynnän saava ohjelmaehdotus syntyy todennäköisesti vain

¹¹⁸ Koskelo 1994, s. 231 ja Koulu 2007, s. 158.

¹¹⁹ Koskelo 1994, s. 221.

neuvottelujen tuloksena.¹²⁰ Saneerausmenettelyn tavoitteiden toteutuminen edellyttää velallisen ja velkojien etujen tasapuolista yhteensovittamista. Selvittäjän tehtävänä on näin ollen pyrkiä löytämään sellainen kompromissi, jonka molemmat osapuolet voivat hyväksyä.¹²¹ Hyväksyttyä ohjelmaehdotusta voidaan enneminkin pitää sovittuna kuin selvittäjän itse laatimana kokonaisjärjestelyinä.¹²² Sen sijaan selvittäjän itsevaltaisesti laatima ohjelmaehdotus todennäköisesti vain kaatuu velkojien äänestyksessä.

Yrityssaneerauslaki säättää vähimmäisvaatimukset siitä, mitä saneerausohjelman tulee vähintään sisältää. Ohjelmaehdotuksessa tulee ensinnäkin olla YSL 41 §:n mukainen selvitysosa, jossa annetaan selvitys velallisen varoista ja veloista sekä vertailun siitä, millaiseksi velallisen taloudellinen tilanne ja toimintaedellytykset muodostuisivat yhtäältä ilman saneerausohjelmaa ja toisaalta ohjelman myötä. Toiseksi ohjelmaehdotuksen tulee YSL 42 §:n mukaan sisältää toimenpideosa, jossa luetellaan ne toimet, joiden avulla velallisen toiminta tervehdytetään.

Kun muodolliset vähimmäisvaatimukset täyttävä ohjelmaehdotus on laadittu, se toimitetaan tuomioistuimelle, joka aloittaa alkukäsittelyn. Alkukäsittelyssä tuomioistuin varaa YSL 72 §:n mukaisesti asianosaisille tilaisuuden lausua ohjelmaehdotuksesta kirjallisesti, tai vaihtoehtoisesti kutsuu asianosaiset ohjelmaehdotuksen suulliseen käsittelyyn. Lausumissa asianosaiset ottavat kantaa ohjelmaehdotuksen sisältöön eli ehdotettuihin saneeraustoimiin. Tuomioistuin ei kuitenkaan käsittele lausumia sanan perinteisessä merkityksessä, vaan sen sijaan toimittaa ne selvittäjälle. Alkukäsittelyn tavoitteena onkin välittää selvittäjälle informaatiota siitä, kannattavatko asianosaiset saneerausohjelmaa.¹²³ Mikäli ohjelmalla ei ole riittävää kannatusta, tuomioistuin voi YSL 76.1 §:n nojalla varata selvittäjälle tilaisuuden muokata ehdotusta määräajassa.

Alkukäsittelyn toinen osa on saneerausvelkojen velkaselvittely. Velkaselvittelyssä yrityksen velat jaetaan kahteen ryhmään, saneerausvelkoihin ja menettelynaikaisiin velkoihin. Saneerausvelkoja ovat YSL 3.1 §:n 5 kohdan mukaan kaikki velallisen velat, jotka ovat syntyneet ennen hakemuksen vireilletuloa. Hakemuksen vireilletulon jälkeen syntyneet

¹²⁰ Koskelo 1994, s. 221. Vastaavasti Kärki 2021, s. 139 – 140.

¹²¹ Kärki 2021, s. 101.

¹²² Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.5, Selvittäjän ohjelmalinjaukset ja ohjelman muotovaatimukset, Neuvotteluvuoro.

¹²³ Koulu 2007, s. 193.

velat ovat menettelynaikaisia velkoja.¹²⁴ Jako saneeraus- ja menettelynaikaisiin velkoihin on velkojien kannalta erityisen merkityksellistä, sillä vain saneerausvelat voivat tulla YSL 44 §:n mukaisen velkajärjestelyn kohteeksi. Velkajärjestelyssä voidaan muun muassa muuttaa saneerausvelkojen maksuaikataulua tai leikata velkojen pääomaa. YSL 32.1 §:n mukaan menettelynaikaiset velat on sen sijaan maksettava täysimääräisinä sitä mukaa kuin ne erääntyvät.

3.4. Päätöksentekovaihe ja vahvistamisvaihe

Alkukäsittelyn päättymisen jälkeen tuomioistuin siirtää lopullisen ohjelmaehdotuksen velkojien äänestettäväksi. Velkojien autonomian periaatteen mukaisesti päätäntävalta siitä, hyväksytäänkö ohjelmaehdotus, kuuluu velkojille.¹²⁵ YSL 76.3 §:n mukaan tuomioistuimen tulee kehottaa velkojia ilmoittamaan hyväksyvä tai hylkäävä kantansa määräpäivään mennessä.

Äänestystä varten velkojat jaetaan YSL 51.3 §:n mukaisiin kiinteisiin velkojaryhmiin. Alkuperäisen lain aikaan velkojaryhmien muodostaminen oli harkinnanvaraista. Ryhmäjaon harkinnanvaraisuudesta kuitenkin luovuttiin vuoden 2007 uudistuksen yhteydessä, sillä se mahdollisti keinottelun, jolla esimerkiksi saneerausta vastustava velkoja voitiin sijoittaa tarkoituksella velkojaryhmään, jossa hän jää varmuudella vähemmistöön.¹²⁶ Velkojaryhmiä ovat YSL 51.3 §:n mukaan 1) vakuusvelkojat, 2) velkojat, joilla on vakuutena yrityskiinnitys, 3) muut kuin vakuusvelkojat kuitenkin siten, että näistä oman ryhmänsä muodostavat velkojat, joiden saatavat voidaan periä ilman tuomiota tai päätöstä sekä 4) viimesijaiset velkojat. Kunkin velkojaryhmän kanta ohjelmaehdotukseen muodostuu enemmistön perusteella. Enemmistö velkojaryhmässä edellyttää YSL 52.1 §:n mukaan sitä, että ohjelman puolesta äänestää yli puolet ryhmän velkojista, joiden saatavat edustavat yli puolta ryhmän yhteenlasketuista saatavista.

Toisinaan saneerausohjelma on niin pitkälle suunniteltu, että siitä äänestäminen on tarpeetonta. Tällaisissa tilanteissa voidaan hyödyntää YSL 92 §:n mukaista nopeaa

¹²⁴ Myös saneerausasian vireille tulon päivänä syntynyt velka katsotaan menettelynaikaiseksi. Ks. HE 152/2006, s. 50.

¹²⁵ Koulun 2007, s. 235.

¹²⁶ Koulun ym. päivittämä verkkojulkaisu, IV.7, Velkojien säännönmukainen päätöksenteko, Äänestyksen valmistelu, Velkojaryhmien muodostaminen.

vahvistamista. Nopeaa vahvistamista voidaan hyödyntää tilanteissa, joissa saneerausohjelma on neuvoteltu pitkälti valmiiksi jo ennen saneeraushakemuksen jättämistä, jolloin jo saneeraushakemukseen voidaan sisällyttää vaatimus nopeasta vahvistamisesta. Nopeaan vahvistamiseen voidaan kuitenkin siirtyä milloin tahansa myös täysimittaisesta saneerausmenettelystä, mikäli saneerausohjelmalle saadaan riittävä velkojien kannatus.¹²⁷

YSL 92.1 §:n mukaan ohjelman nopea vahvistaminen on mahdollista kahdessa tilanteessa. Vahvistaminen on ensinnäkin mahdollista silloin, kun kaikilta sellaisilta tunnetuilta velkojilta, joiden saatavat edustavat saatavien kokonaismäärästä yhteensä vähintään 70 prosenttia sekä jokaiselta velkojalta, jonka saatava on vähintään kymmenen prosenttia kaikkien saatavien kokonaismäärästä, on saatu kirjallinen hyväksyntä vahvistamiselle. Toiseksi nopea vahvistaminen on mahdollista tilanteessa, jossa täyttyvät muuten samat edellytykset, kuin ensimmäisessä tilanteessa, mutta hyväksyntä saadaan vain velkojilta joiden saatavien kokonaismäärä yhteensä vähintään 60 prosenttia. Tällöin nopea vahvistaminen on sallittua, jos velallisen tulee ohjelmaehdotuksen mukaan maksaa vähintään 25 prosenttia kunkin velkojan saatavan kokonaismäärästä viimeistään vuoden kuluessa saneerausohjelman vahvistamisesta.

Kun velkojien äänestämistulos on selvinnyt, saneerausmenettelyssä siirrytään tuomioistuimen vahvistamisharkintaan. Vahvistamisharkintaa voidaan pitää saneerausmenettelyn huipentumana: siinä tuomioistuin joko hyväksyy tai hylkää velkojien kannattaman ohjelmaehdotuksen.¹²⁸ Mikäli ohjelmaehdotus vahvistetaan, siitä tulee velallista ja velkojia sitova saneerausohjelma. Jos ohjelmaehdotus sen sijaan hylätään, saneerausmenettely päättyy tuloksettomana.

Tuomioistuimen vahvistamisharkinnassa ohjelmaehdotuksen hyväksymisen esteet riippuvat siitä, kuinka suuren kannatuksen ohjelma on saanut velkojilta. Tiivistäen voidaan todeta, että mitä suuremman kannatuksen ohjelmaehdotus saa velkojilta, sitä vähemmän saneerausohjelman vahvistamiselle on esteperusteita. Näiden aineellisten esteiden lisäksi YSL 55 § sisältää menettelyä koskevia esteperusteita, joita sovelletaan kaikkiin vahvistamistilanteisiin yhtäläisesti.¹²⁹

¹²⁷ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.7, Ohjelman hyväksyminen ilman äänestystä, Nopea ohjelman vahvistaminen.

¹²⁸ Koulu 2007, s. 248.

¹²⁹ Koulu 2007, s. 253 – 254.

Mikäli kaikki velkojat ovat hyväksyneet ohjelmaehdotuksen, tuomioistuin voi vahvistaa saneerausohjelman, kunhan YSL 50.2 §:n esteperusteet eivät ole olemassa. Pykälän mukaan saneerausohjelmaa ei voida vahvistaa, jos 1) ohjelman sisältö loukkaa velallisen, velallisyrittäjän tai osakkeenomistajan taikka sivullisen oikeutta tai oikeutettua etua taikka on tämän kannalta kohtuuton tai jos 2) ei ole esitetty riittävää selvitystä siitä, että ohjelman toteutumiselle on edellytykset.

Jos sen sijaan ohjelmaehdotuksen ovat hyväksyneet vain kunkin velkojaryhmän enemmistö, saneerausohjelman vahvistamisen esteet määräytyvät YSL 53 §:n mukaisesti. Esteperusteet sisältävät samat kaksi perustetta, kuin kaikkien velkojien hyväksymän ohjelmaehdotuksen vahvistamisessa, mutta niiden lisäksi myös velkajärjestelyn liiallisuuteen sekä konkurssi- ja realisointisaneerauksen vertailuun liittyviä esteperusteita. Velkojaryhmien enemmistöllä tapahtuvalle vahvistamiselle on lisäksi esteperuste, jota noudatetaan vain varhaisessa saneerausmenettelyssä. YSL 53.3 §:n mukaan ohjelma on jätettävä vahvistamatta myös siinä tapauksessa, että velkoja osoittaa ohjelman sisältävän tarpeetonta rahoitusta vahingoittavan kohtuuttomasti velkojien etua.

Saneerausohjelma voidaan tietyin edellytyksin vahvistaa myös siinä tilanteessa, että vähintään yhden velkojaryhmän enemmistö kannattaa ohjelman vahvistamista. Tätä vahvistamistilannetta kutsutaan pakkovahvistamiseksi.¹³⁰ Pakkovahvistamiselle varaudutaan siihen vaihtoehtoon, että velkojien enemmistöä ei täysin saada toteuttamiskelpoisen ohjelman taakse. Pakkovahvistaminen perustuu sille riidanalaiselle olettamukselle, että tuomioistuin pystyy tietyissä tilanteissa arvioimaan velallisyrittäjän tilaa velkojia paremmin.¹³¹ Vaatimuksen saneerausohjelman pakkovahvistamisesta voi esittää ohjelmaehdotuksen laatija, selvittäjä ja velallinen.

Pakkovahvistamisen edellytykset luetellaan YSL 54 §:ssä. Pykälän 2 momentti sisältää lisäksi vahvistamisen esteitä, jotka koskevat ainoastaan varhaista saneerausmenettelyä. Varhaisen saneerauksen saneerausohjelmaa ei voida vahvistaa mikäli velkoja saattaa todennäköiseksi, että yksikään kannattanut velkojaryhmä ei saisi suoritusta, jos velallisen liiketoiminta luovutettaisiin toiminnallisena kokonaisuutena. Vahvistaminen ei ole myöskään mahdollista, jos velallinen ei anna suostumustaan vahvistamiselle tai jos ohjelmaa

¹³⁰ Koulou 2007, s. 252.

¹³¹ Koulou ym. päivittövä verkkojulkaisu, IV.7, Saneerausohjelman pakkovahvistaminen, Vaatimus.

vastaan äänestänyttä velkojaryhmää huonommassa asemassa olevalle ryhmälle ehdotetaan suorituksia. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin pidetty epätodennäköisenä, että nämä pelkästään varhaista saneerausmenettelyä koskevat vahvistamisen esteet saisivat käytännön sovelluksia.¹³²

Mikäli saneerausohjelman vahvistamiselle ei ole esteitä, tuomioistuin vahvistaa ohjelman ja saneerausmenettely päättyy.

3.5.Toteutusvaihe

Saneerausohjelman vahvistamisen jälkeen alkaa sen toteutusvaihe. Suomalaisessa saneerauskäytännössä ohjelmat ovat perinteisesti olleet kansainvälisesti verrattuna pitkiä ja niiden keskimääräinen pituus on noin 6 vuotta.¹³³ Tietyvästi nykyään suositaan kuitenkin aiempaa lyhyempiä ohjelmia, institutionaalisten velkojien suosiessa noin 3 vuoden ohjelmia. Nämä velkojat ovat useimmiten yhdessä velallisen kanssa pyrkineet löytämään ratkaisuja velallisen taloudellisiin ongelmiin jo vuosien ajan ennen saneerausmenettelyn aloittamista. Velkojien uskon ja kärsivällisyyden ollessa kortilla, pitkille saneerausohjelmille on vaikeaa löytää kannatusta.

Tuomioistuin ei valvo ohjelman toteuttamista, vaan velallisen on lähtökohtaisesti itse huolehdittava saneerausohjelman toteuttamisesta. Velallisen päävelvollisuutena on tehdä maksuohjelman mukaiset suoritukset velkojille. Velkojille taas ohjelman toteuttaminen näkyy ennen kaikkea suoritusten kertymisinä.

Saneerausohjelman seuranta ei tarvitse kuitenkaan jättää pelkästään velallisen varaan, vaan ohjelman noudattamisen seuranta varten voidaan määrätä YSL 61 §:n mukainen valvoja. Valvojan määräämistä voivat YSL 61.1 §:n mukaan vaatia saneerausohjelman laatija, velkojatoimikunta sekä sellainen velkojien ryhmä, jolla olisi ollut oikeus tehdä ehdotus saneerausohjelmaksi. Valvojan tehtävänä on valvoa ohjelman toteuttamista ja huolehtia niistä saneerausohjelman mukaisista toimenpiteistä, joiden suorittaminen ei

¹³² Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.7, Saneerausohjelman pakkovahvistaminen, Varhainen saneeraus.

¹³³ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.8, Saneerausohjelman toteuttaminen, Velallisen toteutusvastuu ja toteutuksen valvon, Ennenaikainen päättäminen.

kuuluu asianosaisille.¹³⁴ Valvojan tulee YSL 62 §:n mukaan lisäksi antaa määräajoin velkojatoimikunnalle ja velkojille selonteko saneerausohjelman toteuttamisesta. Saneerausohjelman päätyttyä valvojan tulee viipymättä antaa velkojatoimikunnalle ja velkojille loppuselonteko ohjelman toteutumisesta. Mikäli valvojaa ei määrätä, vastuu selontekojen ja loppuselonteon toimittamisesta on velallisella.

Mikäli velallinen laiminlyö olennaisella tavalla saneerausohjelman mukaisen velvollisuutensa, käytännössä maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisen, YSL 64 §:n mukaan tuomioistuimien voi velkojan vaatimuksesta määrätä kyseistä velkojaa koskevan velkajärjestelyn raukeamaan. Velkajärjestelyn raukeaminen on velkojakohtaista, eli se ei rajoitu pelkästään laiminlyönnin kohteeksi joutuneeseen velkasuhteeseen, vaan raukeaminen kohdistuu kaikkiin kyseisen velkojan ja velallisen välisiin velkasuhteisiin. Velkajärjestelyn raukeaminen on näin ollen ankara sanktio, joka toimii ohjelman toteuttamisen tehostimena.¹³⁵

Tietyissä tilanteissa myös koko saneerausohjelma voidaan määrätä raukeamaan. YSL 65.1 §:n mukaan koko saneerausohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos jälkikäteen havaitaan, että ohjelman vahvistamiselle oli este taikka jos velallinen on rikkonut ohjelmaa suosiakseen jotakin velkojaa eikä rikkomus ole vähäinen. Vuoden 2023 yrityssaneerailain uudistuksen myötä lakiin lisättiin vielä kolmas raukeamistilanne, joka mahdollistaa tapauskohtaisen raukeamisedon sisällyttämisen saneerausohjelmaan. Tällaisen raukeamisedon on nimenomaisesti määriteltävä raukeamiseen johtava käyttäytyminen sekä nimenomaisesti vahvistettava tällaiseen käyttäytymiseen liittyvä raukeamisen uhka.¹³⁶

Mikäli velallinen kykenee toteuttamaan saneerausohjelman vaatimukset onnistuneesti, saneeraus päättyy viimeistenkin oikeusvaikutusten osalta ja velallinen voi jatkaa liiketoimintaansa ilman saneerauksesta johtuvia rajoitteita.

¹³⁴ Koskela 1994, s. 334.

¹³⁵ Koulou 2007, s. 288.

¹³⁶ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.8, Saneerausmenettelyn vaikutusten raukeaminen, Saneerausohjelman raukeaminen.

4. Hakeutuminen varhaiseen saneerausmenettelyyn

4.1. Saneerauskelpoisuuden edellytyksenä taloudellinen toiminta

Yrityssaneerauslain tarkoituksena on sen 1.1 §:n mukaan taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttäminen taikka sen edellytysten turvaaminen. Yrityssaneerauslain käsite yritystoiminnasta on laaja, ja lain 2.1 §:ssä luetellaan yrityssaneeraukseen oikeutetut yritysmuodot. YSL 2.1 §:n mukaan saneerausmenettelyn kohteena voivat olla yksityinen elinkeinonharjoittaja, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, asunto-osakeyhtiö sekä taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys tai säätiö. Pykälän 2 momentti rajaa luottolaitokset, vakuutus- ja eläkelaitokset, selvitystilassa olevat yhtiöt, kriisinhallintoon asetetut luottolaitokset ja sijoituspalveluyritykset sekä arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta annetun lain tarkoittamat keskusvastapuolet saneerausmenettelyn ulkopuolelle.

Yhdistyksistä ja säätiöistä vain taloudellista toimintaa harjoittavat voivat päästä saneerausmenettelyyn. Näin ollen puhtaasti aatteelliset, liiketoimintaa harjoittamattomat yhdistykset ja säätiöt eivät ole oikeutettuja saneerausmenettelyyn. Yhdistysten osalta taloudellisen toiminnan harjoittamisen kriteerin on oikeuskäytännössä katsottu täyttyvän esimerkiksi sellaisen yhdistyksen osalta, joka toiminta koostui vuotuisen kaupunkifestivaalin järjestämisestä.¹³⁷ Säätiöiden osalta korkein oikeus katsoi ratkaisussaan KKO 2011:79 vastakohtaispäätelyyn nojautuen, että edes taloudellista toimintaa harjoittava säätiö ei kuulunut yrityssaneerauslain soveltamisalaan, koska ratkaisun aikaan voimassa ollut yrityssaneerauslaki ei nimenomaisesti maininnut säätiötä 2.1 §:n luettelossa.¹³⁸ Ratkaisun johdosta yrityssaneerauslakia muutettiin sisältämään myös taloudellista toimintaa harjoittavat säätiöt.¹³⁹

Yrityssaneerauslain soveltamisalaan kuuluvat näin ollen kaikki elinkeinotoimintalain 2 §:n mukaiset elinkeinotoiminnan harjoittajat yritysmuodosta ja toimialasta riippumatta, YSL 2.2 §:n poikkeuksia lukuun ottamatta. Yritys- tai elinkeinotoiminnan ei esimerkiksi edellytetä toimivan voitontavoittelutarkoituksessa eikä toiminnan laajuudelle ole

¹³⁷ KKO 2004:29.

¹³⁸ KKO 2011:79, kohdat 9 – 10.

¹³⁹ HE 166/2014 vp, s. 157 – 158.

asetettu kokovaatimuksia.¹⁴⁰ Kansainvälinen suuryritys ja ”yhden miehen” pienyritys ovat näin ollen yhtäläillä saneerattavissa yrityssaneerauslain silmissä.

On tosin huomautettava, että saneerausmenettelyn kustannusten kattaminen saattaa käytännössä estää pienimpien yritysten pääsyn saneerausmenettelyyn. Yksi varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen esteperusteista on nimittäin YSL 4 c §:n mukaan se, että velallinen ei kykene kattamaan saneerausmenettelystä aiheutuvia kustannuksia. Täysimittaisen, perusmuotoisen saneerausmenettelyn kustannusten arvioidaan käytännössä olevan vähintään 20.000 euroa.¹⁴¹ Varhaisen saneerauksen tulisi kevyempänä menettelynä aiheuttaa velalliselle perusmuotoista menettelyä pienemmät kustannukset, mutta myös nämä kustannukset saattavat toimia saneerauksen tosiasiallisena esteenä kaikkein pienimmille velallisille. Saneerausmenettelyn aloittamisen esteitä käsitellään tarkemmin kappaleessa 6.3.

Liiketoiminnan koosta riippumaton oikeus saneerausmenettelyyn ei kuitenkaan ole oikeuspoliittisesti täysin ongelmatonta.¹⁴² Mikäli asiaa katsottaisiin pelkästään liiketaloudellisista näkökulmista, olisi perusteltua asettaa saneerattaville yrityksille esimerkiksi liikevaihtoon perustuva kokominimi. Liian pieni yrityskoko on nimittäin yksi, ja kaikkein vakavin, yrityssaneerauslain kolmesta heikkoudesta.¹⁴³ Mitä pienempi yritys on kyseessä, sitä vähemmän liikkumavaraa saneerauksessa on tosiasialliseen liiketoiminnan uudelleenjärjestelyyn, ja saneerausmenettely tyypistyy usein pelkkään velkajärjestelyyn. Pelkkä velkajärjestely ei tavallisesti kykene ratkaisemaan yrityksen taloudellisten ongelmien taustasyitä, minkä vuoksi samat ongelmat palaavat myöhemmin. Saneerausmenettelyn yrityskokoon liittyvät ongelmat olisivat lainsäädännöllä ratkaistavissa, mutta yrityksen kokoluokan asettamista saneerauksen edellytykseksi koetaan helposti epäoikeudenmukaisiksi ja pienempiä yrityksiä syrjiviksi.¹⁴⁴ Tästä johtuen on epätodennäköistä, että saneerausmenettelylle tultaisiin asettamaan yrityskokoon perustuvia rajoituksia jatkossakaan.

¹⁴⁰ Koskelo 1994, s. 38.

¹⁴¹ Koulu – Lindfors 2021, s. 122. Selvittäjien palkkiotaso on jäänyt odotettua alhaisemmaksi, verrattuna konkurssin pesänhoitajiin ero on huomattava. Ks. Savolainen 2004, s. 38.

¹⁴² Karkia 2003, s. 154.

¹⁴³ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.9, Saneerauslainsäädännön toimivuus, Arvio myöhemmistä osittaisuudistuksista.

¹⁴⁴ Koulu 2022, s. 14 – 15.

4.2. Aloiteoikeus

Hakemuksen varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisesta voi YSL 4 a §:n mukaan tehdä vain velallinen. Perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn nähden menettelyn vireillepanoon oikeutettujen joukkoa on supistettu selkeästi, sillä YSL 5 §:n mukaan perusmuotoisen saneerauksen aloittamista voi hakea velallisen lisäksi velkoja tai velkojat yhdessä sekä todennäköinen velkoja. Vireillepanoon oikeutettujen tahojen supistaminen vain velalliseen on seurausta maksukyvyttömyysdirektiivistä, jonka 4 artiklan 7 kohdan mukaan direktiivin mukaisten ennaltaehkäisevien uudelleenjärjestelyn puitteiden on oltava käytössä velallisen hakemuksesta. Saman artiklan 8 kohdassa tosin jäsenmaille annetaan mahdollisuus saattaa ennaltaehkäisevien uudelleenjärjestelyjen puitteet myös velkojien ja työntekijöiden edustajien käyttöön velallisen suostumuksella. Menettelyn aloittamiseen tarvitaan joka tapauksessa siis vähintään velallisen suostumus. Suomessa lainsäätäjät ei ole hyödyntänyt 4 artiklan 8 kohdan suomaa mahdollisuutta implementoitavassaan, ja varhaisen saneerausmenettelyn vireillepanoon on näin ollen oikeutettu vain velallinen.

Vaikka varhaisen saneerausmenettelyn vireillepano-oikeuden rajoittaminen johtuu maksukyvyttömyysdirektiivin vaatimuksista, rajoitus olisi hyvin perusteltavissa ilman maksukyvyttömyysdirektiivin edellytystäkin. Alkuperäisen, vuoden 1993 yrityssaneerauslain mukaan silloinen yksiväyläinen saneerausmenettely voitiin aloittaa niin uhkaavan kuin toteutuneenkin maksukyvyttömyyden perusteella. Saneerausmenettelyn vireillepanoon oikeutettuja olivat velallisen, velkoja tai velkojat yhdessä sekä todennäköinen velkoja riippumatta maksukyvyttömyyden asteesta. Näin ollen myös velkojilla oli oikeus hakea saneerausmenettelyä uhkaavan maksukyvyttömyyden perusteella. Tätä pidettiin oikeuskirjallisuudessa velallisen oikeusturvan kannalta ongelmallisena, sillä legaaliseen saneerausmenettelyyn katsottiin aina liittyvän myös epäonnistumisen riski. Tämän lisäksi pelkkä saneerausmenettelyn vireilläolo haittaa yrityksen toimintaa.¹⁴⁵ Jotta velallisen oikeusturva ei olisi vaarantunut liikaa, vuoden 1993 yrityssaneerusseläki edellytti, että saneerausmenettely on tarpeen hakijan huomattavan taloudellisen edun turvaamiseksi,

¹⁴⁵ Koulou 1994, s. 246 – 247.

mikäli tämä haki saneerausmenettelyn aloittamista uhkaavan maksukyvyttömyyden perusteella.¹⁴⁶

Oma kysymyksensä on myös se, kuinka usein velkoja voi ylipäättään olla tietoinen velallisen maksukyvyttömyydestä saattaka sitä vaikeammin havaittavasta uhkaavasta maksukyvyttömyydestä. Jäljempänä kappaleessa 5 tarkemmin käsiteltävällä tavalla, uhkaava maksukyvyttömyys on kompleksi ennuste velallisen tulevaisuuden näkymistä. Velkojalla täytyisi olla poikkeuksellisen laaja pääsy velallisen taloudellista tilaa koskevaan aineistoon, jotta velkoja kykenisi edes toteamaan velallisen olevan maksukyvyttömyyden uhkaama. Tästä ja edellä mainitusta velallisen oikeussuojan vaarantumisesta johtuen, aloiteoikeuden rajaamista pelkästään velalliselle varhaisessa saneerausmenettelyssä voidaan pitää perusteltuna, vaikka maksukyvyttömyysdirektiivi ei olisi sitä edellyttänytkään.

4.3. Saneeraushakemuksen sisältö

Saneerausasia pannaan vireille toimittamalla saneeraushakemus tuomioistuimelle. Hakemusta koskevat säännökset ovat yhteisiä perusmuotoiselle ja varhaiselle saneerausmenettelylle. Varhaista saneerausmenettelyä voi tosin hakea vain velallinen itse, joten varhaiseen saneeraushakemukseen soveltuvat vain velallisalotteista hakemusta koskevat säännökset.

Saneeraushakemus on lähtökohtaisesti vapaamuotoinen, mutta laissa asetetaan vaatimukset sille, mitä hakemuksen tulee sisältää. Saneeraushakemuksesta säädetään yritys-saneerauslain 69 §:ssä. 1. momentin mukaan hakemus tulee toimittaa kirjallisena tuomioistuimen kansliaan. Velallisen ollessa saneerausmenettelyn hakijana, hakemuksen tulee pykälän 2 momentin mukaan sisältää selvitys velallisen taloudellisten vaikeuksien keskeisistä syistä, siitä miten toimintaa on tarkoitus tulevaisuudessa jatkaa sekä miten saneerauksesta aiheutuvat kustannukset katetaan ja miten velallinen kykenee maksamaan saneerausvelkoihin kuulumattomat velkansa. Verrattuna perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn, jossa hakevalta velalliselta edellytetään saneerausidea eli konkreettista suunnitelmaa siitä, miten velallisen taloudelliset ongelmat ratkaistaan, varhaista saneerausta hakevalta velalliselta ei edellytetä yhtä yksilöityä suunnitelmaa. Yksi varhaisen

¹⁴⁶ Koskelo 1994, s. 55.

saneerauksen tavoitteista on juuri selvittää yrityksen taloudellinen tilanne ja se, millaista liikkumavaraa saneerausohjelman laatimiseen on.¹⁴⁷

3 momentin mukaan hakemuksessa on ilmoitettava lisäksi minkä perusteen nojalla saneerausmenettelyä haetaan, toisin sanoen haetaanko hakemuksella varhaista vaiko perusmuotoista menettelyä. Mikäli hakemuksella haetaan yhdistetysti kumpaakin menettelyä, hakemuksessa on ilmoitettava, kumpi perusteista on ensisijainen. Pykälän 5 momentissa täsmennetään vielä erikseen, ettei saneeraushakemusta voida ottaa tutkittavaksi, mikäli velallisella on jo voimassa oleva vahvistettu saneerausohjelma.

Itse hakemuksen lisäksi varhaista saneerausmenettelyä hakevan velallisen on liitettävä hakemukseen laissa määrätty tarpeellinen selvitys. Liitteiden tarkoituksena on auttaa tuomioistuinta, ja toki myös velkojia, arvioimaan velallisen saneerauskelpoisuutta.¹⁴⁸ YSL 69.4 §:n mukaan tarkemmat määräykset liitteiden sisällössä annetaan asetuksessa yrityksen saneerauksesta (55/1993) (jäljempänä myös yrityssaneerausasetus). Yrityssaneerausasetuksen 1 §:ssä luetellaan liitteet, joita velallisen tulee liittää saneeraushakemuksensa. Nämä liitteet ovat:

- 1) Kaupparekisterin ote. Mikäli kysymyksessä on velallinen, jota ei ole merkittävä kaupparekisteriin, ote yritys- ja yhteisötunnusrekisteristä.
- 2) Jäljennös yhtiöjärjestyksestä tai yhtiösopimuksesta. Jos velallinen harjoittaa toimintaa, joka edellyttää viranomaisen myöntämää toimilupaa, myös selvitys tämän luvan olemassaolosta tulee toimittaa liitteenä.
- 3) Jos velallinen on yhteisö, selvitys sen omistussuhteista.
- 4) Jäljennös tilinpäätösasiakirjoista kahdelta viimeisimmältä tilikaudelta. Jos viimeisimmän tilikauden päättymisestä on kulunut yli neljä kuukautta, velallisen tulee toimittaa lisäksi välitilinpäätös, joka ei saa olla kolmea kuukautta vanhempi.
- 5) Yritysselvitys, josta tulee ilmetä seuraavat asiat: toiminnan tosiasiallinen ala sekä toimipaikkojen määrä, sijainti ja niissä olevien työntekijöiden määrä samoin kuin velallisen

¹⁴⁷ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.2, Aloite, Saneeraushakemus ja sen jättäminen, Lakisystematiikka.

¹⁴⁸ HE 152/2006 vp, s. 69.

liikevaihto, varojen arvo sekä velkojen määrä kokonaisuudessaan ja vakuuksien mukaan eriteltynä.

6) Velkojaluettelo, johon on merkitty ainakin ne velkojat, joiden saatava ylittää 1 000 euroa ja kunkin velkojan nimi ja osoite, saatavan määrä ja siitä mahdollisesti annettu vakuus sekä takaajien ja vakuuden asettajien nimet ja osoitteet.

7) Luettelo velallisen merkittävistä varoista.

8) Tilintarkastajan selvitys. Selvityksen tulee olla tilintarkastuslain tarkoittaman KHT-tilintarkastajan laatima tai, jos velallisella lain mukaan ei tarvitse olla tällaista tilintarkastajaa, HT-tilintarkastajan laatima selvitys.

9) Ilmoitus konkurssihakemuksesta. Velallisen on liitettävä hakemukseensa tieto siitä, onko velallista koskeva konkurssihakemus vireillä muussa tuomioistuimessa.

10) Muu tarpeellinen selvitys. Muuta tarpeellista selvitystä voi olla esimerkiksi yhtiömuotoisen velallisen kohdalla selvitys yhtiökokouksen päätöksestä, johon saneeraushakemus perustuu.¹⁴⁹ Samoin esimerkiksi korona-aikana taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneilla yrityksillä tilinpäätösasiakirjat useammalta menneeltä vuodelta saattoivat auttaa tuomioistuinta ja velkojia arvioimaan yrityksen toimintaa ja kannattavuutta ns. normaaliolosuhteissa.

Saneeraushakemuksen liitteet vastaavat siihen tiedontarpeeseen, jota tuomioistuin tarvitsee päättääkseen saneerausmenettelyn aloittamisesta. YSA 1 §:n mukaisten liitteiden avulla tuomioistuin saa päätökselleen riittävän tietopohjan. Tämän ratkaisuaineiston keräytyminen on kuitenkin huomattavan velallislähtöistä, eikä tuomioistuimella ole realistisia mahdollisuuksia varmistua kaikkien velallisen antamien tietojen oikeellisuudesta.¹⁵⁰ Ratkaisuaineiston velallislähtöisyys voi altistaa saneerausmenettelyn väärinkäytöksille, mikäli velallisen antamia virheellisiä tietoja ei pystytä havaitsemaan. Velallinen voi esimerkiksi erehdyttää tuomioistuinta saneerausmenettelyn aloittamisen edellytysten olemassaolosta, vaikka tällaisia edellytyksiä ei tosiasiallisesti olisi. Mikäli velallinen onnistuu erehdyttämään tuomioistuinta näin, syyllistyy hän petokseen.¹⁵¹

¹⁴⁹ Koskelo 1994, s. 61.

¹⁵⁰ Kärki – Paukku 2022, s. 9 – 10.

¹⁵¹ Kärki – Paukku 2022, s. 9.

Saneeraushakemuksen liitteinä vaaditun selvityksen laajuus vaihtelee sen mukaan, kuka saneerausta hakee. Velallisalioitteisissa saneerausmenettelyissä, eli kaikissa varhaisissa saneerauksissa, selvitysvelvollisuus on laajin. Tämä vaihtelu perustuu siihen, että velallisen on itse helpointa toimittaa tietoja omasta taloudellisesta tilastaan.¹⁵² Voidaan kuitenkin perustellusti kysyä, onko laajin mahdollinen selvitysvelvollisuus maksukyvyttömyysdirektiivin tavoitteiden mukaista, ottaen huomioon, että maksukyvyttömyysdirektiivin yhtenä keskeisenä tavoitteena oli helpottaa saneerausmenettelyyn pääsyä. Selvitysvelvollisuuden keventäminen voisi laskea kynnystä varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutumiselle. Toisaalta tämä johtaisi eittämättä huonompilaatuisiin saneeraushakemuksiin, jotka pidentäisivät itse saneerausmenettelyn kestoa ja tuomioistuimen työmäärää.

Yrityssaneerausasetuksen 1 a §:ssä on vielä tarkennettu 1.1 §:n 8 kohdassa tarkoitetun tilintarkastajan selvityksen sisältöä. Pykälän 1 momentin mukaan selvityksen tulee sisältää:

- 1) Lausunto hakemukseen liitetystä viimeisimmästä tilinpäätöksestä ja välitilinpäätöksestä tai ne korvaavista kirjanpito- ja verotustiedoista.
- 2) Lausunto seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa velallisen taloudellista asemaa tilinpäätösten tai ne korvaavien tietojen perusteella.
- 3) Lausunto yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 69 §:n 2 momentissa tarkoitetusta selvityksestä, joka koskee velallisen taloudellisten vaikeuksien keskeisiä syitä, toiminnan jatkamista tulevaisuudessa, saneerausmenettelystä aiheutuvien kustannusten kattamista ja sitä, miten velallinen kykenee maksamaan saneerausvelkoihin kuulumattomat velkansa.
- 4) Tiedot muista kuin 1–3 kohdassa tarkoitetuista seikoista, joilla saattaa olla merkitystä arvioitaessa yrityksen saneerauksesta annetun lain 4 b ja 4 c §:ssä tarkoitettuja varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksiä taikka 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuja perusmuotoisen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksiä.

Tilintarkastajan lausunnon tarkoituksena on antaa tuomioistuimella ja velkojille objektiivista informaatiota yrityksen taloudellisesta tilasta, sen ongelmista ja mahdollisuuksien

¹⁵² Koulu – Lindfors 2021, s. 117 – 118.

mukaan myös ehdotetuista korjaustoimenpiteistä, jonka avulla saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksiä voidaan arvioida.¹⁵³ Tilintarkastajalta ei kuitenkaan edellytetä saneerausmenettelyn aloittamisen puoltoa tai puoltamatta jättämistä.¹⁵⁴

Tilintarkastajan lausunnon merkitys on keskeinen etenkin varhaisessa saneerausmenettelyssä, sillä lausunnon merkitystä uhkaavan maksukyvyttömyyden arvioinnissa on korostettu yrityssaneerauslain esitöissä. Esitöissä todetaan, että uhkaavan maksukyvyttömyyden arviointi on liiketaloudellinen kysymys, joka edellyttää tämän alan asiantuntemusta. Liiketaloudellinen asiantuntijalausunto päätöksenteon tueksi saadaan edellyttämällä velalliselta kauppakamarijärjestön hyväksymän tilintarkastajan lausunto velallisen taloudellisesta tilasta. Mikäli tämän lausunnon perusteella velallisen voidaan katsoa olevan maksukyvyttömyyden uhkaama, muuta selvitystä asiasta ei tarvitse esittää, ellei joku velkojista riitautu asiaa.¹⁵⁵

Ennen vuoden 2007 yrityssaneerauslain uudistusta tilintarkastajien lausunnoista ei useinkaan ollut riittävästi apua harkittaessa saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksiä.¹⁵⁶ Lausunnoissa ja niiden sisällöllisessä syvyydessä esiintyi huomattavaa vaihtelua, eivätkä ne aina antaneet objektiivista kuvaa yrityksen tilanteesta.¹⁵⁷

Vaikka vuoden 2007 uudistuksessa yritettiin parantaa myös tilintarkastajien lausuntojen tasoa, tässä tavoitteessa ei kuitenkaan ole onnistuttu. Aihe nousi nimittäin jälleen esille vuoden 2023 yrityssaneerauslain uudistuksen yhteydessä. Oikeusministeriön yrityssaneeraustyöryhmän loppumietinnössä todetaan, että tilintarkastajat eivät ota riittävästi kantaa YSA 1 a §:ssä pykälässä vaadittuihin seikkoihin ja selvitykset antavat usein liian positiivisen kuvan yrityksen tilanteesta.¹⁵⁸ Jopa luopumista tilintarkastajan lausunnosta harkittiin, koska lausunnot eivät aina vastaa niille asetettuja odotuksia, mutta muodostavat merkittävän kustannuserän velallisille.¹⁵⁹ Tilintarkastajan lausuntoa voidaan kuitenkin pitää tärkeänä osana aloittamisharkintaa, koska se on usein ainoa aloittamisharkinnassa käytettävissä oleva ulkopuolisen ja riippumattoman tahon laatima arvio

¹⁵³ Koskelo 1994, s. 62 – 63.

¹⁵⁴ Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2024. Koulu menee pidemmälle, ja katsoo ettei tilintarkastajan tulisi ottaa kantaa siihen, täytyvätkö saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset. Päätös edellytysten olemassaolosta kuuluu tuomioistuimelle. Ks. Koulu 2007, s. 54.

¹⁵⁵ HE 182/1992 vp, s. 62 – 63.

¹⁵⁶ HE 152/2006 vp, s. 13 – 14.

¹⁵⁷ Härmäläinen ym. 2009, s. 61 ja Koulu 2007 s. 54.

¹⁵⁸ OM 2022:18, s. 26.

¹⁵⁹ HE 251/2022 vp, s. 18.

velallisen taloudellisesta tilanteesta.¹⁶⁰ Tilanteen kehittämiseksi yrityssaneeraustyöryhmä on keskustellut aiheesta Suomen Tilintarkastajat Ry:n kanssa, jotta voidaan laatia ohjeistus joka paremmin vastaisi tuomioistuinten ja velkojien tarvetta tilintarkastajan puolueettomille näkemyksille velallisen taloudellisesta tilasta.¹⁶¹

4.4. Hakemuksen vireilletulo ja välivaihe

Saneerausasia tulee vireille, kun saneeraushakemus saapuu toimivaltaisen tuomioistuimen kansliaan. Asian vireilletulolla ei kuitenkaan ole mitään itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Saneerausasian oikeusvaikutukset alkavat pääsääntöisesti vasta saneerausmenettelyn aloittamispäätöksestä. Tieto saneerausasian vireilletulosta alkaa sen sijaan levitä välittömästi, mikä saattaa vaikeuttaa suuresti velallisen liiketoimintaa. Ironisesti saneeraushakemus tuottaa aluksi päinvastaisen vaikutuksen, yrityksen tilanteen heikkenemisen, kuin mihin saneerauksella pyritään.¹⁶²

Välivaiheen kestolla ja saneerauksen onnistumisen todennäköisyydellä on havaittu olevan yhteys. Mitä pidempään välivaihe kestää, sen sitä todennäköisempää on, että saneerausmenettelyssä vahvistettu ohjelma joudutaan keskeyttämään. Pitkittyneen välivaiheen katsotaan entisestään heikentävän velallisen taloudellista tilannetta.¹⁶³ Taloudellisen tilanteen heikkeneminen johtuu yrityksen toiminnan jatkuvuuteen liittyvästä epävarmuudesta. Tämä epävarmuus voi heikentää yhteistyökumppanien luottamusta velalliseen ja johtaa myös velallisen toiminnan kannalta avainasemassa olevien henkilöiden siirtymiseen muihin työtehtäviin.¹⁶⁴

Varhaisen saneerausmenettelyn tapauksissa välivaiheen voidaan olettaa olevan ainakin jonkin verran vähemmän haitallinen yrityksen toiminnalle. Tämä johtuu siitä, että varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeva velallinen ei ole vielä maksukyvytön, ainakaan oman arvionsa perusteella. Näin ollen yhteistyökumppanien riski taloudellisista menetyksistä velallisen kanssa tehtävistä liiketoimista ei ole yhtä suuri, kuin jo maksukyvyttömyyteen

¹⁶⁰ Koskinen-Vaara 2022, s. 255.

¹⁶¹ OM 2022:18, s. 26. Suomen Tilintarkastajat Ry onkin julkaissut uudet päivitettyt suositukset yrityssaneeraushakemuksen liitettävästä tilintarkastajan selvityksestä 17.5.2024. Ks. Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2024.

¹⁶² Koulu – Lindfors 2021, s. 119.

¹⁶³ Laakso – Laitinen – Vento 2010, s. 170.

¹⁶⁴ HE 152/2006 vp, s. 28.

ajautuneen velallisen kohdalla. Tämä oletamus tosin edellyttää sitä, että velallisen yhteistyökumppanit ymmärtävät varhaisen ja perusmuotoisen saneerausmenettelyn erot.

Joka tapauksessa välivaiheen aiheuttamia ongelmia ennaltaehkäistään parhaiten pitämällä välivaiheen kesto mahdollisimman lyhyenä. Tuomioistuimella onkin YSL 68.2 §:n mukaan velvollisuus käsitellä saneerausasia sen edellyttämällä joutuisuudella. Vastavasti velallinen itse voi lyhentää välivaiheen kestoja laatimalla saneeraushakemuksen ja sen liitteet huolellisesti, sillä puutteellisen saneeraushakemuksen täydentäminen pitkitää välivaiheen kestoja.

4.5. Yhteenveto

Varhaiseen saneerausmenettelyyn voivat hakea laajasti kaikki yritystoimintaa harjoittavat velalliset yritysmuodosta riippumatta. Varhaisessa saneerauksessa aloiteoikeus on maksukyvyttömyysdirektiivin vaatimuksista johtuen vain velallisella. Velallisen selvitysvelvollisuus on myös kaikkein laajin saneerausmenettelyä haettaessa. Laajin selvitysmahdollisuus varhaista saneerausmenettelyä haettaessa, ei vastaa varhaisen menettelyn tavoitetta helposta menettelyyn hakeutumisesta. Selvitysvelvollisuuden supistaminen johtaisi todennäköisesti heikompiin saneeraushakemuksiin ja tuomioistuinten työmäärän lisääntymiseen, mutta tästä huolimatta velallisen selvitystaakan keventämistä tulisi harkita. Esimerkiksi vaatimusta tilintarkastajan lausunnosta, jonka poistamista harkittiin molemmista saneerausmenettelyistä muun muassa sen kustannusten vuoksi, voitaisiin tarkastella varhaisen saneerausmenettelyn keventämisen näkökulmasta.

5. Maksukyvyttömyyden aste menettelyväylän määrittäjänä

5.1. Maksukyvyttömyyden asteen korostunut merkitys

Uhkaava maksukyvyttömyys ei ole käsitteenä uusi, sillä uhkaavan maksukyvyttömyyden legaalimääritelmä sisältyi jo alkuperäiseen, vuoden 1993 yrityssaneerauslakiin. Uhkaavan maksukyvyttömyyden käsite on kuitenkin noussut vuoden 2022 uudistuksen jälkeen aikaisempaa merkityksellisempään asemaan sillä se on asetettu uuden varhaisen saneerausmenettelyn edellytykseksi. Yrityksen saneerauksesta annetun lain 4 b §:n mukaan varhainen saneerausmenettely voidaan aloittaa, jos velallista uhkaa maksukyvyttömyys.

Alkuperäinen, vuoden 1993, yrityssaneerauslaki sisälsi vain yhden menettelyväylän, joka oli käytettävissä sekä maksukyvyttömille että maksukyvyttömyyden uhkaamille velallisille. Aikaisempi, yksiväyläinen saneerausmenettely, ei tehnyt juurikaan eroa uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välille, sillä ne molemmat toimivat yhden ja ainoan saneerausmenettelyn aloittamisperusteina.¹⁶⁵ Tarvetta tiukkaan rajanvetoon uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välillä ei siis ollut.¹⁶⁶

Tilanne muuttui vuoden 2022 yrityssaneerlauslain muutoksen jälkeen, jolloin maksukyvyttömyysdirektiivin implementoinnin myötä saneerausmenettely jakautui kahteen eri menettelyväylään, varhaiseen ja perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Varhaisen saneerausmenettelyn edellytyksenä on YSL 4 b §:n mukaan uhkaava maksukyvyttömyys, ja sen yksi sen esteperusteista on YSL 4 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toteutunut maksukyvyttömyys. Perusmuotoisen saneerausmenettelyn edellytyksenä on sen sijaan YSL 6 §:n 2 kohdan mukaan maksukyvyttömyys.

Vaihtoehtoisesti perusmuotoinen saneerausmenettely voidaan aloittaa myös velkojien puollon tai velkojien yhdessä velallisen kanssa tekemän hakemuksen perusteella. Näissä tapauksissa aloittamispäätös voidaan tehdä ilman selvitystä velallisen taloudellisesta asemasta, ja siis myös ilman selvitystä maksukyvyttömyydestä tai sen uhasta, koska yhteishakemuksen on katsottu takaavan sen, että hakemuksen tarkoituksena ei ole

¹⁶⁵ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn aloittamisedellytykset, Uhkaava ja toteutunut maksukyvyttömyys, Uhkaava maksukyvyttömyys

¹⁶⁶ Ks. esim. Koskelo 1994, s. 100

saneerausmenettelyn väärinkäyttö.¹⁶⁷ Näin ollen myös vasta maksukyvyttömyyden uhkaama velallinen voi hakeutua perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn, mikäli tämä kykenee neuvottelemaan asiasta velkojensa kanssa.

Ilman yhteishakemusta saneerausta hakevalla velallisella ei kuitenkaan ole vapautta valita itse mihin menettelyväylään hän hakeutuu, vaan väylä määräytyy maksukyvyttömyyden asteen perusteella; maksukyvyttömyyden uhkaama velallinen on oikeutettu varhaisen saneerausmenettelyn aloittamiseen, kun taas jo maksukyvyttömäksi ajautunut velallinen on oikeutettu vain perusmuotoisen menettelyn aloittamiseen.¹⁶⁸ Maksukyvyttömyyden aste on näin ollen keskeisin määrittävä tekijä, kun arvioidaan, kuuluuko yrityksen hakeutua varhaiseen taikka perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Koska näihin menettelyihin sovelletaan osittain eri säännöksiä, uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välinen rajanveto sai lakiuudistuksen myötä merkityksen, jota sillä ei aikaisemmin ole ollut.¹⁶⁹

5.2. Maksukyvyttömyys

Uhkaavan maksukyvyttömyyden määrittelemiseksi on ensin määriteltävä mitä tarkoitetaan maksukyvyttömyydellä. Määrittely on tärkeää myös siitä syystä, että maksukyvyttömyys on yksi varhaisen saneerausmenettelyn esteperusteista. Maksukyvyttömyyden legalimääritelmä on annettu YSL 3.1 §:n 3 kohdassa, jonka mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Vastaavaa maksukyvyttömyyden legalimääritelmää käytetään yleisesti insolvenssioikeudessa, sillä se esiintyy samassa muodossa niin konkurssilaissa, yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa kuin takaisinsaannista konkurssipesään annetussa laissa.¹⁷⁰

¹⁶⁷ HE 238/2021 vp s. 118.

¹⁶⁸ Näin ainakin teoriassa. Koulu katsoo, että velallisella on tosiasiallinen mahdollisuus ohjata itsensä ja yrityksensä haluamalleen menettelyväylälle etenkin, jos hän toimii yhteisymmärryksessä velkojien kanssa, sillä maksukyvyttömyyden asteen arviointi jää käytännössä velallisen antaman informaation varaan. Ks. Koulu ym. päivittämä verkkojulkaisu, IV.3. Saneerausmenettelyn aloittamisedellytykset, Uhkaava ja toteutunut maksukyvyttömyys, Uhkaava maksukyvyttömyys.

¹⁶⁹ HE 238/2021 vp, s. 118.

¹⁷⁰ KonKL 2 luvun 1 §:n 2 mom., VJL 3 §:n 1 mom. 2 kohdassa ja TakSL 4 §.

Legaalimääritelmän yhtenäisyydestä voidaan päätellä maksukyvyttömyyden tunnusmerkistön olevan yrityssaneerauksen kontekstissa sama, kuin insolvenssioikeudessa yleisestikin.¹⁷¹ Yrityssaneerauslain esitöissä on lisäksi erityisesti korostettu, että yksinkertaisuuden, ennakoitavuuden ja vertailtavuuden vuoksi maksukyvyttömyyttä on arvioitava yrityssaneerauksessa lähtökohtaisesti samoin kuin konkurssissa, tosin sillä erotuksella, että yrityssaneerauslakiin ei sisälly konkurssilakia vastaavia maksukyvyttömyysolettamia.¹⁷²

Konkurssilain maksukyvyttömyysolettamat auttavat velkojaa kääntämään todistustaakan maksukyvyttömyydestä, joka on muutoin vaikeasti osoitettava tosiseikkojen kompleksi. Mikäli velkoja kykenee osoittamaan jonkin maksukyvyttömyyttä presumoivan seikan olevan käsillä, todistustaakka kääntyy, ja velallisen tehtäväksi jää osoittaa, että hän ei todellisuudessa ole maksukyvytön.¹⁷³ Konkurssilain maksukyvyttömyysolettamia ei voida suoraan soveltaa maksukyvyttömyyden arviointiin yrityssaneerauslain kontekstissa, sillä velkojia suosivat indisiot loukkaavat niin vahvasti velallisen oikeussuojaa, että niiden hyväksyminen sellaisenaan vaatisi laintasoista säätelyä. Tästä huolimatta joillekin indisiolle voidaan antaa eräänlaista ”terveen järjen indisioarvoa” maksukyvyttömyyden arvioinnissa.¹⁷⁴

Legaalimääritelmän mukaisen maksukyvyttömyyden on siis oltava luonteeltaan ei-tilapäistä. Maksukyvyttömyys tulee siis erottaa illikviditeetistä, jolla tarkoitetaan tilapäistä käytettävissä olevien varojen puutetta erääntyvien maksujen suorittamiseen.¹⁷⁵ Maksukyvyttömyyden tilapäisyydelle tai sen päättymiselle ei voida ennalta asettaa aikarajoja, vaan tilapäisyyden arviointi on tapauskohtaista. Arvioinnissa huomioon tulee ottaa sekä maksuhäiriön kesto että sen syy. Jos yrityksen maksuhäiriöiden syy voidaan todeta lakkaavan suurella todennäköisyydellä tulevaisuudessa, maksukyvyttömyys voi olla pitkäänkin tilapäistä. Mikäli maksuhäiriön syy on sen sijaan pysyvä ja korjaantumiskelvoton, esimerkiksi yrityksen ainoan asiakkaan konkurssi, maksukyvyttömyyden katsotaan olevan pysyvää hyvin lyhyenkin ajan jälkeen.¹⁷⁶ Mikäli maksukyvyttömyyden syy korjaantuu

¹⁷¹ Koulou 2007, s. 79

¹⁷² HE 238/2021 vp, s. 118.

¹⁷³ Koulou 2007, s. 82. Konkurssilain 2 luvun 3 §:n mukaisia maksukyvyttömyysolettamia ovat velallisen oma ilmoitus maksukyvyttömyydestään, maksujen lakkauttaminen, tulokseton ulosotto ja maksukehottuksen laiminlyönti.

¹⁷⁴ HE 238/2021 vp, s. 118. Vastaavasti Koulou 2007, s. 85.

¹⁷⁵ Koskelo 1994, s. 99.

¹⁷⁶ Koulou 1994, s. 242.

lähitulevaisuudessa, maksukyvyttömyys on luonteeltaan tilapäistä ja täten oikeudellisesti irrelevanttia. Yleensä maksukyvyttömyyden luokitteluun tilapäiseksi vaaditaan, että sen poistumisesta on pelkkää todennäköisyyttä suurempi varmuus.¹⁷⁷

2020-luvun alussa alkanut koronaviruspandemia herätti mielenkiintoisia kysymyksiä maksukyvyttömyyden tilapäisyyden kestosta. Pandemia ja sen vuoksi säädetyt rajoitustoimet aiheuttivat tilanteen, jossa useat yritykset ajautuivat pitkäkestoiseen maksukyvyttömyyteen, jolle oli kuitenkin odotettavissa selkeä päättymispiste pandemian laantuessa. Pandemiaa voidaan pitää luonteeltaan tilapäisenä, joten myös sen aiheuttamia taloudellisia ongelmia voidaan pitää ohi menevinä.¹⁷⁸ Tästä herää kysymys, voidaanko tällaista pandemian aiheuttamaa, pidemmällä aikavälillä varmasti päättyvää maksukyvyttömyyttä pitää tilapäisenä.

Oikeuskirjallisuudessa koronaviruksen aiheuttama poikkeustila rinnastettiin kausiluonteiseen liiketoimintaan, jossa maksukyvyttömyyttä voidaan pitää tilapäisenä, vaikka velallinen ei pystyisi maksamaan erääntyneitä saatavaansa lyhyen ajan kuluessa. Tällöin tilapäisyyden arvioinnissa keskeiseksi tekijäksi nousee maksukyvyttömyyden ennustettavissa oleva päättymisen eikä niinkään maksukyvyttömyyden kesto. Mikäli maksukyvyttömyyden voidaan suurella varmuudella ennustaa päättyvän tulevaisuudessa, maksukyvyttömyyden tilapäisyys voi kestää pitkäänkin. Näin ollen myös pitkään pandemian vuoksi maksukyvyttöminä olleita velallisia voitiin pitää vain tilapäisesti maksukyvyttöminä.¹⁷⁹

Jotta maksukyvyttömyyden tilapäisyyttä tai pysyvyyttä voidaan arvioida, arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös velallisen tuleva taloudellinen tilanne, josta johtuen maksukyvyttömyysarvioinnilla on ainakin osaksi ennusteen luonne. Ennusteessa tulee ottaa huomioon ainakin velallisen tulokertymä, sekä muut velallisen käytettävissä olevat varat ja niiden likvidiys. Velallinen ei ole maksukyvytön, vaikka tällä olisi velkoja maksamatta, jos velallisella mahdollisuus hankkia riittävästi varoja velkojen maksuun lyhyen ajan sisällä.¹⁸⁰ Yritys voi siis säilyttää maksukykyisyytensä esimerkiksi lisälainoituksella taikka myymällä omaisuuttaan. Varainhankinta tulee kuitenkin suorittaa siten, ettei se

¹⁷⁷ Koulou 1994, s. 243.

¹⁷⁸ Kärki 2020, s. 4.

¹⁷⁹ Kärki 2020, s. 4 – 5.

¹⁸⁰ Koskelo 1994, s. 99.

vaaranna velallisen toimintaedellytyksiä ja kannattavuutta vastaisuudessa.¹⁸¹ Velallinen ei siis voi esimerkiksi myydä liiketoimintansa kannalta välttämätöntä omaisuutta, koska tällainen varainhankinta vain siirtäisi ongelmia tulevaisuuteen. Myös maksusuunnitelman laatiminen velkojan kanssa ja maksusuunnitelman noudattaminen voivat auttaa velallista välttämään maksukyvyttömyyden.¹⁸²

Toisaalta konkreettisia maksujen laiminlyöntejä ei vaadita, jotta velallista voidaan pitää juridisesti maksukyvyttömänä.¹⁸³ Velallinen voi olla maksukyvyttön, mikäli on ennakolta selvää ettei velallisella tule olemaan riittävästi varoja tulevaisuudessa erääntyvien velkojen maksuun.¹⁸⁴ Tällainen maksukyvyttömyys voi aiheutua esimerkiksi suuren luoton irtisanomisen tai vahingonkorvausvastuun toteutumisen vuoksi.

Perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn oikeuttavan maksukyvyttömyyden pitää lisäksi olla luonteeltaan korjaamiskelpoista. Mikäli maksukyvyttömyyttä ei voida korjata edes saneerauksen avulla, kyse on niin sanotusta syvästä maksukyvyttömyydestä. Syvä maksukyvyttömyys määritellään YSL 7.1 §:n 1 kohdassa sellaiseksi maksukyvyttömyydeksi, jota ei todennäköisesti voida poistaa saneerausohjelman avulla tai sen uusiutumista ei voida torjua muuten kuin lyhytaikaisesti. Saman säännöksen mukaan syvä maksukyvyttömyys on yksi perusmuotoisen saneerausmenettelyn esteperusteista. Yrityksen maksukyvyttömyyden on siis oltava korjattavissa, jotta yritys voi päästää saneerausmenettelyyn.¹⁸⁵ Mikäli yritys on ajautunut syvään, korjauskelvottomaan maksukyvyttömyyteen, ainoaksi oikeaksi vaihtoehdoksi jää konkurssi.¹⁸⁶

Yrityssaneerauksen edellytyksiä, joiden mukaan yrityksen maksukyvyttömyyden tulee olla samanaikaisesti ei-tilapäistä ja korjattavissa olevaa on kritisoitu oikeuskirjallisuudessa. Vastakkaisilta vaikuttavia edellytyksiä pidetään ongelmallisina, sillä

¹⁸¹ KKO 2020:101, kohta 11. Vaikka ratkaisu käsittelee maksukyvyttömyyttä rikoslain ja velallisen epärehellisyyskontekstissa, korkein oikeus toteaa perusteluiden 10 kohdassa, että se tukeutuu konkurssioikeudelliseen maksukyvyttömyyskäsitteeseen arvioidessaan maksukyvyttömyyttä velallisen epärehellisyysrikkoksissa. Vastaavasti myös Koskelo 1994, s. 99.

¹⁸² KKO 2020:101, kohta 11.

¹⁸³ Koulou 2007, s. 81.

¹⁸⁴ KKO 1997:28. Ratkaisussa liiketoimintansa päättäneen velallisyrittäjän katsottiin olevan maksukyvyttön, vaikka konkurssiin asettamista vaatineen velkojan saatava ei ollut vielä erääntynyt. Velallisella ei ollut riittävästi varoja myöhemmin erääntyvän velan maksuun, eikä sillä liiketoiminnan päättymisen johdosta ollut myöskään kykyä hankkia varoja vastaisuudessa. Vastaavasti myös Koskelo 1994, s. 99.

¹⁸⁵ Koulou 2007, s. 79.

¹⁸⁶ Koskelo 1994, s. 100

liiketaloudellinen kokemustieto osoittaa, että vain luonteeltaan tilapäinen maksukyvyttömyys voidaan korjata eli poistaa. Ongelman ratkaisuksi on ehdotettu myös tilapäisen maksukyvyttömyyden hyväksymistä saneerausmenettelyn aloittamisedellytykseksi.¹⁸⁷ Voidaan kuitenkin kysyä onko tällainen tulkinta tarpeellinen, kun myös uhkaavan maksukyvyttömyyden tilanteissa voidaan aloittaa saneerausmenettely.

Maksukyvyttömyyttä ei tule sekoittaa ylivelkaisuuteen, eli tilanteeseen, jossa velallisen velat ovat suuremmat kuin hänen varansa.¹⁸⁸ Ylivelkainen velallinenkin voi olla yrityksen täysin maksukykyinen, mikäli se kykenee hankkimaan riittävästi varoja velkojen maksuun niiden erääntyessä esimerkiksi yrityksen tulorahoituksella. Maksukyvyttömyydestä pitää lisäksi erottaa maksuhaluttomuus. Maksuhaluttomuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa velallisella olisi kyllä varoja maksaa velkansa, mutta hän ei syystä tai toisesta tee näin.¹⁸⁹ Maksuhaluttomuus ei kelpaa perusteeksi saneerausmenettelylle, vaan tällöin velkojan vaihtoehtoiksi jää ulosoton tai konkurssin käynnistäminen.¹⁹⁰

5.3. Uhkaava maksukyvyttömyys

Yrityssaneerauslain 3.1 §:n 4 kohdassa annetun uhkaavan maksukyvyttömyyden legaalimääritelmän mukaan uhkaavalla maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa velallinen on vaarassa tulla maksukyvyttömäksi. Määritelmä vastaa alkuperäisen yrityssaneerauslain määritelmää, eikä vuoden 2022 lakimuutoksen tarkoituksena ollut muuttaa uhkaavan maksukyvyttömyyden tulkintaa aikaisemmin vallinneesta oikeustilasta.¹⁹¹ Lakiuudistusta edeltävää oikeuskäytäntöä ja tutkimusta voidaan näin ollen hyödyntää uhkaavan maksukyvyttömyyden merkitystä määriteltäessä.

Huolimatta siitä, että uhkaavan maksukyvyttömyyden merkitys korostui merkittävästi yrityssaneerauslain vuoden 2022 uudistuksen myötä, lakimuutoksen esitöissä tyydyttiin pääosin viittaamaan vain alkuperäisen, vuoden 1993 lain esitöihin legaalimääritelmän perusteluista.¹⁹² Ottaen huomioon maksukyvyttömyyden asteen korostuneen

¹⁸⁷ Koulou 1994, s. 244 – 245.

¹⁸⁸ Ks. TakSL 4 §.

¹⁸⁹ Koulou – Lindfors 2013, s. 17.

¹⁹⁰ Koulou 1994, s. 246.

¹⁹¹ HE 238/2021 vp, s. 117.

¹⁹² HE 238/2021 vp, s. 118.

merkityksen vuoden 2022 uudistuksen jälkeen, voidaan pitää oikeusvarmuuden kannalta jokseenkin ongelmallisena, ettei lainsäätäjät ole tarjonnut lainsoveltajille konkreettisesti ratkaisukehystä uhkaavaan maksukyvyttömyyden määrittelyyn. Varhaisten saneerausten vähäinen määrä ja se, ettei käräjäoikeuksien ratkaisuihin haeta kovinkaan usein muutosta¹⁹³, johtavat siihen, ettei maksukyvyttömyyden astetta koskevaan rajanvetoon tulla todennäköisesti saamaan korkeimman oikeuden tulkintaa yhtenäistäviä ratkaisuja lähiaikoina.

Uhkaavan maksukyvyttömyyden määrittelyyn ei ole saatavilla apua myöskään varhaisen saneerausmenettelyn taustalla vaikuttavasta maksukyvyttömyysdirektiivistä, koska sen 2 artiklan 2 kohdan b-alakohdan mukaan direktiivissä uhkaavan maksukyvyttömyyden käsite tulee ymmärtää siten kuin se on määritelty kansallisessa lainsäädännössä.

Alkuperäisen, vuoden 1993 yrityssaneerailain esitöiden mukaan maksukyvyttömyyden vaara on käsillä silloin, kun velallisen taloudellisen tilanteen ja siihen vaikuttavien seikkojen perusteella voidaan ennakoida, että velalliseen kohdistuu konkreettinen riski maksukyvyttömyydestä jollakin ennustettavissa olevalla aikavälillä, mikäli velallisen tilanteeseen ei puututa saneeraustoimin. Kysymyksessä on näin ollen ennusteen luonteinen arviointi, jonka aikaperspektiivi voi vaihdella sen mukaan, minkälaisella varmuudella velallisen taloudellisen tilanteen kehitystä on mahdollista ennakoida. Maksukyvyttömyyden uhan ei siis tarvitse olla akuutti, vaan myös pidemmän aikavälin maksukyvyttömyysriski riittää. Maksukyvyttömyysriskiä ennustavan arvion tulee perustua liiketaloudellisessa tarkastelussa hyväksytyihin lähtökohtiin ja periaatteisiin.¹⁹⁴

Maksukyvyttömyysriskin ei siis tarvitse olla toteutumassa lähitulevaisuudessa. Sen sijaan riittää, että velallisen taloustilanteesta ja sen kehityksestä voidaan esittää ennuste, josta voidaan päätellä, että velallinen tulee ajautumaan maksukyvyttömyystilaan jollain aikavälillä, ellei maksukyvyttömyyden ehkäisemiseksi aloiteta saneeraustoimenpiteitä.¹⁹⁵ Uhkaavan maksukyvyttömyyden käsite on näin ollen huomattavan tulkinnanvarainen, etenkin kun otetaan huomioon, että sen määritelmä pohjautuu toiseen tulkinnanvaraiseen käsitteeseen, maksukyvyttömyyteen. Keskeisimmät tulkinnanvaraiset kysymykset

¹⁹³ OM 2022:33, s. 11.

¹⁹⁴ HE 182/1992 vp, s. 21.

¹⁹⁵ Koskelo 1994, s. 98.

liittyvät tarkasteltavaan ajanjaksoon ja siihen, millä todennäköisyydellä maksukyvyttömyyden tulee toteutua kyseisellä ajanjaksolla.¹⁹⁶

5.4. Uhkaavan maksukyvyttömyyden ajallinen ulottuvuus

Uhkaavalla maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan YSL 3.1 §:n 4 mukaan sitä, että velallinen on vaarassa tulla maksukyvyttömäksi. Tunnusmerkistön täyttymiseksi on siis oltava vaara siitä, että velallinen tulee maksukyvyttömäksi jonakin tulevana ajankohtana. Ajankohtaa ei kuitenkaan ole ennalta määritelty. Asiaa koskevissa lain esitöissä ajankohdan määrittelyn on yksittäistapauksessa katsottu perustuvan siihen, minkälaisella varmuudella velallisen taloudellista tilannetta ja sen tulevaa kehitystä voidaan ennakoita.¹⁹⁷

Uhkaavan maksukyvyttömyyden ei tarvitse olla akuutti, vaan myös pidemmän aikavälin maksukyvyttömyysriski täyttää tunnusmerkistön.¹⁹⁸ Varhaisen saneerausmenettelyn kannalta mielenkiintoinen kysymys kuitenkin on, voiko uhkaava maksukyvyttömyys olla liian akuutti tai välitön? Voiko esimerkiksi kuukauden kuluttua toteutuva maksukyvyttömyyden uhka olla liian akuutti varhaisen saneerausmenettelyn aloittamiseen? Maksukyvyttömyyden uhan ja maksukyvyttömyyden toteutumisen välistä vähimmäisaikaa ei ole käsitelty alkuperäisen yrityssaneerailain esitöissä, sillä yksiväyläisen saneerausmenettelyn aikaan tällaisella kysymyksellä ei ollut juurikaan merkitystä: kumpikin maksukyvyttömyyden aste johti samaan menettelyyn. Vuoden 2022 yrityssaneerailain uudistuksen esitöissä on puolestaan tyydytty vain viittaamaan alkuperäisen lain esitöihin.¹⁹⁹

Selvää lienee se, että maksukyvyttömyyden uhka ei voi olla niin akuutti, että se toteutuu saneeraushakemuksen vireilletulon ja varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen välisenä aikana. Yrityssaneerailain 16 § kutsuu tätä aikaa välivaiheeksi. Tämä seuraa yksinkertaisesti siitä, että YSL 4 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toteutunut maksukyvyttömyys on varhaisen saneerausmenettelyn esteperuste. Näin ollen tuomioistuin ei voi aloittaa varhaista saneerausmenettelyä, mikäli velallisen uhkaava maksukyvyttömyys on aktualisoitunut maksukyvyttömyydeksi välivaiheen aikana. Myös oikeuskirjallisuudessa

¹⁹⁶ Koulou 1994, s. 247 – 248.

¹⁹⁷ HE 182/1992 vp, s. 21

¹⁹⁸ HE 182/1992 vp, s. 21

¹⁹⁹ HE 238/2021 vp, s. 118.

akuutin uhkaavan maksukyvyttömyyden on katsottu olevan normaalisti jo maksukyvyttömyyttä.²⁰⁰

Toinen kysymys kuuluu, voidaanko varhainen saneerausmenettely aloittaa, mikäli näyttää todennäköiseltä, että maksukyvyttömyyden uhka toteutuu ennen menettelyn päättymistä ja saneerausohjelman vahvistamista. Tällöin velallisen kannalta tarkoituksenmukaisempaa olisi todennäköisesti hakeutua perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Estettä varhaiseen saneerausmenettelyyn hakeutumiselle ei kuitenkaan tällaisessa tilanteessa näyttäisi olevan. Lainsäätäjä on päinvastoin ottanut tämän mahdollisuuden huomioon säätämällä YSL 4 d §:ssä, että varhaista saneerausmenettelyä voidaan jatkaa edellytysten täytyessä perusmuotoisena saneerausmenettelynä, mikäli velallinen tulee maksukyvyttömäksi menettelyn aikana.

Edellä mainitun perusteella voidaan tulla siihen johtopäätökseen, että varhaisen saneerausmenettelyn edellyttämä uhkaava maksukyvyttömyys ei tule olla niin akuuttia, että se alkaa ennen menettelyn aloittamista. Uhkaavan maksukyvyttömyyden tulisi siis jatkaa vähintään saneerausasian vireilletulon ja menettelyn välisen ajan verran. Vuonna 2022 vahvistettujen saneerausohjelmien välivaiheen kesto oli keskimäärin noin 7,5 viikkoa.²⁰¹ Varhaisen saneerausmenettelyn välivaiheen tulisi olla olevan tätä lyhyempi, sillä vuoden 2022 uudistuksen tarkoituksena oli luoda nopeampi ja kustannustehokkaampi menettely, mutta tutkimustietoa aiheesta ei ole.

Vuoden 2022 uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä lainsäätäjä on ottanut kantaa välivaiheen aikana toteutuvan maksukyvyttömyysriskin ongelmaan. Hallituksen esityksessä ongelman ratkaisuksi ehdotetaan saneeraushakemusta, jolla haetaan ensisijaisesti varhaista ja toissijaisesti perusmuotoista saneerausmenettelyä. Estettä myöskään on sille, että velallinen laajentaa hakemustaan saneerausasian vireilläolon aikana koskemaan myös perusmuotoista menettelyä.²⁰²

Sitä, kuinka pitkää aikaväliä uhkaava maksukyvyttömyys voi enimmillään kestää ennen maksukyvyttömyyden toteutumista, on sen sijaan arvioitu yrityssaneerailain esitöissä. Alkuperäisen, vuoden 1993 yrityssaneerailain esitöissä tälle aikavälille ei ole lain

²⁰⁰ Koulou 1994, s. 248

²⁰¹ Alanen 2024, s. 41.

²⁰² HE 238/2021 vp, s. 119.

esitöissä määritelty enimmäiskesto.²⁰³ Myöskään vuoden 2022 uudistuksessa ajankohdalle ei haluttu asettaa ajallista maksimia uhkaavan maksukyvyttömyyden korostuneesta merkityksestä huolimatta.

Valinta vaikuttaa olevan tarkoituksellinen. Uudistusta valmisteltaessa tarkasteltiin muiden EU-maiden ratkaisuja maksukyvyttömyysdirektiivin implementoinnissa, ja tarkastelun kohteena olevista maista Saksa on asettanut selkeän aikarajan, jonka kuluessa maksukyvyttömyysriskin tulee toteutua. Saksassa tämä aikaraja on 24 kuukautta.²⁰⁴ Suomessa lainsäätäjät ei ole halunnut tehdä vastaavaa rajanvetoa, ja vuoden 2022 uudistuksen esitöissä on tyydytty alkuperäisen yrityssaneerauslain esitöihin viitaten toteamaan, ettei aikaväliä, jonka aikana maksukyvyttömyysriskin tulee toteutua, ole erikseen määritelty.²⁰⁵

Ajankohdan määrittelyn on katsottu yksittäistapauksessa perustuvan siihen, minkälaisella varmuudella velallisen taloudellista tilannetta ja sen tulevaa kehitystä voidaan ennakoida.²⁰⁶ Mikäli ennuste perustuu riittävän luotettavaan ja riittävän hyvin dokumentoituun selvitykseen, uhkaava maksukyvyttömyys on käsillä silloinkin, kun maksukyvyttömyys uhkaa toteutua vasta pitkän ajan kuluttua.²⁰⁷ Näin ollen mitä suuremmalla varmuudella velallisen tilannetta voidaan arvioida, sitä pidemmällä tulevaisuudessa hämmöittävä maksukyvyttömyys voi aiheuttaa legaalimääritelmä täyttämän maksukyvyttömyyden uhan.

Maksukyvyttömyysriskin arvion tulee perustua liiketaloudellisessa tarkastelussa hyväksyttyihin lähtökohtiin ja periaatteisiin.²⁰⁸ Maksukyvyttömyysriskin ennusteeseen vaikuttavat useat tekijät, ja ennusteessa huomioon tulee ottaa ainakin yrityksen taloudellinen asema, harjoitettavan toiminnan laatu ja toimintaolosuhteet, markkina- ja suhdannenäkymät, sekä tarkastelussa sovelletut menetelmät, pohjatietojen luotettavuus ja analyysin laadullinen suoritustaso. Mikäli ennuste on dokumentoitu riittävän hyvin ja se perustuu luotettavaan selvitykseen, uhkaavan maksukyvyttömyyden aikaperspektiivi voi olla melko pitkä edellyttäen, että maksukyvyttömyyden vaara on konkreettinen ja

²⁰³ HE 182/1992 vp, s. 62

²⁰⁴ OM 2021:18, s. 150.

²⁰⁵ HE 238/2021 vp, s. 118.

²⁰⁶ HE 182/1992 vp, s. 21

²⁰⁷ Koskelo 1994, s. 98.

²⁰⁸ HE 182/1992, s. 21

perusteltu.²⁰⁹ Ennusteesta tulisi myös käydä ilmi, minkälaisella aikaperspektiivillä maksukyvyttömyyden vaara on olemassa.²¹⁰ Näin ollen riittävänä ei voida pitää ennustetta, joka katsoo maksukyvyttömyysriskin toteutuvan määrittelemättömänä ajankohtana tulevaisuudessa. Liiallista ajallista tarkkuutta ennusteelta ei tule vaatia, jotta hakijan näytökynnys ei muutu liian korkeaksi. Kohtuullista lienee kuitenkin vaatia, että velallisen selvityksestä kävisi ilmi, kuinka monen vuoden sisällä maksukyvyttömyysriski uhkaa toteutua.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty arvioita, joiden mukaan uhkaavan maksukyvyttömyyden aikaperspektiivi voisi olla jopa vuosikymmeniä.²¹¹ Käytännössä näin pitkälle ajanjaksolle lienee kuitenkin mahdotonta laatia riittävän todennäköisyyden asteen täyttäviä ennusteita. Vaikka velallisen itsensä taloudelliset olosuhteet kyettäisiin ennustamaan virheettömästi, velallisen toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset lisäävät näin pitkällä ajanjaksolla ennusteeseen niin paljon muuttujia, että ennusteen varmuus laskee vaaditun tason alle. Oma kysymyksensä on myös se, että mikäli maksukyvyttömyysriski uhkaa toteutua vasta vuosikymmenien kuluttua, onko saneerausmenettelylle tosiasiallisesti tarvetta. Näin pitkän ajanjakson aikana jatkamiskelpoisen yrityksen tulisi kyetä sopeuttamaan toimintaansa muuttuviin olosuhteisiin ihan jo tavallisen liikkeenjohdonkin keinoin.

Perustelun voidaan katsoa tarkoittavan sitä, että aikaväli on yhtä pitkä kuin liiketaloudellinen ennakoitavuus.²¹² Maksukyvyttömyyden ennustamiseen käytetyt mallit kehitetään yleensä aineistolla, joka perustuu ajanjaksoon 1-2 vuotta ennen maksukyvyttömyyden alkamista. Mallien tarkkuus paranee jatkuvasti sitä mukaa, kun maksukyvyttömyyden alkamisajankohta lähestyy. Vuotta ennen maksukyvyttömyyden alkamista mallit kykenevät ennustamaan maksukyvyttömyyttä noin 80-90 % tarkkuudella. Mallien tarkkuus heikkenee kuitenkin nopeasti sen mukaan, mitä kauempana maksukyvyttömyyden alkamisajankohta on. 3-5 vuoden päästä alkavaa maksukyvyttömyyttä pystytään yleensä ennustamaan enää vain noin 50 – 60 % tarkkuudella.²¹³

²⁰⁹ Koskelo 1994, s. 98.

²¹⁰ HE 182/1992, s.

²¹¹ Koulu 2007, s. 85.

²¹² Koulu 1994, s. 248.

²¹³ Laakso – Laitinen – Vento 2010, s. 67

Kuten edeltävästä käy ilmi, maksukyvyttömyyden ajallinen ulottuvuus on vahvasti sidoksissa uhkaavan maksukyvyttömyyden toiseen tulkinnanvaraiseen kysymykseen, maksukyvyttömyyden uhan todennäköisyyteen.

5.5. Maksukyvyttömyysriskin toteutumisen todennäköisyys

Kuten edelläkin on tuotu esille, uhkaavalla maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan YSL 3.1 §:n 4 mukaan sitä, että velallinen on *vaarassa* tulla maksukyvyttömäksi. Laissa ei kuitenkaan täsmennetä, mitä ilmaisut uhka taikka vaara täsmällisesti tarkoittavat. Selvää on se, että jonkin mahdollisen tapahtumainkulun tulee johtaa velallisen maksukyvyttömyyteen, mutta avoimeksi jää se, kuinka hyvin velallisen tulee kyetä yksilöimään tällainen tapahtumainkulku ja kuinka suurta varmuutta tällaiselta ennusteelta edellytetään.

Määritelmän täyttävää maksukyvyttömyysriskiä on arvioitu alkuperäisen, vuoden 1993 yrityssaneerauslain esitöissä. Näihin esitöihin on viitattu myös vuoden 2022 yrityssaneerauslain uudistuksen yhteydessä.²¹⁴ Lain esitöiden mukaan uhkaavan maksukyvyttömyyden edellyttämä vaara on käsillä silloin, kun velallisen taloudellisen tilanteen ja siihen vaikuttavien seikkojen perusteella voidaan ennakoida, että velalliseen kohdistuu konkreettinen maksukyvyttömyyden riski mikäli saneeraustoimenpiteitä ei aloiteta.²¹⁵

Pelkkä abstrakti riski siitä, että asiat saattavat alkaa mennä huonoon suuntaan, ei siis riitä, vaan maksukyvyttömyyden vaaran täytyy olla konkreettisesti perusteltu ja todennäköinen. Pelkkää abstraktia riskiä ei voida hyväksyä, sillä yrityksen kuin yrityksen voidaan esittää olevan ainakin jollain tasolla maksukyvyttömyyden uhkaama.²¹⁶ Velallisen tulisi näin ollen kyetä esittämään, mikä tapahtuma tai kehityskulku johtaa lopulta maksukyvyttömyysriskin toteutumiseen, ellei saneeraustoimenpiteisiin ryhdytä. Kirjallisuudessa on arvioitu, että tällaisia konkreettisen uhan aiheuttavia tapahtumia voivat olla esimerkiksi verotarkastuksen johdosta mahdollisesti perittävä jälkivero, yhtiölle aiheutuva suuri luottotappio taikka virhearvio urakkasopimuksen kustannuslaskennassa.²¹⁷

²¹⁴ HE 238/2021 vp, s. 117 – 118.

²¹⁵ HE 182/1992 vp, s. 21.

²¹⁶ HE 182/1992 vp, s. 62. Vastaavasti myös Koskelo 1994, s. 98

²¹⁷ Härmäläinen ym. 2009, s. 57.

Kun tiedossa on tietty tapahtuma tai tapahtumainkulku, joka voi johtaa velallisen maksukyvyttömyysriskin toteutumiseen, on edelleen määritettävä, millaisella varmuudella tämän seikan tulee tapahtua uhkaavan maksukyvyttömyyden määritelmän täyttämiseksi. Yrityssaneerauslain esitöissä lähdetään siitä, että maksukyvyttömyyden vaaran tulee olla todennäköinen, kun tarkastellaan yrityksen vallitsevia olosuhteita ja niiden olettavaa kehitystä. Samoin maksukyvyttömyyden arvioinnin tulee perustua sellaisiin seikkoihin, joiden toteutumista voidaan pitää todennäköisenä.²¹⁸

Lain esitöissä ei avata sen enempää, mitä käsitteellä ”todennäköinen” tarkoitetaan. Uhkaavalta maksukyvyttömyydeltä vaadittavan todennäköisyyden asteen on oltava ainakin matalampi kuin maksukyvyttömyydeltä vaadittavan todennäköisyyden. Kuten edellä on todettu, maksukyvyttömyys itsessäänkin on vain ennuste siitä, kykeneekö velallinen maksamaan velkojaan lähitulevaisuudessa niiden erääntyessä. Uhkaava maksukyvyttömyys on viime kädessä samaa arviointia, joka vain ulottuu pidemmälle tulevaisuuteen, eikä siltä voida näin ollen vaatia yhtä korkeaa todennäköisyyden astetta.²¹⁹

Konkurssioikeudellisessa tutkimuksessa on esitetty uhkaava maksukyvyttömyys tarkoittavan sitä, että maksukyvyttömyysriski toteutuu vähintään 50 % todennäköisyydellä.²²⁰ Analogista tukea todennäköisyydelle voidaan hakea myös rikosoikeudesta, joka sisältää pitkälle kehiteltyjä teorioita todennäköisyysarviointista. Rikoslaisissa tekijän katsotaan aiheuttaneen seurauksen tahallaan muun muassa silloin, kun hän on pitänyt kyseisen seurauksen aiheutumista varsin todennäköisenä.²²¹ Lisämäärettä ”varsin” on kuitenkin pidetty tarpeettomalta, vaan johdonmukaisempaa olisi puhua pelkästään todennäköisyydestä.²²² Rikosoikeudellisesta kirjallisuudessa on laajalti katsottu tämän todennäköisyyden tarkoittavan, että tekijä mieltää seurauksen syntymisen vaihtoehtoa suuremmaksi, eli mieltää seurauksen syntyvän yli 50 % todennäköisyydellä.²²³

Pitkälti samaan lopputulokseen voidaan päätyä hyödyntämällä sanamuodon mukaista tulkintaa.²²⁴ Yleiskielessä todennäköisen voidaan katsoa tarkoittavan sitä, että

²¹⁸ HE 182/1992 vp, s. 62.

²¹⁹ Koulu 2022, s. 4. Vastaavasti Koulu 1994, s. 249.

²²⁰ Vento 1994, s. 195.

²²¹ RL 3 luvun 6 §.

²²² Koponen 2002, s. 262 – 263.

²²³ Ks. esim. Frände – Helenius – Korkka-Knuts 2020 tai s. 198, Hyttinen – Tapani – Tolvanen 2019, s. 283.

²²⁴ Sanamuodon mukaisessa tulkinnassa tulkittaville käsitteille annetaan niiden sanamuodon mukainen merkitys. Ks. esim. Aarnio 2006, s. 296 – 297.

todennäköisenä pidetty vaihtoehto tapahtuu muita vaihtoehtoja suuremmalla varmuudella. Uhkaavan maksukyvyttömyyden tilanteessa vaihtoehtoja on kaksi, maksukyvyttömyysriski joko toteutuu tai ei toteudu, joten todennäköisenä on pidettävä vaihtoehtoa joka toteutuu yli 50 % varmuudella. Kun yhdistetään sanamuodon mukaiseen tulkintaan teleologista tulkintaa²²⁵, voidaan argumentoida, että myös tilanteissa, joissa maksukyvyttömyysriskin toteutuminen ja sen toteutumatta jääminen näyttävät jotakuinkin yhtä todennäköisiltä, velallisen tulisi tulkita maksukyvyttömyyden uhkaamaksi. Yrityssaneerauslain vuoden 2022 uudistuksen, ja sillä implementoidun maksukyvyttömyysdirektiivin, tavoitteenahan on mahdollistaa pääsy saneerausmenettelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa maksukyvyttömyyden välttämiseksi. Tätä tavoitetta tukee paremmin se, että kiperissä tulkintatilanteissa maksukyvyttömyysriskin todennäköisyyttä tulkitaan velallisen eduksi. Velallinen tulee näin ollen tulkita maksukyvyttömyyden uhkaamaksi, mikäli maksukyvyttömyysriskin toteutumisen todennäköisyys on 50 % tai suurempi.

5.6. Maksukyvyttömyys insolvenssioikeuden ulkopuolella

Maksukyvyttömyyden käsite esiintyy myös insolvenssioikeuden ulkopuolella. Käsitettä käytetään ainakin osakeyhtiölaissa²²⁶ ja rikoslaisissa. Varhaista saneerausta ja sen edellyttämää uhkaavaa maksukyvyttömyyttä ajatellen, juuri rikoslain velallisen epärehellisyysrikoksissa esiintyvä maksukyvyttömyys on mielenkiintoinen vertailukohta.

Tässä kappaleessa tarkastelu kohdistuu maksukyvyttömyyteen juuri rikoslain 39 luvun ja velallisen epärehellisuuden kontekstissa. Rajaus on syytä mainita, sillä rikoslain 39 luvun lisäksi maksukyvyttömyyden käsitettä käytetään myös 29 luvun 4 pykälässä, joka käsittelee verorikkomuksia. Vaikka molemmissa säännöksissä käytetään maksukyvyttömyyden käsitettä, 29 luvun 4 pykälän maksukyvyttömyyden merkitys on muodostunut erilaiseksi korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä kuin 39 luvussa. Tätä maksukyvyttömyyden

²²⁵ Teleologisella tulkinnalla tarkoitetaan tavoitteellista laintulkintametodia, jossa lakia tulkitaan sen tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisesti. Ks. esim. Raitio 2013, s. 4.

²²⁶ Osakeyhtiölain 13 luvun 2 §:n mukaan varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.

kaksoismerkitystä on kritisoitu niin oikeuskirjallisuudessa²²⁷ kuin korkeimman oikeuden oikeusneuvosten toimesta.²²⁸

Rikoslain 39 luvun ensimmäisen pykälän mukaan velallisen epärehellisydestä on tuomittava se, joka tietäen, pykälässä säädetyin tavoin aiheuttaa maksukyvyttömyyden taikka olennaisesti pahentaa sitä. Säännöksen esitöissä maksukyvyttömyydelle on annettu määrittely, joka poikkeaa insolvenssioikeudellisesta maksukyvyttömyyden käsitteestä. Esitöiden mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa velallinen ei pysty täyttämään erääntyneitä veloitteitaan kohtuullisessa ajassa.²²⁹

Korkein oikeus on oikeuskäytännössään kuitenkin tukeutunut konkurssioikeudelliseen maksukyvyttömyyden käsitteeseen.²³⁰ Lainsäätäjä on lisäksi vahvistanut tulkinnan oikeaksi, tehdessään myöhemmin muutoksia velallisen epärehellisuuden säännökseen.²³¹ Näin ollen maksukyvyttömyyden käsitteen voidaan katsoa olevan yhteneväinen rikoslain 39 luvussa ja yrityssaneerauslaissa.²³²

Vaikka maksukyvyttömyyden merkitys on yhteneväinen velallisen epärehellisydessä ja yrityssaneerauslaissa, maksukyvyttömyyttä koskeva tiedonintressi on erilainen säännösten välillä. Velallisen epärehellisuuden maksukyvyttömyysarviointi on ikään kuin peili-kuva varhaisen saneerausmenettelyn uhkaavan maksukyvyttömyyden arvioinnista. Siinä missä varhaisessa saneerausmenettelyssä katsotaan tulevaan, ja pyritään ennustamaan, onko velallinen vaarassa tulla maksukyvyttömäksi, velallisen epärehellisydessä tarkastelu kohdistuu menneeseen aikaan ja siihen, onko jokin velallisen toimi aiheuttanut myöhemmin aktualisoituneen maksukyvyttömyyden tai olennaisesti pahentanut sitä.

²²⁷ Ks. esim. Hakamies 2005, s. 248–251.

²²⁸ Oikeusneuvos Tulokas kritisoi RL 29:4 §:n maksukyvyttömyyden muusta laista poikkeavaa tulkintaa eriävässä mielipiteessään ratkaisussa KKO:2003-T-648. Oikeusneuvos Lehtimaja kirjoitti eriävässä mielipiteessään ratkaisussa KKO 2004:46, että: ”Rikoslain 29 luvun 4 §:ssä esiintyvän maksukyvyttömyyden käsitteen merkityssisältöä ei ole mielestäni tässä tapauksessa tarpeen tulkita eri tavalla kuin muualla laissa.”

²²⁹ HE 66/1988 vp, s. 162.

²³⁰ Ks. esim. KKO 1998:110.

²³¹ HE 53/2002 vp, s. 39.

²³² Maksukyvyttömyyttä on arvioitava yrityssaneerauksessa lähtökohtaisesti samoin kuin konkurssissa. Ks. HE 238/2021 vp, s. 118.

Tästä huolimatta maksukyvyttömyys velallisen epärehellisyyden kontekstissa on erittäin tutkittu aihe ja siitä on lisäksi huomattavasti korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä.²³³ Velallisen epärehellisyyteen liittyvästä maksukyvyttömyyden arvioinnista voidaan siis löytää tulkinta-apua niihin maksukyvyttömyyttä koskeviin kysymyksiin, joita ei ole vielä ratkaistu insolvenssioikeudellisessa tutkimuksessa.

5.7.Yhteenveto

Edellä lausuttu huomioon ottaen uhkaavan maksukyvyttömyyden voidaan katsoa tarkoittavan seuraavaa:

Velallisen tulevaisuudessa on ennustettavissa jokin tietty, konkreettinen tapahtumainkulku, joka toteutuessaan aiheuttaa velallisen maksukyvyttömyyden. Liiketaloudellisin perustein arvioiden, tämän tapahtumainkulun toteutumisen todennäköisyys on yli 50 %. Maksukyvyttömyyden aiheuttava tapahtumainkulku voi sijoittua korkeintaan noin 5 vuoden päähän tulevaisuuteen, koska maksukyvyttömyyden ennustamiseen käytetyt mallit eivät kykene antamaan luotettavia ennusteita tämän pidemmälle. Varhaisen saneerausmenettelyn kontekstissa tärkeää kuitenkin on, ettei velallinen ole niin akuutisti maksukyvyttömyyden uhkaama, että maksukyvyttömyysriski toteutuisi ennen saneerausmenettelyn aloittamista. Näin akuutisti uhkaavaa maksukyvyttömyyttä voidaan todennäköisesti pitää jo ”tavallisena” maksukyvyttömyytenä.

²³³ Tämän tutkielman kirjoitushetkellä korkein oikeus on pelkästään 2020-luvulla antanut 7 velallisen epärehellisyyttä käsittelevää ennakkoratkaisua.

6. Varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisharkinta

6.1. Tuomioistuimen aloittamisharkinta

Saneerausasian vireilletulo ei johda automaattisesti saneerausmenettelyn aloittamiseen. Sen sijaan vireilletulo aloittaa tuomioistuimen aloittamisharkinnaksi kutsutun prosessin, jossa tuomioistuin tutkii ja arvioi täyttyvätkö varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset ja onko menettelyn aloittamiselle olemassa esteitä. Aloitussharkinnassa, niin kuin koko muunkin menettelyn aikana, noudatetaan vaiheittaisen tutkinnan periaatetta. Menettelyn edetessä saneerattavasta yrityksestä, sen tilasta ja elinkelpoisuudesta saadaan jatkuvasti tarkentuvia tietoja, joiden avulla saneerausmenettelyyn kuulumattomat velalliset karsitaan menettelyn piiristä.²³⁴

Tuomioistuimen aloittamisharkinta on kaksivaiheinen: se arvioi ensinnäkin onko varhaisen saneerausmenettelyn edellytykset olemassa, ja toisaalta onko saneerausmenettelyn aloittamiselle esteperusteita. Tutkinnan pääpaino on ainakin perinteisesti ollut ehdottomasti saneerausmenettelyn esteiden tutkinnassa.²³⁵ Aiemmin voimassa olleen yksiväyläisen saneerausmenettelyn aikana velallisella oli harvoin vaikeuksia näyttää toteen saneerausmenettelyn aloittamisen edellytyksiä, sillä vuoden 1993 yrityssaneerauslain mukaan yksiväyläisen saneerausmenettelyn edellytyksenä toimivat sekä uhkaava että toteutunut maksukyvyttömyys.²³⁶

Vuoden 2022 uudistuksen, ja saneerausmenettelyn jakautumisen myötä, tuomioistuimet joutuvat arvioimaan entistä enemmän myös menettelyn aloittamisperusteita. Etenkin varhaisen saneerausmenettelyn kohdalla tuomioistuinten tulee arvioinnissaan varmistua siitä, että velallinen on vain maksukyvyttömyyden uhkaama, eikä maksukyvytön. Tämän voidaan olettaa aiheuttavan aikaista enemmän tulkintatilanteita ja uudenlaisia näyttökysymyksiä.²³⁷

Tuomioistuimen objektiivista arviointia vaikeuttaa kuitenkin se, että valtaosa arvioinnin tukena käytettävästä materiaalista saadaan velalliselta saneeraushakemuksen ja sen

²³⁴ Koulou 2007, s. 73.

²³⁵ Koulou 2007, s. 75.

²³⁶ Lisäksi velallisen ja velkojien yhteishakemus toimi kolmantena vaihtoehtona, jolloin menettelyn aloittamisen edellytyksiä ei tarvinnut arvioida lainkaan. Yhteishakemuksen katsottiin takaavan sen, että hakemuksen tarkoituksena ei ole saneerausmenettelyn väärinkäyttö. Ks. HE 182/1992 vp, s. 66.

²³⁷ HE 238/2021 vp, s. 118 ja OM 2021:18, s. 145 – 146. Uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välisen rajanvedon korostunutta merkitystä on käsitelty enemmän edellä kappaleessa 5.1.

liitteiden myötä. Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty näkemyksiä, joiden mukaan velallisella on mahdollisuus näyttäytyä valintansa mukaan joko uhkaavasti taikka toteutuneesti maksukyvyttömänä toimittamansa asiakirja-aineiston avulla.²³⁸

Yrityssaneerauslain mukainen jaottelu saneerauksen edellytyksiin ja esteisiin vaikuttaa olennaisesti niiden käsittelyyn. Erot liittyvät siihen, mitä tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta ja kuka kantaa todistustaakan perusteiden olemassaolon näyttämistä. Saneerausmenettelyn edellytysten tutkimisen osalta vastaus on ollut selvä jo alkuperäisen, vuoden 1993 lain säätämistä lähtien: tuomioistuin tutkii saneerausmenettelyn edellytykset viran puolesta ja näyttövelvollisuus edellytysten täyttymisestä on menettelyyn hakijalla.²³⁹ Varhaisessa saneerausmenettelyssä hakijana voi olla vain velallinen, joten tämä on velvollinen uhkaavan maksukyvyttömyyden näyttämistä. Velallisen on näin ollen esitettävä riittävä positiivinen selvitys siitä, että aloittamisen edellytykset ovat olemassa. Riski siitä, että saneeraushakemus hylätään puutteellisen selvityksen vuoksi, on velallisella.²⁴⁰

Esteperusteiden tutkimisesta vallitsi sen sijaan pitkään epävarma oikeustila. Oikeuskirjallisuudessa esitettiin näkemyksiä niin väitteenvaraisuuden kuin väitteenvaraisuuden puolestakin kuin sitä vastaan.²⁴¹ Oikeuskäytännössä Vaasan hovioikeus kääntyi ratkaisusaan VaaHO 1995:3 ainakin osittaisen indispositiivisuuden kannalle: ratkaisun mukaan saneerausmenettelyssä tutkitaan viran puolesta ne esteet, jotka ilmenevät ratkaisuai-
neistosta. Vuoden 2022 yrityssaneerauslain uudistuksen yhteydessä lainsäätäjät otti kantaa väittämistä koskevaan kysymykseen toteamalla seuraavaa:

”Käytäntö vaikuttaisi muodostuneen sellaiseksi, että tuomioistuimet eivät viran puolesta selvittä kaikkia mahdollisia esteperusteita, mutta niillä on ilman väitettäkin laajat mahdollisuudet ryhtyä selvittämään ja kiinnittää asianosaisten huomiota sellaisten

²³⁸ Koulun 2022, s. 4.

²³⁹ Koulun 1994, s. 228.

²⁴⁰ Koulun – Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 101.

²⁴¹ Esteperusteiden väitteenvaraisuutta kannatti Koskelo, Ks. Koskelo 1994, s. 304 – 305. Koulun sen sijaan katsoi, että esteperusteet otetaan huomioon viran puolesta, mikäli ne ilmenevät asiakirjoista tai kuultava asianosainen kiinnittää niihin huomiota. Ks. Koulun 1994, s. 244. Koulun kanssa vastaavalla, vaikkakin hieman konservatiivisemmalla linjalla oli Liukkonen, joka katsoi, että tilinpäätöksen valossa selvästi perusteettomien hakemusten esteperusteet voidaan tutkia viran puolesta. Ks. Liukkonen 1994, s. 39.

esteperusteiden mahdolliseen käsilläoloon, jotka tuomioistuin ratkaisuaineistosta havaitsee.”²⁴²

Lainsäätäjä jatkaa toteamalla, ettei esityksellä ole tarkoitusta muuttaa voimassa olevaa käytäntöä, näin vahvistaen käytännön oikeaksi. Tuomioistuin voi siis ryhtyä tarpeelliseksi katsomiinsa selvityksiin mahdollisten esteperusteiden selvittämiseksi sekä prosessinjohdollisin keinoin ohjata asianosaisia esittämään väitteitä esteperusteiden olemassaolosta. Tosiasiallisesti tuomioistuimen mahdollisuudet tutkia sellaisia esteperusteita, joihin yksikään asianosainen ei vetoa, ovat vähäiset. Esteperusteita on käytännössä vaikea havaita pelkästään asiakirjoista.²⁴³

Näyttötaakan osalta tilanne on myös esteperusteiden kohdalla selvä. Se asianosainen, joka vetoaa esteperusteeseen, kantaa riskin siitä ettei esteperusteen olemassaolo tule näytetyksi. Varhaisen saneerauksen kohdalla tämä tarkoittaa velkojaa, sillä velallisella ei ole järkevää syytä esittää esteitä itse hakemalleen saneerausmenettelylle. Mikäli velkoja ei kykene näyttämään esteperusteen olemassaolo, voidaan saneerausmenettely aloittaa hänen vastustuksestaan huolimatta.²⁴⁴

6.2. Varhaisen saneerausmenettelyn edellytykset

YSL 4 b §:ssä varhaiselle saneerausmenettelylle ei ole säädetty muita edellytyksiä kuin uhkaava maksukyvyttömyys. Uhkaavan maksukyvyttömyyden määritelmää on käsitelty edellä kappaleessa 5.

Vaikka YSL 4 b §:ssä ei ole mainittu muita varhaisen saneerausmenettelyn edellytyksiä voidaan kuitenkin esittää perustellusti kysymys siitä, tulisiko myös velallisen taloudellisen toiminnan jatkamiskelpoisuuden olla varhaisen saneerauksen edellytys? YSL 1.1 § nimittäin nimeää lain tarkoituksiksi ”taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan” tervehdyttämisen saneerausmenettelyn keinoin.

Havainnollistetaan kysymystä esimerkin avulla. Start up -yritys onnistuu keräämään multistavan liikeideansa avulla suuren rahoituksen ja yritys aloittaa liiketoimintansa. Yritys ei

²⁴² HE 238/2021 vp, s. 120.

²⁴³ Koulu – Lindfors 2021, s. 119.

²⁴⁴ Koulu 2007, s. 76.

kuitenkaan kykene missään vaiheessa saamaan liiketoimintaansa kannattavaksi, mutta toisaalta tappiotkaan eivät ole järin raskaita. Yritys jatkaa toimintaansa varojen ehtyessä vuosi vuodelta. Lopulta yrityksen johto havaitsee maksukyvyttömyyden uhkaavan lähitulevaisuudessa, mikäli saneeraustoimiin ei ryhdytä. Yritys tekee hakemuksen varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisesta, kykenemättä kuitenkaan esittämään selkeää ajatusta siitä, miten yritystoiminta saataisiin kannattavaksi. Menettely uhkaa näin ollen jäädä pelkäksi velkajärjestelyksi, joka ei ratkaise kannattamattomuuden ongelmaa. Olettaen, että yrityksen kohdalla mikään muu esteperuste ei täyty, tuleeko yritys päästää saneerausmenettelyyn, joka ei todennäköisesti tuota tulosta velkojien vastustuksen johdosta?

Perusmuotoisessa saneerausmenettelyssä vastaavaa ongelmaa ei ole. Perusmuotoisessa menettelyssä jatkamiskelvottoman velallisen saneeraushakemus kaatuu saneerauksen aloittamisen esteperusteisiin. YSL 7.1 §:n 1 kohdan mukaan perusmuotoista saneerausmenettelyä ei voida aloittaa silloin, kun maksukyvyttömyyttä ei saneerausohjelman avulla voida poistaa tai että sen uusiutumista ei voida torjua muuten kuin lyhytaikaisesti. Edelleen YSL 7.1 §:n 5 kohdan eli niin sanottu yleisen esteen mukaan saneerausmenettelyä ei voida aloittaa, jos on perusteltua syytä olettaa, että saneerausohjelman aikaansaamiselle tai vahvistamiselle ei ole edellytyksiä. Muutoin esimerkkitalanteen mukaisen, mutta jo maksukyvyttömäksi ajautuneen yrityksen kohdalla perusmuotoista saneerausmenettelyä ei voitaisi aloittaa. Yrityksen maksukyvyttömyyden uusiutumista ei voitaisi torjua muuta kuin lyhytaikaisesti eikä saneerausohjelman vahvistamiselle olisi edellytyksiä velkojien kannatuksen puutteen vuoksi. Näin ollen hakemus perusmuotoisesta saneerausmenettelystä hylättäisiin jo aloittamisharkinnassa.

YSL 4 c §, jossa varhaisen saneerausmenettelyn esteperusteista säädetään, ei kuitenkaan sisällä samanlaisia esteperusteita kuin YSL 7.1 §:n 1 ja 5 kohdat. Tuleeko jatkamiskelpoisuus asettaa tästä huolimatta myös varhaisen saneerausmenettelyn edellytykseksi vaikka asiasta ei ole laintasoista säätelyä?

Yrityssaneerauslain 70 a § sisältää toki mahdollisuuden hylätä saneeraushakemuksen kirjallisessa menettelyssä, mikäli on ilmeistä, että edellytyksiä saneerausmenettelyn aloittamiselle ei ole. Vastaavasti oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6.2 §:n nojalla voidaan hylätä selvästi perusteeton kanne. Pykälää ei kuitenkaan ole tarkoitettu käytettäväksi tällaisissa

tilanteissa. YSL 70 a § on tarkoitettu helpottamaan peräkkäisten, usein viivyttytarkoituksessa tehtyjen saneeraushakemusten käsittelyä, joilla ei ole edellytyksiä menestyä. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi tilanteessa, jossa asia on jo vähintään kerran ai-neellisesti ratkaistu, eivätkä asian olosuhteet ole muuttuneet ratkaisun jälkeen.²⁴⁵ OK 5 luvun 6.2 §:ssä perusteettomuudella tarkoitetaan sitä, että vaatimus ei perustu lakiin ja että ilmoitetusta perusteesta ei voi seurata pyydettyä seuraamusta tai että vaatimuksen perusteet eivät vastaa yleisesti tiedossa olevia seikkoja.²⁴⁶ Kumpaakaan säännöstä ei näin ollen voida soveltaa esimerkkitapaukseen.

Tukea jatkamiskelpoisuuden vaatimuksen asettamisesta varhaisen saneerausmenettelyn edellytykseksi voidaan löytää vuoden 2007 yrityssaneerauslain uudistusta käsittelevistä esitöistä. Esitöiden mukaan silloin, kun ”yrityksen toiminnan jatkamiselle ei ole taloudellisia edellytyksiä, konkurssin estämiseen tai lykkäämiseen ei ole syytä pyrkiä. Yrityssaneerauslain tarkoituksena ei ole antaa mahdollisuutta sellaisen yritystoiminnan ylläpitämiseen, jonka jatkumiselle ei ole liiketaloudellisia edellytyksiä.”²⁴⁷ On kuitenkin pidettävä mielessä, että uudistuksen aikaan käytössä oli vain yksi saneerauksen menettelyväylä, joka ei vastaa täysin tavoitteiltaan varhaista saneerausmenettelyä.

Ennen vuoden 2007 uudistusta niin oikeuskirjallisuudessa²⁴⁸ kuin oikeuskäytännössäkin²⁴⁹ katsottiin, että saneerausmenettelyä voidaan käyttää myös sen selvittämiseen, onko velallisen liiketoiminta tervehdytettävissä. Vuoden 2022 uudistuksen jälkeen on esitetty, että varhainen saneeraus palvelee juuri tätä tarkoitusta.²⁵⁰ Näin ollen varhainen saneerausmenettely voitaisiin aloittaa pelkästään senkin selvittämiseen, onko velallisen liiketoiminta tervehdytettävissä jatkamiskelpoiseksi.²⁵¹

Koska varhaista saneerausmenettelyä voidaan käyttää jatkamiskelpoisuuden selvittämiseen, jatkamiskelpoisuutta ei tule asettaa menettelyn aloittamisen edellytykseksi. Teoriassa jatkamiskelpoisuuden puute voisi olla menettelyn aloittamisen este siinä

²⁴⁵ HE 251/2022 vp, s. 82.

²⁴⁶ HE 15/1990 vp, s. 54.

²⁴⁷ HE 152/2006 vp, s. 30.

²⁴⁸ Koulu 1994, s. 214.

²⁴⁹ KKO 2003:109 ja KKO 2003:110.

²⁵⁰ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.2, Aloite, Saneeraushakemus ja sen jättäminen, Hakemuksen muoto.

²⁵¹ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn aloittamisharkinta, Ratkaisuaineisto ja tuomioistuimen päätös, Muutoksenhaku.

tilanteessa, että jo aloittamisharkinnassa voidaan täysin aukottomasti todeta, että velallisen liiketoiminnalla ei ole jatkamisen edellytyksiä. Tilanne lienee kuitenkin täysin teoreettinen. Lisäksi saneerausmenettelyssä velallisen ulkopuoliset asiantuntijat, lähinnä selvittäjä, mutta miksei myös yrityksen velkojat, saattavat tunnistaa keinoja velallisen toiminnan tervehdyttämiseen, joita velallinen ei ole itse havainnut. Jatkamiskelpoisuuden selvittäminen kuuluu siis viime kädessä tehtäväksi aloitetussa saneerausmenettelyssä.

6.3. Varhaisen saneerausmenettelyn esteet

6.3.1. Yleistä esteperusteista

Varhaisen saneerausmenettelyn esteperusteet vastaavat osittain perusmuotoisen saneerausmenettelyn esteperusteita, mutta esteperusteiden välillä on kaksi eroa. Ensinnäkin maksukyvyttömyys on varhaisen saneerausmenettelyn este, kun taas perusmuotoisessa menettelyssä maksukyvyttömyys on menettelyn edellytys. Maksukyvyttömyyttä on käsitelty edellä kappaleessa 5.2.

Toiseksi varhainen saneerausmenettely sisältää vain osan niistä esteperusteista, jotka estävät perusmuotoisen menettelyn aloittamisen. Vastakohtaispäätelyn avulla nämä varhaisesta saneerausmenettelystä ”puuttuvat” esteperusteet auttavat havainnollistamaan, millä tavoin varhaisen saneerausmenettelyn aloittaminen on perusmuotoista menettelyä helpompaa. Vuoden 2022 yrityssaneerailain uudistuksen esitöissä tosin huomautetaan, että puuttuvien esteperusteiden soveltamisalaan kuuluvia seikkoja voidaan kuitenkin ottaa huomioon arvioitaessa sitä, voidaanko velalliselle määrätä saneerausmenettelyn ajaksi YSL 14 a §:n mukaiset kiellot.²⁵²

Varhainen saneerausmenettely ei ensinnäkään sisällä YSL 7.2 §:n mukaisia, niin sanottuja kriminaalipoliittisia, esteitä. Varhainen saneerausmenettely voidaan näin ollen aloittaa siitä huolimatta, että velallinen olisi syyllistynyt velallisen rikokseen, liiketoimintakiellon rikkomiseen tai menettelyyn, jonka perusteella hänet voitaisiin määrätä liiketoimintakieltoon.

²⁵² HE 238/2021 vp, s. 120.

Varhainen saneerausmenettely ei sisällä myöskään YSL 7.1 §:n 4 kohtaa vastaavaa esteperustetta, jonka mukaan perusmuotoista saneerausmenettelyä ei voida aloittaa silloin, kuin perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on perintötoimien estäminen tai muu asianosaisen oikeuden loukkaaminen. Vastaavasti YSL 7.1 §:n 5 kohdan mukainen niin sanottu yleinen este ei ole varhaisen menettelyn esteperuste. Sen sijaan YSL 7.1 §:n 1 kohdan mukainen syvä maksukyvyttömyys olisi myös varhaisen saneerausmenettelyn este, vaikka siitä ei nimenomaista säädöstä olekaan. Syvä maksukyvyttömyys on ”tavanomaisen” maksukyvyttömyyden vakavampi muoto, joten luonnollisesti varhaista saneerausmenettelyä ei voida aloittaa tilanteessa, jossa velallisen maksukyvyttömyys on edennyt näin pitkälle.

Varhaisen saneerausmenettelyn esteperusteista säädetään YSL 4 c §:n 1 momentissa. Vuoden 2022 yrityssaneerauslain uudistuksen esitöiden mukaan 1 momentin 2, 3 ja 4 kohtien mukaiset esteperusteet vastaavat perusmuotoisen menettelyn 7 §:n 1 momentin 2, 3 ja 6 kohtia.²⁵³ Esteperusteita tulisi siis lähtökohtaisesti tulkita samalla tavalla menettelystä riippumatta. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty näkemyksiä, joidenka mukaan varhaisessa saneerausmenettelyssä esteperusteita tulee tulkita velallista suosiavasti eli ”lempeästi”, sillä maksukyvyttömyysdirektiivin tarkoitus oli tehdä varhaisen saneerauksen aloittamisesta helpompaa.²⁵⁴ Kannanotto on kuitenkin kritiikille altis, sillä se on selkeässä ristiriidassa lainsäätäjän esitöissä ilmaiseman kannan kanssa. Voidaan myös perustellusti kysyä, eikö esteperusteiden vähäisempi määrä ole juuri se keino, jolla varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisesta on tehty perusmuotoista menettelyä helpompaa.

6.3.2. Saneerauskustannukset ja menettelynaikaiset velat

Varhaista saneerausmenettelyä ei voida YSL 4 c §:n 1 momentin 2 ja 3 kohtien mukaan aloittaa, jos 2) on todennäköistä, että velallisen varat eivät riitä saneerausmenettelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseen eikä kukaan muu ole sitoutunut vastaamaan näistä kustannuksista tai 3) on todennäköistä, että velallinen ei kykene maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyviä velkoja. Esteperusteet ovat lähellä toisiaan, sillä

²⁵³ HE 238/2021 vp, s. 120.

²⁵⁴ Koulu 2022, s. 7 – 8.

saneerauskustannukset ovat yksi menettelynaikaisten velkojen alaluokista, vaikka siitä säädetäänkin omassa säännöksessään.²⁵⁵

Saneerauksen kustannuksista merkittävimmän osan muodostaa YSL 87 §:n mukainen selvittäjän palkkio ja kustannusten korvaus. Täysimittaisen, perusmuotoisen saneerausmenettelyn kustannusten arvioidaan käytännössä olevan vähintään 20.000 euroa. Saneerauskäytännössä kustannuskynnys ei ole muodostunut merkittäväksi. Se tyypillisesti estää saneerausmenettelyn aloittamisen vain kaikkein pienimmiltä yrityksiltä.²⁵⁶ Laki edellyttää kustannusten kattamista vain pitkällä tähtäimellä. Velallisella ei siis tarvitse lain mukaan olla rahavaroja tai muuta likvidiä omaisuutta kustannusten kattamiseksi.²⁵⁷

Mikäli velallinen ei itse kykene kattamaan saneerausmenettelyn kustannuksia, sitoumuksen niiden kattamisesta voi antaa joku asianosainen, mutta myös saneerausasian ulkopuolinen toimija. Sellaisesta järjestelystä, jolla sitoumuksen antajan kyky tosiasiallisesta vastata menettelyn kustannuksista, ei ole kuitenkaan säädetty. Hyvään prosessinjohtoon voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan, että tuomioistuin ainakin tiedustelee sitoumuksen antajan maksukykyä.²⁵⁸

Menettelynaikaiset velat velallisen tulee YSL 32.1 §:n mukaan maksaa sitä mukaa kun ne erääntyvät. Saneerausmenettelyn kustannusten kattamisesta poiketen, menettelyn aikaisten velkojen maksaminen edellyttää siis likvidejä varoja. Esteperusteen olemassaoloa arvioitaessa, huomioon voidaan ja täytyykin ottaa velallisen tulorahoitus.²⁵⁹ Saneerausten kustannusten ollessa osa menettelynaikaisia velkoja, myös niiden kattaminen voidaan suorittaa tulorahoituksella. Myös mahdollinen uusi pääoma, jota velallinen saa menettelyn aikana otetaan huomioon.²⁶⁰ Tulorahoituksen huomioon ottaminen on välttämätöntä, jottei menettelynaikaisten velkojen kattamista koskeva esteperuste muuttuisi ylitsepääsemättömäksi esteeksi saneeraukselle. Nopeaa vahvistamista koskevia tilanteita lukuun ottamatta, saneerausmenettely kestää vähimmilläänkin useita kuukausia. Harvoilla vakavaraisillakaan yrityksillä, saatikka maksukyvyttömyyden uhkaamalla

²⁵⁵ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn esteperusteet, Rahoitus, Menettelynaikaiset velat.

²⁵⁶ Koulou – Lindfors 2021, s. 122. Selvittäjien palkkiotaso on jäänyt odotettua alhaisemmaksi, verrattuna konkurssin pesänhoitajiin ero on huomattava. Ks. Savolainen 2004, s. 38.

²⁵⁷ Koulou 2007, s. 103.

²⁵⁸ Koulou 1994, s. 256.

²⁵⁹ Koskelo 1994, s. 104.

²⁶⁰ Koulou 2007, s. 105.

yrittäjällä, on kassassaan riittävästi likvidejä varoja useiden kuukausien maksujen suorittamiseen.²⁶¹

Vaikka laki ei aseta riittäviä kassavaroja saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykseksi, riittävien varojen puuttumisella on havaittu olevan selkeä negatiivinen vaikutus saneerausmenettelyn onnistumismahdollisuuksiin. Riittävät kassavarat ovat olennaisia jo yksinään sen vuoksi, että velallinen tarvitsee niitä maksaakseen saneerauksen kustannukset, jotka laskutetaan yleensä ennakolta.²⁶² Kassavarat toimivat myös puskurina siinä tapauksessa, että velallisen tulorahoitus onkin arvioitua heikompaa. Tällainen puskuri on saneerausmenettelyn onnistumisen kannalta tärkeää, sillä vähäisetkin maksamatta jäävät saneerausmenettelyn ulkopuoliset velat voivat johtaa menettelyn keskeyttämiseen. Saneerausmenettelyn keskeytysperusteen on katsottu olevan käsillä esimerkiksi tapauksessa, jossa selvittäjän palkkiosta oli maksamatta vain noin 100 euroa.²⁶³

Varojen riittäminen saneerauksen kustannusten kattamiseen ja menettelynaikaisten velkojen maksuun niiden erääntyessä vaatii näin ollen ennusteen laatimista velallisen menettelyn aikaisista tuloista ja menoista. YSL 69.2 §:ssä saneerausmenettelyn hakijaa velvoitetaan esittämään saneeraushakemuksessaan selvitys siitä, millä varoilla saneerausmenettelyä aiheutuvat kustannukset katetaan ja miten velallinen kykenee maksamaan saneerausvelkoihin kuulumattomat velkansa. Selvityksen tulee sisältää arvio velallisen menojen maksamista varten kertyvistä tuloista sekä säännönmukaisiin juokseviin menoihin perustuvan arvion menettelyn aikana syntyvistä veloista.²⁶⁴ Selvitysvelvollisuudesta ei kuitenkaan ole pidetty kiinni saneerauskäytännössä, sillä suunnitelmat eivät usein ole olleet kovin realistisia.²⁶⁵ Lainsäätäjä on muistuttanut tästä velvollisuudesta vuoden 2023 yrityssaneerailain yhteydessä, mutta mitään varsinaista velvoitetta ennusteen laadullisesta parantamisesta ei sisältynyt uudistukseen.²⁶⁶

²⁶¹ Koulou – Lindfors 2021, s. 122.

²⁶² Koskinen-Vaara 2022, s. 255.

²⁶³ Koskinen-Vaara 2022, 242 – 244.

²⁶⁴ HE 152/2006 vp, s. 70.

²⁶⁵ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn esteperusteet, Rahoitus, Tulorahoitus.

²⁶⁶ HE 251/2022 vp, s. 17 – 18.

6.3.3. Kirjanpidon puutteellisuus

Varhaista saneerausmenettelyä ei voida YSL 4 c §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan aloittaa myöskään silloin, jos velallisen kirjanpito on olennaisesti puutteellinen tai virheellinen, paitsi jos osoitetaan, että kirjanpito voidaan vaikeuksista saattaa asianmukaiseen ja luotettavaan tilaan.

Ajan tasalla oleva ja luotettava kirjanpito luo saneerausmenettelylle asianmukaiset lähtöedellytykset. Tästä johtuen velallisen kirjanpidon tulee olla sellaisessa kunnossa, että siitä saadaan ajantasainen ja luotettava kuva yrityksen taloudellisesta asemasta.²⁶⁷ Laiminlyöty tai jopa tahallisen virheellinen kirjanpito indikoi puolestaan huonosta asianhoidosta ja mahdollisista väärinkäytöksistä.²⁶⁸

Estääkseen saneerausmenettelyn aloittamisen, puutteiden tai virheiden tulee olla olennaisia. Yksittäiset puutteet tai virheet, joilla on vain vähäistä merkitystä, eivät näin ollen ole este menettelyn aloittamiselle.²⁶⁹ Säännöksen edellyttämän olennaisuuden täyttyminen edellyttää laajamittaista ja systemaattista laiminlyöntiä.²⁷⁰

Tavanomaista lienee, että taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys laiminlyö kirjanpitovelvollisuuttaan ainakin joiltain osin. Samoin myös hyvin hoidettuun kirjanpitoon saattaa lipsahtaa tahattomia virheitä. Tästä johtuen säännökseen on mahdollisuus kirjanpidon kuntoon saattamiseen, mikäli se on tehtävissä vaikeuksista. Laissa tai sen esitöissä ei kuitenkaan tarkenneta sitä, mitä käsitteellä ”vaikeuksista” tarkoitetaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että kirjanpidon kuntoon saattaminen ei tuota vaikeuksia silloin, kun asianmukainen tosimateriaali on edelleen tallella. Näin ollen esteperuste aktualisoituu lähinnä niissä tapauksissa, joissa tällaista tositemateriaalia on tarkoituksellisesti tuhottu tai hävitetty.²⁷¹

²⁶⁷ Koskelo 1994, s. 108.

²⁶⁸ Koulou 2007, s. 111.

²⁶⁹ HE 182/1992 vp, s. 68.

²⁷⁰ Koulou 2007, s. 111.

²⁷¹ Koulou ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.3, Saneerausmenettelyn esteperusteet, Moitittava käyttäytymisen, Kuntoon saattaminen.

6.3.4. Aikaisempi menettely saneerauksen esteenä

Vaikka kyseistä esteperustetta ei laissa nimenomaisesti mainitakaan, myös aikaisempi saneerausmenettely voi toimia uuden saneerausmenettelyn esteenä. Aikaisemmalla saneerausmenettelyllä tarkoitetaan siis juurikin onnistunutta saneerausmenettelyä, joka on johtanut saneerausohjelman vahvistamiseen. Sen sijaan sille, että velallinen hakee tuloksettoman saneerausmenettelyn jälkeen uudelleen saneerausmenettelyn aloittamista, ei ole estettä²⁷² olettaen, että hakemusta ei ole tehty ilmeisen perusteettomasti YSL 70 a §:n tarkoittamalla tavalla.

Aikaisemman onnistuneen saneerauksen merkitystä uuden saneerauksen esteenä on käsitelty vuoden 2007 yrityssaneerainuudistuksen esitöissä. Aikaisemman saneerauksen asettamista uuden saneerauksen ehdottomaksi esteeksi ei pidetty asianmukaisena. Aikaisemman saneerausmenettelyn merkitys tulee sen sijaan ratkaista tapauskohtaisesti. Arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja voivat olla ainakin se, mitkä ovat velallisen uusien maksuvaikeuksien syyt ja miten kauan saneerausohjelman päättymisestä on kulunut aikaa.²⁷³

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että myös menettelyn hakijalla on merkitystä harkinnassa. Velallisen hakiessa saneerausmenettelyn aloittamista, aikaisempi menettely lisää epäilyksiä saneerausinstituution väärinkäyttämistä velkoja-aloitteista menettelyä enemmän: velallisen ajatellaan pyrkivän pysymään jatkuvassa saneeraustilassa saavuttaakseen kilpailullisia etuja.²⁷⁴

Aiheesta ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan enempää sääntelyä taikka oikeuskäytäntöä, joten aikaisemman saneerauksen merkitys esteperusteena on huomattavan tulkinnanvarainen. Varhaisessa saneerauksessa aikaisemman saneerauksen käyttämiseen menettelyn esteperusteena tulisi suhtautua varauksella, ellei esimerkiksi edellisen saneerausohjelman päättymisestä ole huomattavan vähän aikaa. Lakiin kirjaamattoman mahdollisen esteperusteen tulkitseminen velallista suosien toteuttaa paremmin maksukyvyttömyysdirektiivin tavoitetta varhaisen saneerausmenettelyn helpommasta aloittamisesta.

²⁷² Hupli 2004, s. 148.

²⁷³ HE 152/2006 vp, s. 34

²⁷⁴ Koulu ym. päivittyvä verkkojulkaisu, IV.2, Insolvenssimenettelyjen keskinäinen suhde, Aikaisempi saneerausmenettely, Yhden saneerauksen sääntö.

6.4. Yhteenveto

Varhaisen saneerausmenettelyn edellytykseksi on säädetty YSL 4 b §:ssä vain uhkaava maksukyvyttömyys. YSL 1.1 §:stä voidaan johtaa myös saneerausvelallisia koskeva jatkamiskelpoisuuden vaatimus. Jatkamiskelpoisuutta ei tule kuitenkaan asettaa menettelyn aloittamisen edellytykseksi. Velallisen liiketoiminnan jatkamiskelpoisuuden arviointi tulee jättää saneerausmenettelyn ja viime kädessä velkojen äänestyksen päätettäväksi.

Varhaisen saneerausmenettelyn esteperusteet ovat samat, joita käytetään myös perusmuotoisessa menettelyssä. Varhainen saneeraus ei kuitenkaan sisällä kaikkia niitä esteperusteita, joita perusmuotoisessa saneerauksessa käytetään. Harvemmat esteperusteet ovat yksi konkreettisimmista keinoista, joilla varhainen menettely helpottaa saneerausmenettelyyn pääsyä. YSL 4 c §:ssä mainittujen esteperusteiden lisäksi varhaisen saneerauksen esteenä voi toimia myös aikaisemmat saneerausmenettelyt.

7. Lopuksi

Vuoden 2022 uudistus muutti yrityssaneerauslain järjestelmää merkittävästi saneerausmenettelyn jakautuessa kahteen eri menettelyväylään. Uudistuksen, ja sen taustalla vaikuttavan maksukyvyttömyysdirektiivin, tavoitteena oli kannustaa taloudellisissa vaikeuksissa olevia velallisia hakeutumaan aikaisemmin ja pienemmällä kynnyksellä lakisääteisten saneerausmenettelyiden pariin. Menettely ei kuitenkaan ole saavuttanut huomattavaa suosiota, sillä varhaisia saneerausmenettelyitä on pantu vireille vain muutamia vuodessa.²⁷⁵

Muutoksen myötä maksukyvyttömyyden asteen arviointi sai merkityksen, jollaista sillä ei aikaisemmin ole ollut. Maksukyvyttömyyden asteesta tuli keskeinen menettelyväylän määrittäjä: maksukyvyttömyyden uhkaamat velalliset voivat hakeutua varhaiseen saneerausmenettelyyn, kun taas maksukyvyttömät velalliset ovat oikeutettuja perusmuotoiseen saneerausmenettelyyn. Uhkaavan ja toteutuneen maksukyvyttömyyden välinen rajanveto tulee työllistämään tuomioistuimia niiden arvioidessa kumpaan menettelyyn saneerausta hakeva velallinen kuuluu.

Vaikka varhaisen saneerausmenettelyn säätämisen tavoitteena oli helpottaa saneerausmenettelyyn pääsyä, saneerausmenettelyyn hakeutuminen tuskin onnistuu keskiverto-velalliselta ilman asiantuntija-apua. Yrityssaneerauslakia on kritisoitu sen sekavuudesta, sillä kahden menettelyväylän säännökset ovat osittain erillisiä, osittain yhteisiä ja yhteisiäkin säännöksiä saatetaan tulkita eri tavalla menettelyväylästä riippuen. Yrityssaneerauslain sisäisen selkeyden ja järjestelmällisyyden parantaminen on yksi niistä keinoista, joilla lainsäätäjä voisi tavoitella menettelylle suurempaa suosiota.

Varhaista saneerausmenettelyä haettaessa saneeraushakemuksen edellytykset eivät poikkea perusmuotoisen menettelyn hakemuksesta. Varhaisessa saneerausmenettelyssä velalliselta ei tosin edellytetä yhtä selkeää saneeraussuunnitelmaa, kuin perusmuotoisessa saneerauksessa. Hakemuksen liitteiden osalta varhaisen saneerausmenettelyn hakijan selvitysvelvollisuutta ei ole helpotettu. Varhaista saneerausta voi hakea vain velallinen ja velallisaloitteisessa menettelyssä selvitysvelvollisuus on korkeimmillaan. Mikäli varhaisen saneerausmenettelyn suosiota halutaan lisätä, selvitysvelvollisuuden

²⁷⁵ Varhaisia yrityssaneerauksia on pantu vireille yhteensä vain 9 kappaletta 1.7.2022 – 31.12.2024 välisenä aikana. Tilastokeskus: Yrityssaneeraukset neljännesvuositasolla alueittain [verkkojulkaisu].

keventäminen voisi rohkaista useampia velallisia hakeutumaan menettelyyn. Alennettu selvitysvelvollisuus tosin lisää epäilemättä tuomioistuinten työmäärää saneerausasian käsittelyssä.

Varhaisen saneerausmenettelyn keskeinen tavoite, aikaisempi ja helpompi pääsy saneerausmenettelyyn, näkyy selkeimmin saneerauksen aloittamisharkinnassa. Varhaisen menettelyn ainoa aloittamisen edellytys, uhkaava maksukyvyttömyys, voi täytyä jo vuosia ennen maksukyvyttömyysriskin toteutumista, mikäli velallisen tulevaisuudessa havaitaan konkreettinen uhkatekijä. Samoin saneerauksen este- ja keskeyttämisperusteita on karsittu selkeästi. Niin sanottu yleinen este, saneerausmenettelyn väärinkäyttö ja kriminaalipoliittiset esteet ovat poistettu varhaisesta saneerausmenettelystä perusmuotoiseen menettelyyn verrattaessa.

Vuoden 2022 uudistus on siis tehnyt saneerausmenettelyyn hakeutumisesta objektiivisesti helpompaa. Se riittävätkö tehdyt uudistukset varhaisen saneerausmenettelyn suosion kasvattamiseen jää nähtäväksi, mutta toistaiseksi menettely on jäänyt valitettavan vähälle käytölle. Viime kädessä se, kuinka paljon varhaista saneerausmenettelyä tullaan tulevaisuudessa hyödyntämään, riippuu kuitenkin myös monista lainsäädännön ulkopuolisista seikoista. Varhaisen saneerausmenettelyn hyödyntäminen vaatii ensinnäkin tietoisuutta menettelystä ja kykyä tunnistaa saneerauksen tarve riittävän aikaisin. Lisäksi yhteiskunnalliset asenteet saneerausmenettelyitä kohtaan vaikuttavat merkittävästi siihen, kuinka suuri kynnyksellä on hakeutua saneerausmenettelyyn.